ศักยภาพของชุมชนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นผลิตภัณฑ์ธุรกิจชุมชน: กรณีศึกษาตำบลเจ้าเจ็ด อำเภอเสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยแม่โจ้

ศิริวรรณ เต็มสุข

ปัญหาพิเศษนี้เป็นส่วนหนึ่งของความสมบูรณ์ของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารธุรกิจ
โครงการบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยแม่โจ้
พ.ศ. 2547

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยแม่โจ้

ใบรับรองปัญหาพิเศษ

โครงการบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยแม่โจ้

ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารธุรกิจ

ชื่อเรื่อง

ศักยภาพของชุมชนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นผลิตภัณฑ์ธุรกิจชุมชน: กรณีศึกษาตำบลเจ้าเจ็ด อำเภอเสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

โดย

ศิริวรรณ เต็มสุข

พิจารณาเห็นชอบโดย

ประธานกรรมการที่ปรึกษา .....

(รองศาสตราจารย์ ดร.อนุรักษ์ ปัญญานุวัฒน์)

วันที่ ๒๔ เดือน พ.ค. พ.ศ. ๔๗

กรรมการที่ปรึกษา .....

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปัฐมา สิทธิชัย)

วันที่ ๒๔ เดือน พ.ค. พ.ศ. ๔๗

กรรมการที่ปรึกษา .....

(รองศาสตราจารย์อุเทน ปัญโญ)

วันที่ ๒๔ เดือน พ.ค. พ.ศ. ๔๗

หัวหน้าภาควิชาบริหารธุรกิจและการตลาดการเกษตร .....

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์จงกล แสงอาสภวิริยะ)

วันที่ ๒๔ เดือน พ.ค. พ.ศ. ๔๗

โครงการบัณฑิตวิทยาลัยรับรองแล้ว .....

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทรงวุฒิ เพ็ชรประดับ)

รองประธานกรรมการ โครงการบัณฑิตวิทยาลัย

วันที่ ๒๖ เดือน พ.ค. พ.ศ. ๔๗

ชื่อเรื่อง ศักยภาพของชุมชนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นผลิตภัณฑ์ธุรกิจชุมชน: กรณีศึกษาตำบลเจ้าเจ็ด อำเภอเสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ชื่อผู้เขียน นางสาวศิริวรรณ เต็มสุข

ชื่อปริญญา บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารธุรกิจ

ประธานกรรมการที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์ ดร.อนุรักษ์ ปัญญานุวัฒน์

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาศักยภาพของชุมชนตำบลเจ้าเจ็ด อำเภอเสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในด้านการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 2) เพื่อศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับศักยภาพของชุมชน ตำบลเจ้าเจ็ด อำเภอเสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในด้านการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และ 3) เพื่อศึกษาแนวทางในการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ศึกษาให้เป็นผลิตภัณฑ์ธุรกิจชุมชน โดยทำการศึกษาความคิดเห็นจากประชาชนในหมู่บ้านและบุคคลภายนอกที่ให้ความช่วยเหลือด้านการท่องเที่ยวในชุมชนแห่งนี้

กลุ่มตัวอย่างและผู้ให้ข้อมูลหลักที่ใช้ประกอบด้วย ผู้แทนประชากรในชุมชน ผู้นำชุมชน และผู้แทนการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยในส่วนรับผิดชอบ จำนวนทั้งสิ้น 180 คน โดยใช้วิธีการได้ตัวอย่างแบบเจาะจง ข้อมูลที่จำเป็นสำหรับการศึกษารวบรวมใช้แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามใช้สถิติเชิงพรรณนา ซึ่งประกอบด้วย การกระจายความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์แบบสัมภาษณ์ด้วยวิธีวิเคราะห์เนื้อหาจากบริบทจากท่องเที่ยวเชิงนิเวศ พร้อมกับนำปัจจัยต่างๆ มาวิเคราะห์เปรียบเทียบร่วมกับข้อมูลที่ได้จากการสังเกต

ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

ชุมชนตำบลเจ้าเจ็ดมีศักยภาพเพียงพอทั้งการเข้าถึง ความปลอดภัย การมีที่พักอาศัยค้างแรม และจุดดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยว ซึ่งเป็นปัจจัยจำเป็นสำหรับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว และยังมีความเหมาะสมด้านระบบนิเวศ และวัฒนธรรมชุมชนที่ยังมีคุณภาพและตึงดูดใจ การวิจัยครั้งนี้ พบว่า สถานการณ์การท่องเที่ยวเชิงนิเวศในปัจจุบัน แสดงว่าผู้นำชุมชน ยังมิได้มีประชุมวางแผนเรื่องการแบ่งหน้าที่กันอย่างชัดเจนสำหรับความรับผิดชอบด้านการท่องเที่ยว ศักยภาพชุมชนในด้านการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในภาพรวมจำเป็นต้องมีการพัฒนา เช่น

ความรู้ในการดำเนินธุรกิจ ความรู้ในด้านการตลาด และความรู้เรื่องผลิตภัณฑ์ธุรกิจชุมชน เป็นต้น ซึ่งสมาชิกในชุมชนก็เต็มใจที่จะให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี

ในด้านของปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับศักยภาพชุมชนนั้น ประกอบด้วยคุณภาพของสมาชิกในชุมชนเป็นปัจจัยแกนหลักที่ช่วยพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้เป็นอย่างเหมาะสม เนื่องจากสมาชิกชุมชนมีการเปิดใจรับรู้เรื่องของการรักษาสภาพแวดล้อม และพยายามทำความเข้าใจในการจัดการการตลาดธุรกิจ และผลิตภัณฑ์ธุรกิจชุมชน

ด้านสุดท้ายคือการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นผลิตภัณฑ์ธุรกิจชุมชนนั้น ชุมชนบ้านตากแดดเป็นตัวอย่างอันดีของตำบลเจ้าเจ็ดที่ยังคงต้องการการพัฒนาทั้งทางด้านความรู้ความเข้าใจ ความช่วยเหลือด้านการตลาดและบริหารธุรกิจ และต้องการให้หน่วยงานจากภายนอกทั้งรัฐและเอกชนเข้ามามีส่วนช่วยส่งเสริมและสนับสนุนให้มากกว่านี้ จึงจะผลักดันให้การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นผลิตภัณฑ์ธุรกิจชุมชนได้ ส่วนแนวทางที่การพัฒนาและส่งเสริมที่การวิจัยครั้งนี้เสนอแนะไว้นั้น เน้นที่การพัฒนาและส่งเสริมด้านองค์ประกอบทางด้านการตลาดเป็นสำคัญ

Title	Potential of the Community in Ecotourism Management as Community-based Business Product: A Case Study of Jao Jed Subdistrict, Ayutthaya
Author	Ms. Siriwan Temsuk
Degree of	Master of Business Administration in Business Administration
Advisory Committee Chairperson	Associate Professor Dr.Anurak Punyanuwat

Abstract

The main objectives of this research were to study 1) potential in ecotourism management of Jao Jed subdistrict, Sena district, Ayutthaya province; 2) factors relating to the community's ecotourism management potential; and 3) trends to develop and promote ecotourism as a community-based business product. The population used in this research consisted of those stakeholders concerned with tourism promotion within and outside the community. The data was collected by means of questionnaires and interview schedules from 180 samples, selected by purposive random sampling, of the community representatives, community leaders, representatives of Tourism Authority of Thailand, and outsiders concerned with tourism promotion. The collected data were, then, analyzed, using frequency distribution, percentage, arithmetic means, and standard deviation through the SPSS for Windows program. The data collected by the use of interview schedules was grouped and analyzed descriptively in addition to the observation results.

The results of the study were as follows:

The potential of Jao Jed subdistrict, Sena district, Ayutthaya province was found sufficient to manage its ecotourism. Those potential-carrying components consisted of accessibility, amenity, accommodation, and attraction, which were the necessary factors for tourism industry. There have been appropriate ecological systems and community cultures with good quality and attraction. Ecotourism by means of home stay should be appropriate for the current tourists to stay overnight with the community members' families. They could exchange their life experiences and cultures. This community was found to have run its ecotourism business

in a simple way for 3-4 years, and could earn additional income for its members, but insufficiently. Therefore, community members were not satisfied with such supplementary income, resulting in regarding ecotourism as a supplementary occupation. Accordingly, this activity indirectly encouraged the community to be aware of natural resource conservation for the benefit of its eeotourism business.

The current ecotourism situation within the community indicated that there was not any meeting among the community leaders to plan and share their responsibilities clearly in the tourism business. The community potential was rather low, and needed more development such as business administration, marketing, and community-based business product management. The community members were willing to cooperate in such development.

Qualities of community members were the core factors for developing ecotourism appropriately as they opened their minds to accept the environmental conservation concept. They also attempted to understand the business administration and community-based business products.

Tak Dad community, as a good sample of Jao Jed subdistrict, required an ecotourism development and promotion from the government as the community-based business product. The villagers stated that they needed more knowledgc, understanding, and assistance from the authority to develop and promote the community as an ecotourism site. This research recommended those concerned agencies and community to focus on development of marketing components as a significant matter.

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษาครั้งนี้จะไม่สามารถลุล่วงลงได้หากปราศจากความช่วยเหลือจากคณะกรรมการที่ปรึกษา ซึ่งประกอบด้วยรองศาสตราจารย์ ดร.อนุรักษ์ ปัญญานุวัฒน์ ประธานกรรมการที่ปรึกษา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปัฐมา สิทธิชัย และรองศาสตราจารย์ อุเทน ปัญโญ กรรมการที่ปรึกษา ที่ได้กรุณาให้ข้อเสนอแนะ ช่วยเหลือ และให้คำปรึกษาตรวจแก้ไข ข้อบกพร่องต่าง ๆ เป็นอย่างดี ตลอดจนอาจารย์ท่านอื่น ๆ ที่ได้ประสิทธิประสาทความรู้ให้แก่ผู้วิจัย ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูง

ท้ายสุดนี้ ผู้วิจัยน้อมรำลึกถึงพระคุณบิดา มารดา ผู้เป็นแรงใจให้ผู้วิจัยทำสำเร็จตามความมุ่งหวัง โดยเฉพาะอย่างยิ่งคุณแม่อารีย์ ณ ลำพูน ผู้มีส่วนผลักดันและให้การสนับสนุนทั้งกำลังใจและกำลังทรัพย์ ขอขอบคุณครอบครัวที่คอยให้กำลังใจและอยู่เคียงข้างเสมอมา รวมทั้งขอขอบคุณเพื่อนทุกท่านที่เป็นกำลังใจอยู่เบื้องหลังความสำเร็จในการวิจัยครั้งนี้

ศิริวรรณ เต็มสุข

พฤษภาคม 2547

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	(3)
Abstract	(5)
กิตติกรรมประกาศ	(7)
สารบัญเรื่อง	(8)
สารบัญตาราง	(11)
สารบัญภาพ	(12)
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	5
ขอบเขตของการวิจัย	5
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	6
นิยามศัพท์	6
บทที่ 2 การตรวจเอกสาร	8
แนวคิดเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	8
แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	12
แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	17
แนวคิดศักยภาพชุมชน	20
แนวคิดส่วนผสมทางการตลาด (marketing mix)	21
ทฤษฎีการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภค	22
แผนแม่บทพัฒนาการท่องเที่ยวภาคกลางตอนบน	25
การประเมินความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยวตามโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์	27
แนวคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยว	28

หน้า

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 30
กรอบแนวคิดในการทำงานวิจัย 33

บทที่ 3 วิธีการวิจัย 34
ประชากร 34
วิธีการรวบรวมข้อมูล 35
วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล 36

บทที่ 4 ผลการศึกษา 38
ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคล 38
ตอนที่ 2 ข้อมูลศักยภาพของชุมชนท้องถิ่นในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 43
ตอนที่ 3 ข้อมูลปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับศักยภาพของชุมชน 50
ตอนที่ 4 แนวทางการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชน 53

บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ 57
สรุปผลการวิจัย 57
อภิปรายผล 60
ข้อเสนอแนะ 61

บรรณานุกรม 67
ภาคผนวก 70
ภาคผนวก ก แบบสอบถาม 71
ภาคผนวก ข ประวัติผู้วิจัย 85

สารบัญตาราง

ตาราง		หน้า
1	แสดงจำนวนและร้อยละของข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มตัวอย่าง	39
2	แสดงจำนวนและร้อยละของข้อมูลการประกอบธุรกิจท่องเที่ยวของกลุ่มตัวอย่างในชุมชน	40
3	แสดงระดับศักยภาพในการใช้ความรู้ ความสามารถ ความเข้าใจในการจัดการธุรกิจ	44
4	แสดงระดับศักยภาพในการใช้ทรัพยากรท้องถิ่นเพื่อเป็นผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	45
5	แสดงระดับศักยภาพของความพร้อมในการทำโฮมสเตย์	46
6	แสดงระดับศักยภาพของการสร้างความพึงพอใจแก่นักท่องเที่ยว	49
7	แสดงปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับศักยภาพชุมชน	50
8	แสดงระดับความต้องการในการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ภายในชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	54

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
1	แผนภูมิแสดงโมเดลอย่างง่ายของการตัดสินใจของผู้บริโภค (a simple model of consumer decision making)	24
2	กรอบแนวคิดในการทำงานวิจัย	33

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การที่ประเทศไทยหันมากำหนดให้การท่องเที่ยวเป็นเป้าหมายหนึ่งในการพัฒนาเศรษฐกิจนั้นก็เนื่องมาจากเหตุผลหลายประการคือ ประการแรก การท่องเที่ยวเป็นสาขาเศรษฐกิจที่มีการเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว ประการที่สอง รายได้ของรัฐในรูปภาษีจากการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วเช่นเดียวกัน ประการที่สาม การท่องเที่ยวเป็นแหล่งที่มาของเงินตราต่างประเทศที่สำคัญ ประการที่สี่ รายได้จากการท่ องเที่ยวจะยิ่งเพิ่มมากขึ้นในอนาคตตามความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ และประการสุดท้าย การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่ต้องใช้แรงงานมาก จึงเป็นแหล่งรายได้และการจ้างงานของคนในประเทศ

ในปัจจุบันความต้องการด้านการท่องเที่ยวของมนุษย์ยิ่งเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากมีปัจจัยที่เอื้ออำนวยหลายประการ เช่น การคมนาคมขนส่ง การติดต่อสื่อสาร การพัฒนา สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เพื่อรองรับการเดินทางท่องเที่ยว ตลอดจนรูปแบบหรือวิธีการต่าง ๆ ที่มีความน่าสนใจเป็นตัวดึงดูดให้เกิดการเดินทางท่องเที่ยว นอกจากนี้ในอีกแง่หนึ่ง การท่องเที่ยวยังเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนหนึ่งด้วย

ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา การท่องเที่ยว (tourism) เป็นอุตสาหกรรมที่มีบทบาทสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศไทยเป็นอย่างมาก โดยแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) ได้กำหนดเป้าหมายด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวในเชิงยุทธศาสตร์ไว้ 6 ประการ ประกอบด้วย

1. การพัฒนาคุณภาพแหล่งท่องเที่ยว ทั้งนี้ให้คงไว้ซึ่งความมีเอกลักษณ์ทางประวัติศาสตร์ ความเป็นธรรมชาติ ความสะอาด ความปลอดภัย และพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ทางการท่องเที่ยวให้มีเพียงพอ

2. ส่งเสริมการท่องเที่ยวสำหรับนักท่องเที่ยวต่างชาติที่มีคุณภาพให้มีช่วงพำนักในประเทศไทยนานขึ้น และให้มีบริการด้านแหล่งจับจ่ายใช้สอยสำหรับนักท่องเที่ยว รวมทั้งส่งเสริมการท่องเที่ยวภายในประเทศ และปลูกจิตสำนึกในการเป็นนักท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ มีความรักและหวงแหนในทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยว

3. ร่วมมือกับกลุ่มประเทศอาเซี่ยนและอินโดจีน เพื่อพัฒนาวงจรการท่องเที่ยวในภูมิภาคอาเซี่ยน และอินโดจีน โดยใช้กลยุทธ์ทางด้านการตลาดร่วมกัน

4. พัฒนาโครงข่ายการคมนาคม และโครงข่ายโครงสร้างพื้นฐานระหว่างเมืองศูนย์กลางการท่องเที่ยวในแต่ละภูมิภาคให้เชื่อมโยงกับเมืองอื่น ๆ ในประเทศ และประเทศเพื่อนบ้าน

5. ปรับบทบาทของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยไปสู่การพัฒนาและปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยวในประเทศ เป็นแกนกลางในการแก้ไขปัญหาของธุรกิจการท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบ และให้หน่วยงานในท้องถิ่นสร้างกลไกการพัฒนาและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และสถานที่ท่องเที่ยวในระดับพื้นที่

6. ส่งเสริมองค์กรชุมชนและท้องถิ่นในการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เพื่อเสริมสร้างเศรษฐกิจของชุมชน

นอกจากนี้ ในแผนแม่บทดังกล่าวยังกล่าวถึงวิสัยทัศน์และยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวภาคกลางตอนบน จากจุดเด่น จุดอ่อน โอกาส และข้อกำหนดของการพัฒนาการท่องเที่ยวภาคกลางตอนบน สามารถกำหนดวิสัยทัศน์พัฒนาการท่องเที่ยวในช่วงระยะเวลา 5 ปี โดยยึดหลักการพัฒนา 3 ประการคือ คุณค่าของธรรมชาติและชุมชน ความเป็นสากล และการเพิ่มศักยภาพการเรียนรู้ของมนุษย์ได้ดังนี้คือ เป็นมิตรกับธรรมชาติและชุมชน เป็นแหล่งความรู้สู่ความเป็นสากล

ในประเด็นของการพัฒนาให้มีความเป็นมิตรกับธรรมชาติและชุมชนนั้น จะต้องมุ่งไปสู่การให้และคงความสำคัญแห่งคุณค่าของสภาพแวดล้อมและวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่น โดยพิจารณาว่าการพัฒนาและการจัดการท่องเที่ยวในพื้นที่นี้จะต้องไม่ไปทำลายหรือขัดแย้งกับกระบวนการทางนิเวศวิทยา และกระบวนการทางวัฒนธรรม อีกทั้งจะต้องรักษากระบวนการของการใช้ประโยชน์จากบริการการท่องเที่ยวไม่ให้เกิดมลภาวะ อันจะส่งผลต่อการทำลายสภาพแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวและบริเวณโดยรอบแหล่งท่องเที่ยว

ประเด็นสุดท้ายจากสภาพทั่วไปในภาคกลางตอนบน ถือได้ว่าเป็นแหล่งการให้การศึกษาแก่นักท่องเที่ยวและประชาชนในพื้นที่ได้เป็นอย่างดี หากแต่ในการจัดสิ่งบริการการท่องเที่ยวยังขาดการให้ความรู้อย่างเด่นชัด อีกทั้งรูปแบบของการจัดการท่องเที่ยว บุคลากรที่มีความรู้ด้านธรรมชาติวิทยา และประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม ยังมีโอกาสเข้าร่วมในการจัดสร้างสื่อเหล่านี้น้อย จึงจำเป็นต้องดำเนินการเพื่อให้สอดคล้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศต่อไป

อย่างไรก็ตาม แม้การท่องเที่ยวจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการขยายตัวทางเศรษฐกิจ การสร้างอาชีพ การพัฒนาระบบคมนาคมขนส่ง และรวมไปถึงการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานอื่น ๆ แล้ว การท่องเที่ยวยังก่อให้เกิดผลกระทบในทางลบอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้อีกด้วย หากจะมองผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อสังคมในระดับหน่วยย่อยอันเป็นรากฐานของสังคมระดับชุมชนแล้ว ชุมชนก็จะตกอยู่ในสถานะที่เป็นผู้รับผลกระทบต่าง ๆ ไว้มากทั้งทางตรงและทางอ้อม

ด้วยเหตุนี้เองทำให้รัฐบาลมีนโยบายที่จะสร้างให้ชุมชนมีสินค้าหรือบริการเป็นของตนเองในแต่ละชุมชน จึงทำให้เกิดแนวความคิดหรือหลักการที่ว่า หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ เพื่อให้ประชาชนในชุมชนเหล่านั้นสามารถมีรายได้เลี้ยงตนเองอย่างต่อเนื่อง และเป็นการพัฒนาสินค้าหรือบริการของท้องถิ่นตามความสามารถและภูมิปัญญาก่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน

แนวความคิดนี้ได้เกิดขึ้นจากการประชุมเพื่อหาแนวทางพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวแห่งชาติ ในวันที่ 20-21 เมษายน 2544 ที่จังหวัดเชียงใหม่ โดยที่ประชุมมีความเห็นว่าการเติบโตของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวแบบก้าวกระโดด เป็นการเร่งพัฒนาที่ทำลายตัวเอง กล่าวคือ สินค้าท่องเที่ยวเสื่อมโทรมขาดการบำรุงรักษา องค์กรท้องถิ่นอ่อนแอ, การแข่งขันเข้มข้นจากการเปิดการค้าเสรี การบริหารจัดการของรัฐอ่อนแอเนื่องจากเป็นการบริหารแยกส่วน ธุรกิจบริการท่องเที่ยวขาดมาตรฐานและคุณภาพ และการรวมตัวและความร่วมมือขององค์กรภาคเอกชนอ่อนแอ

ทั้งหมดนี้เอง เป็นสาเหตุให้ในแต่ละชุมชนจำเป็นต้องมีการจัดการและพัฒนาท้องถิ่นของตนให้มีความก้าวหน้า และมีการประสานงานที่ดีเพื่อรองรับการเพิ่มขึ้นของนักท่องเที่ยว ดังนั้นท้องถิ่นใดที่มีจุดเด่นหรือผลิตภัณฑ์ที่มีชื่อเสียงย่อมได้เปรียบท้องถิ่นอื่น ภูมิประเทศที่สวยงามและสิ่งแวดล้อมที่ดีก็เป็นสิ่งหนึ่งที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตรงที่ว่าได้กระตุ้นให้มีการพัฒนาเศรษฐกิจไปพร้อมกับคุณภาพของสิ่งแวดล้อม การพัฒนาการท่องเที่ยวได้เกิดปัญหาขึ้นเช่นเดียวกับการพัฒนาเศรษฐกิจสาขาอื่น ๆ คือก่อให้เกิดการเสื่อมสลายด้วยตนเอง กล่าวคือมีการเร่งใช้ทรัพยากรที่มีอยู่เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยว ซึ่งจะทำให้ขยายตัวไปได้จนถึงจุดหนึ่ง จากนั้นแหล่งท่องเที่ยวดังกล่าวจะสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้น้อยลง เพราะเมื่อมีนักท่องเที่ยวเข้ามามาก ๆ ก็จะก่อให้เกิดความเสื่อมโทรมต่อทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ตลอดจนนำไปสู่การขาดแคลนโครงสร้างพื้นฐานและปัญหาทางด้านสุขภาพและอนามัย อันจะทำให้นักท่องเที่ยวลดลง ดังนั้นการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจึงเป็นการพัฒนาที่สอดคล้องกับข้อจำกัดของธรรมชาติและกระบวนการทางสังคม แนวคิดของการพัฒนาดังกล่าวกำลังได้รับความนิยมเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศหรือ ecotourism หมายถึง การท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น และแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวเนื่องกับระบบนิเวศ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเรียนรู้เกี่ยวกับธรรมชาติ วัฒนธรรม และประวัติศาสตร์ด้วยความระมัดระวัง ไม่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหรือทำลายคุณค่าของระบบนิเวศ ในขณะเดียวกันก็ช่วยสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจที่ส่งผลดีต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและเกิดประโยชน์ต่อประชาชนท้องถิ่น ซึ่งเป็นสิ่งหนึ่งที่สามารถดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทย และชาวต่างชาติได้เป็นอย่างดี อีกทั้งยังทำให้สมาชิกของ

ของชุมชนมีส่วนร่วมต่อการจัดการสิ่งแวดล้อมดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ก็นับได้ว่าการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเองก็เป็นรูปแบบของการท่องเที่ยวที่สามารถใช้เป็นสินค้าหรือบริการของชุมชนได้ และสอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลอีกด้วย

ตำบลเจ้าเจ็ด อำเภอเสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นตำบลหนึ่งที่มีวิถีชีวิตความเป็นอยู่แบบไทย ๆ และสภาพแวดล้อมแบบดั้งเดิมให้เห็นกันอยู่ ทั้งการใช้ชีวิตและสภาพแวดล้อมโดยทั่วไป รวมทั้งสภาพภูมิประเทศยังคงสงบร่มรื่น ส่งผลให้มีนักท่องเที่ยวบางกลุ่มทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติสนใจที่จะไปเยี่ยมชมธรรมชาติและสัมผัสความเป็นไทยด้วยการใช้ชีวิตอาศัยอยู่ร่วมกับคนไทยในช่วงเวลาหนึ่ง ดังที่เรียกว่า homestay

ลักษณะชุมชนของตำบลเจ้าเจ็ด โดยทั่วไปเกาะกลุ่มอยู่ตามบริเวณแนวคลองเจ้าเจ็ด คลองสะแก และคลองสาน เป็นชุมชนชนบทกึ่งชุมชนเมือง ราษฎรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทางการเกษตร ค้าขาย และรับจ้างในบางส่วน

ด้วยเหตุที่กล่าวมาแล้วทั้งหมดข้างต้น ผู้ศึกษาจึงมีความสนใจที่จะศึกษาศักยภาพของชุมชนบ้านตากแดด ตำบลเจ้าเจ็ด อำเภอเสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งเป็นหนึ่งชุมชนที่อยู่ในเขตภาคกลางตอนบน ถึงการท่องเที่ยวเชิงนิเวศว่ามีความเป็นไปได้อย่างไรหากต้องการที่จะพัฒนาสภาพภูมิประเทศและความเป็นอยู่เช่นนี้ให้เป็นผลิตภัณฑ์ชุมชนของตนเอง เพื่อให้นักท่องเที่ยวมาเยือนในปริมาณที่เพิ่มขึ้น สร้างรายได้ให้กับชุมชนได้อย่างเพียงพอและต่อเนื่อง โดยที่ชุมชนตำบลเจ้าเจ็ดนั้นไม่จำเป็นต้องผลิตสินค้าใด ๆ ให้เป็นผลิตภัณ ฑ์ชุมชน และหากเป็นเช่นนั้ นได้ จะส่งผลให้ชุมชนมีอาชีพและรายได้ควบคู่ไปกับการอนุรักษ์และรักษาสิ่งแวดล้อมให้ยั่งยืน เพื่อใช้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติต่อไปได้เป็นเวลานาน ทั้งนี้สิ่งที่สำคัญที่สุดคือความร่วมมือของชุมชนท้องถิ่น ในการที่จะเข้ามามีบทบาทในการแสดงความคิดเห็น การวางแผน และการตัดสินใจร่วมกันในกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว เพราะว่าการท่องเที่ยวมีบทบาทสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนท้องถิ่นในระยะยาว โดยเฉพาะอย่างยิ่งควรเปิดโอกาสให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวในรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งจะช่วยให้ชุมชนได้รับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวทั้งทางตรงและทางอ้อม คือให้คนในท้องถิ่นได้รับผลตอบแทนทางเศรษฐกิจจากกิจกรรมการท่องเที่ยว นอกจากนี้ยังน่าจะเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะได้ประสานงานวางแผน ปรับปรุง และพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของประเทศต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาศักยภาพของชุมชนบ้านตากแดด ตำบลเจ้าเจ็ด อำเภอเสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยาในด้านการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับศักยภาพของชุมชนบ้านตากแดด ตำบลเจ้าเจ็ด อำเภอเสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยาในด้านการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

3. เพื่อศึกษาแนวทางในการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ศึกษาให้เป็นผลิตภัณฑ์ธุรกิจชุมชน

ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ทำการศึกษาศักยภาพของชุมชนบ้านตากแดด ตำบลเจ้าเจ็ด อำเภอเสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้เป็นผลิตภัณฑ์ธุรกิจชุมชน โดยมีขอบเขตในการศึกษาดังนี้

1. ขอบเขตพื้นที่และประชากร

ซึ่งผู้ให้ข้อมูลหลักมี 3 กลุ่ม ได้แก่

1.1 ผู้แทนชุมชนบ้านดากแดดในตำบลเจ้าเจ็ด

1.2 ผู้นำชุมชนท้องถิ่น

1.3 ผู้แทนการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ในเขตรับผิดชอบ

2. ขอบเขตเนื้อหา

ซึ่งแบ่งได้เป็น 4 กลุ่ม ได้แก่

2.1 บริบทการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

2.2 ศักยภาพของชุมชนบ้านตากแดด ในด้านการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งศึกษาจากการใช้ความสามารถ ความรู้ ความเข้าใจในการจัดการธุรกิจ,การใช้ทรัพยากรท้องถิ่นเพื่อเป็นผู้ประกอบการธุรกิจโฮมสเตย์ ความพร้อมในการทำโฮมสเตย์ และการสร้างความพึงพอใจแก่นักท่องเที่ยว

2.3 ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับศักยภาพการท่องเที่ยวของชุมชน ได้แก่ พฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว การติดต่อประสานงานระหว่างชุมชน นโยบายของรัฐบาลด้านการท่องเที่ยว และช่องทางการส่งข้อมูลข่าวสารมาสู่ชุมชน

2.4 แนวทางการพัฒนาศักยภาพชุมชนท้องถิ่นและส่งเสริมธุรกิจการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ให้เป็นผลิตภัณฑ์ธุรกิจชุมชน

3. ขอบเขตระยะเวลา

ทำการศึกษาและเก็บข้อมูลตั้งแต่วันที่ 1 –30 มกราคม 2547

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบถึงศักยภาพของชุมชนหมู่บ้านตากแดด ตำบลเจ้าเจ็ด อำเภอเสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในด้านการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
2. ทำให้ทราบถึงปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับศักยภาพของชุมชนหมู่บ้านตากแดด ตำบลเจ้าเจ็ด อำเภอเสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยาในด้านการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
3. นำผลการศึกษาที่ได้ไปใช้ในการกำหนดแนวทางในการพัฒนาศักยภาพชุมชนท้องถิ่นและส่งเสริมธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในตำบลเจ้าเจ็ดให้เป็นผลิตภัณฑ์ธุรกิจชุมชน

นิยามศัพท์

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หมายถึง การท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบในแหล่งธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น และแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวเนื่องกับระบบนิเวศในพื้นที่ โดยมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้อง ภายใต้การจัดการสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของท้องถิ่น เพื่อมุ่งเน้นให้เกิดจิตสำนึกต่อการรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืน

ความรู้ด้านสิ่งแวดล้อม หมายถึง ความรู้จากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ เช่นความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับระบบนิเวศ ความรู้ทั่วไปในการจัดการสิ่งแวดล้อม และสถานการณ์สภาพแวดล้อมปัจจุบันที่ได้จากประสบการณ์ทั้งทางตรงและทางอ้อม

การมีส่วนร่วม หมายถึง การที่ประชากรได้มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อมและเข้าร่วมในโครงการ รับรู้สถานการณ์ สภาพปัญหา การวางแผน ดำเนินการ ในโครงการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวหรือการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมเพื่อการท่องเที่ยวของภาครัฐ

แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม หมายถึง พื้นที่ธรรมชาติ พื้นที่แวดล้อมด้วยธรรมชาติหรือแหล่งชุมชน ที่ปรากฏหลักฐานทางกายภาพและการปฏิบัติกิจกรรมที่บ่งบอกถึงวัฒนธรรม

ความเป็นอยู่ และสิ่งที่เกิดขึ้นในยุคก่อนที่ตกทอดมาสู่ยุคปัจจุบัน ที่ควรค่าแก่การรักษาไว้ให้คงอยู่ และเปิดโอกาสให้ผู้มาเยือนได้ศึกษาเรียนรู้เรื่องราวทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม

แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ หมายถึง พื้นที่ธรรมชาติอันได้แก่ ทุ่งหญ้า ป่าไม้ ภูเขา น้ำตก ถ้ำ เกาะ ชายหาด ลำน้ำ แอ่งน้ำธรรมชาติ บ่อน้ำร้อน และอื่น ๆ ที่มีคุณค่าด้านความงาม มีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น และสามารถเข้าถึงเพื่อประกอบกิจกรรมนันทนาการได้ โดยไม่ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงของระบบนิเวศ

สิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว หมายถึง บริเวณพื้นที่และโครงสร้าง/สิ่งปลูกสร้างต่าง ๆ ที่ผู้บริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวจัดให้มีขึ้นภายในแหล่งท่องเที่ยว เพื่อรองรับกิจกรรมของผู้มาเยือนและกิจกรรมในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว

การพัฒนาธุรกิจท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หมายถึง การดำเนินงานของชุมชนที่พิจารณาใช้สิ่งแวดล้อมด้านระบบนิเวศ ประชากร สังคม เศรษฐกิจ และเทคโนโลยี เป็นผลิตภัณฑ์ชนิดหนึ่งของชุมชนเพื่อนำมาประกอบกับองค์ประกอบของส่วนผสมทางการตลาดให้สมบูรณ์ ซึ่งได้แก่ ผลิตภัณฑ์ ราคา ช่องทางการจัดจำหน่าย และการส่งเสริมการจัดจำหน่าย ทั้งนี้ใช้วิธีการจัดการอย่างมีส่วนร่วมของชุมชน

นักท่องเที่ยว หมายถึงบุคคลที่เดินทางจากท้องถิ่นอันเป็นถิ่นที่อยู่โดยปกติของตนเองไปยังที่อื่นเป็นการชั่วคราวด้วยความสมัครใจ และด้วยวัตถุประสงค์อันมิใช่เพื่อไปประกอบอาชีพหรือหารายได้ และให้ความหมายรวมถึงผู้รับบริการ หรือความสะดวกจากผู้ประกอบธุรกิจนำเที่ยวโดยเสียค่าบริการด้วย

องค์กรชุมชน หมายถึง องค์กรเพื่อดำเนินกิจการของชุมชน เกิดจากการรวมตัวกันของคนในชุมชนในการกระทำกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือเอนกประสงค์ มีขนาดต่าง ๆ กัน สุดแต่ความสามารถในการบริหารจัดการขององค์กร

ศักยภาพของชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หมายถึง ขีดความสามารถหรือความพร้อมที่กระทำให้เป็นผลสำเร็จของชุมชนท้องถิ่น ในด้านการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยใช้ปัจจัย

บทที่ 2

การตรวจเอกสาร

การศึกษาวิจัยเรื่อง ศักยภาพของชุมชนท้องถิ่นในการส่งเสริมการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นผลิตภัณฑ์ธุรกิจชุมชน: กรณีศึกษาตำบลเจ้าเจ็ด อำเภอเสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผู้ศึกษาได้ค้นคว้าเอกสารที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ครอบคลุมเนื้อหาและเป็นประโยชน์สำหรับการศึกษา ซึ่งมีดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
2. แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
3. แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
4. แนวคิดศักยภาพชุมชน
5. แนวคิดส่วนผสมทางการตลาด
6. ทฤษฎีการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภค
7. แผนแม่บทพัฒนาการท่องเที่ยวภาคกลางตอนบน
8. การประเมินความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยวตามโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์
9. แนวคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยว
10. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
11. กรอบแนวคิดการวิจัย

แนวคิดเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ หมายถึง การรู้จักใช้ทรัพยากรอย่างชาญฉลาด ให้อำนวยประโยชน์ต่อมวลมนุษย์หรือคนส่วนใหญ่ในพื้นที่ ในปริมาณและคุณภาพที่เหมาะสมยั่งยืนไม่ก่อให้เกิดความเสื่อมโทรมต่อทรัพยากรอื่น ๆ และไม่ก่อให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อม ซึ่งวิชัย เทียนน้อย (2533: 18) ได้กล่าวไว้เป็นมาตรการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติโดยตรง คือ

1. การถนอม เป็นการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติเพื่อพยายามคงสภาพทั้งปริมาณและคุณภาพเอาไว้ โดยการใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด

2. การบูรณะฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ ที่ได้รับความเสียหายเนื่องมาจากสาเหตุต่าง ๆ ให้กลับคืนสภาพเดิม หรือเกือบคงเดิม อาจกระทำได้กับทรัพยากรธรรมชาติบางชนิด เช่น ดิน ป่าไม้ และทุ่งหญ้า

3. การนำกลับมาใช้ใหม่ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติชนิดนี้ จะทำได้ดีกับแร่ธาตุบางชนิดและน้ำ การนำเศษเหล็ก สังกะสี อลูมิเนียม ตะกั่ว ทองแดง พลาสติก และกระดาษที่ทิ้งแล้วกลับมาหลอมหรือเปลี่ยนสภาพ สามารถนำมาใช้ประโยชน์ในด้านอื่น

4. การเพิ่มประสิทธิภาพในการใช้งาน เช่นน้ำที่ไหลจะสามารถนำมาใช้ผลิตพลังไฟฟ้า

5. การนำสิ่งอื่นมาใช้ทดแทน เช่น การประหยัดเหล็กไว้เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ด้านอื่นโดยการนำพลาสติกแข็งมาใช้แทน

6. การสำรวจแหล่งทรัพยากรธรรมชาติเพิ่มเติม เป็นเรื่องที่สำคัญเพราะเป็นการค้นทรัพยากรธรรมชาติที่หลงเหลืออยู่ภายในผิวโลกมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อมวลมนุษย์ต่อไป

7. การประดิษฐ์ของเทียมขึ้นใช้จากความเจริญก้าวหน้าทางด้านวิทยาศาสตร์ ทำให้มนุษย์สามารถค้นคิดประดิษฐ์สิ่งใหม่ ๆ แปลก ๆ ขึ้นมา ในจำนวนนี้ได้มีการผลิตของเทียมหลายอย่างขึ้นใช้ เช่น ยางเทียม ไหมเทียม จึงช่วยลดภาระที่ทรัพยากรธรรมชาติบางชนิดถูกนำมาใช้สอยให้น้อยลงหรือหมดไปในที่สุด

มาตรการอนุรักษ์ทางสังคมหรือทางอ้อม ซึ่งปรีชาชาญ อินทรชิต (2538: 14) ได้กล่าวไว้ดังนี้

1. การใช้มาตรการทางกฎหมายควบคุม กฎหมายเป็นสิ่งจำเป็นและสำคัญในงานอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

2. การให้การศึกษา ความรู้และข้อมูล เกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากร การรวมกลุ่มและผนึกกำลังของผู้ที่สนใจ และเห็นคุณค่าของการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ร่วมกันจัดตั้งเป็นกลุ่ม ชมรม สมาคม

3. การร่วมมือของประชาชน ในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

4. ควบคุมจำนวนประชากรและปรับปรุงคุณภาพของประชากร

นิวัติ เรืองพานิช (2537: 46) ได้ระบุหลักการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมดังนี้

1. การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ หมายถึงการรู้จักใช้ทรัพยากรอย่างชาญฉลาดให้เป็นประโยชน์ต่อมหาชนมากที่สุด ยาวนานที่สุด และมีความทั่วถึงกัน ไม่ได้หมายถึงการห้ามใช้หรือเก็บรักษาไว้ แต่จะต้องนำมาใช้อย่างถูกต้องตามกาละเทศะ

2. ทรัพยากรธรรมชาติจำแนกออกเป็น ทรัพยากรที่เกิดขึ้นใหม่ได้ เช่น ดิน ป่าไม้ สัตว์ป่า น้ำ ทุ่งหญ้า และกำลังงานของมนุษย์ กับทรัพยากรที่ไม่สามารถเกิดขึ้นใหม่ได้ เช่น น้ำมัน แร่ธาตุ

3. ปัญหาสำคัญในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ คือการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติดิน ให้คงคุณสมบัติที่ดีตลอดไป ซึ่งจะส่งผลต่อทรัพยากรอื่นต่อไปด้วย

4. การอนุรักษ์หรือการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ต้องคำนึงถึงทรัพยากรธรรมชาติอื่น ๆ ในเวลาเดียวกัน ไม่ควรแยกพิจารณาเฉพาะอย่างใดอย่างหนึ่ง ทั้งนี้เพราะทรัพยากรธรรมชาติทุกอย่างมีส่วนสัมพันธ์กัน

5. ในการวางแผนการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน ต้องไม่แยกมนุษย์ออกจากสิ่งแวดล้อมทางสังคม วัฒนธรรม หรือสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติ เพราะวัฒนธรรมและสังคมของมนุษย์ ได้พัฒนาตนเองมาพร้อมกับการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติของสังคมนั้น กล่าวโดยทั่วไป การอนุรักษ์ถือเป็นทางแห่งการดำเนินชีวิต เพราะมีส่วนเกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งมีบทบาทต่อชีวิตของมนุษย์มาก

6. ไม่มีโครงการอนุรักษ์ใด ๆ ที่ประสบผลสำเร็จ นอกจากผู้ใช้ทรัพยากรธรรมชาติจะได้ตระหนักถึงความสำคัญของทรัพยากรนั้น ๆ และใช้อย่างชาญฉลาด โดยเกิดผลดีในทุกด้านต่อสังคมมนุษย์และควรใช้ทรัพยากรให้อำนวยประโยชน์หลาย ๆ ด้านในเวลาเดียวกันด้วย

7. อัตราการใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในปัจจุบัน ไม่ว่าจะเป็นที่ใด ไม่อยู่ในระดับจะพยุงซึ่งฐานะความเป็นอยู่ดีกินดีได้ เนื่องจากการกระจายการใช้ทรัพยากรธรรมชาติยังไม่เป็นไปโดยทั่วถึง

8. การอนุรักษ์ เกี่ยวข้องกับมนุษย์ทุกคนไม่ว่าจะอยู่ในเมืองหรือชนบท ความมั่งคั่งสมบูรณ์ของประเทศ ขึ้นอยู่กับความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติและขึ้นอยู่กับทรัพยากรมนุษย์ ที่เป็นผู้ใช่ทรัพยากรอื่นของประเทศนั้น ๆ

9. การทำลายทรัพยากรธรรมชาติ ด้วยเหตุผลใด ๆ ก็ตาม เท่ากับเป็นการทำลายความศิวิไลซ์ของมนุษย์ และมนุษย์ต้องยอมรับว่าการทำลายทรัพยากรธรรมชาติที่เกิดขึ้นทุกหนแห่ง ที่มีการใช้ทรัพยากรธรรมชาตินั้น หลีกเลี่ยงยาก

10. การดำรงชีวิตของมนุษย์ ขึ้นอยู่กับสิ่งมีชีวิตไม่ว่าจะเป็นพืชหรือสัตว์ ซึ่งเกิดจากทรัพยากรอื่นอีกทอดหนึ่ง กำลังงานของมนุษย์ ตลอดจนการกินดีอยู่ดีทั้งร่างกายและจิตใจ ขึ้นอยู่กับคุณค่าของอาหารที่บริโภค อันเป็นผลผลิตจากดินเป็นพื้นฐานทั้งสิ้น

11. มนุษย์ จำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจในธรรมชาติ และเชื่อในความเป็นไปตามธรรมชาติ มนุษย์สามารถนำเอาวิทยาการต่าง ๆ มาช่วยบรรเทากระบวนการที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติได้ แต่ไม่สามารถนำมาทดแทนธรรมชาติได้ทั้งหมด

12. การอนุรักษ์ นอกจากเพื่อความอยู่ดีกินดีของมวลมนุษย์แล้ว จำเป็นต้องอนุรักษ์ธรรมชาติเพื่อความสมบูรณ์ทางจิตใจด้วย

13. เป็นความจริงที่ประชากรของโลกมากขึ้นทุกวัน และทรัพยากรธรรมชาติกลับลดน้อยลงทุกที ไม่มีใครสามารถทราบว่าในบั้นปลายจะเป็นอย่างไร และอนาคตเป็นสิ่งที่มืดมน ถ้าหากทุกคนไม่เริ่มต้นอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติตั้งแต่บัดนี้

วินัย วีระวัฒนานนท์ (2530: 92-93) ได้กล่าวถึงหลักการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติไว้ดังนี้

1. การใช้ให้นานที่สุด การใช้ทรัพยากรทุกชนิดไม่ว่าจะเป็นสิ่งของเครื่องใช้ใด ๆ จะต้องถนอมรักษาเพื่อให้ใช้สิ่งของเหล่านั้นให้นานที่สุด เพื่อไม่ให้เกิดการนำทรัพยากรธรรมชาติมาใช้รวดเร็วเกินไป และทำให้สิ่งแวดล้อมปรับสภาพสู่ความสมดุลได้ทัน

2. การใช้ให้เกิดประโยชน์มากที่สุดโดยมีผู้ได้รับประโยชน์จำนวนมากนั้น จะช่วยลดปริมาณความต้องการทรัพยากรธรรมชาติให้น้อยลง และช่วยลดการทำลายทรัพยากรธรรมชาติ

3. การนำกลับมาใช้ใหม่ ของใช้หลายชนิดที่ใช้จนเก่า ถ้าสามารถปรับปรุงหรือเปลี่ยนสภาพให้เป็นวัตถุดิบเพื่อนำมาเป็นสินค้าใหม่ จะช่วยให้ลดการแสวงหาทรัพยากรธรรมชาติลงได้

4. การทดแทน ทรัพยากรธรรมชาติบางชนิดหายากหรือมีจำนวนน้อย การหาวัสดุอื่นที่มีอยู่มากกว่าหรือมีค่าน้อยกว่า มาใช้ทดแทนจะช่วยลดการสูญเสียทรัพยากรที่หายากลงได้ และยังช่วยทำให้วัสดุหรือทรัพยากรธรรมชาติที่ไม่มีค่ากลับมีค่ามากยิ่งขึ้น

5. การบูรณะซ่อมแซมสิ่งของเครื่องใช้หลายชนิดที่สึกหรอหรือขัดข้องให้กลับสู่สภาพที่สามารถใช้งานได้ จะช่วยยืดอายุการใช้งานและลดอัตราการทำลายสิ่งแวดล้อมลงได้

6. การฟื้นฟูความเสื่อมโทรม ทรัพยากรธรรมชาติที่อยู่ในสภาพเสื่อมโทรมแต่สามารถเกิดขึ้นใหม่ได้ ควรมีการเร่งฟื้นฟูเพื่อให้มีทรัพยากรธรรมชาติไว้ใช้และรักษาความสมดุลของธรรมชาติด้วย เช่น การเร่งปลูกป่าเพิ่ม การบำบัดน้ำเสีย และการไม่ลักลอบตัดไม้ทำลายป่า จะเป็นการช่วยฟื้นฟูคุณภาพสิ่งแวดล้อม

7. การลดอันตรายจากสารพิษ ส ารพิษหลายชนิดเมื่อนำไปทิ้งจะก่อให้เกิดอันตรายต่อมนุษย์และระบบนิเวศ ดังนั้นก่อนทิ้งสารพิษหรือของเสีย ควรทำให้สารพิษหรือของเสียอยู่ในสภาพที่ก่อให้เกิดอันตรายต่อระบบนิเวศน้อยที่สุด ถ้าเป็นไปได้ก็ควรใช้สารพิษด้วยความระมัดระวัง และใช้ให้น้อยที่สุด หรือใช้เท่าที่จำเป็นเท่านั้น

หลักการใช้ประโยชน์ทรัพยากรอย่างยั่งยืน ซึ่ง วราพร ศรีสุพรรณ (2539: 43) ได้กล่าวไว้มีดังนี้คือ

1. การใช้ประโยชน์ทรัพยากรอย่างยั่งยืน คือรูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ประสานกลมกลืนกับธรรมชาติ เปิดโอกาสให้กลไกของธรรมชาติดำเนินไปได้อย่างต่อเนื่อง โดยสามารถรักษาความหลากหลายของสิ่งมีชีวิตในระบบนิเวศนั้นให้ดำรงอยู่ได้

2. การนำทรัพยากรธรรมชาติมาใช้ประโยชน์ จะต้องใช้ในปริมาณและอัตราที่ธรรมชาติสามารถฟื้นตัวได้ หรือเกิดขึ้นทดแทนได้ทัน และวิธีการนำมาใช้นั้นจะต้องป้องกันไม่ให้เกิดผลเสียหายต่อองค์ประกอบอื่น ๆ ในระบบ หรือถ้าจำเป็นต้องให้เกิดน้อยที่สุด

3. ในการใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน จะต้องคำนึงถึงการย่อยสลายในระบบนิเวศด้วย เพราะกระบวนการย่อยสลาย จะเป็นกระบวนการสำคัญในการทำให้ทรัพยากรเหล่านั้นได้รับการหมุนเวียนกลับมาใช้ใหม่

4. การใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน จะต้องลดภาระการใช้พลังงานจากน้ำมันเชื้อเพลิงลงให้ได้

5. ควรได้มีการจำแนกทรัพยากรตามศักยภาพการใช้ประโยชน์และคุณค่าทางนิเวศวิทยา และกำหนดมาตรการคุ้มครองรักษา ควบคุมการใช้ประโยชน์ให้เหมาะสมเพื่อประโยชน์ที่ยั่งยืนของประชาชนส่วนใหญ่ทั้งในวันนี้และวันข้างหน้า

เบต้า พี บาลากอต (Balagot, 1990: 142) ได้กล่าวถึงการใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืนได้ดังนี้

1. การบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติที่สามารถสร้างทดแทนได้ และหลีกเลี่ยงมลพิษที่มีมากเกินไป ที่จะไปคุกคามความสามารถในการดูดซึมของเสียในระบบนิเวศ และชีวิตที่ไปค้ำจุนระบบชีวมณฑล

2. การใช้ประโยชน์จากความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ซึ่งเป็นการใช้ข้อมูล เพื่อที่จะไปส่งเสริมการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและการลดลงของของเสีย

สรุปได้ว่า การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหมายถึง การนำทรัพยากรธรรมชาติมาใช้ประโยชน์อย่างชาญฉลาด อำนวยประโยชน์ต่อคนส่วนใหญ่ในพื้นที่ ใช้ในปริมาณและคุณภาพที่เหมาะสม เพื่อให้ทรัพยากรธรรมชาติสามารถฟื้นตัวเองได้ และไม่ก่อให้เกิดปัญหาทางสิ่งแวดล้อม

แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2538: 11-12) ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศว่าเป็นการเดินทางไปยังสถานที่ท่องเที่ยวแห่งใดแห่งหนึ่งโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษาชื่นชมไปกับสภาพธรรมชาติ สภาพสังคม วัฒนธรรม วิถีชีวิตของคนในท้องถิ่น บนพื้นฐานของความรู้และความรับผิดชอบต่อระบบนิเวศ นิยามความหมายดังกล่าวนักท่องเที่ยวที่เดินทางท่องเที่ยวจะเป็นกลุ่มเดินทางที่แสวงหาสิ่งต่าง ๆ ดังนี้

1. กิจกรรมต่าง ๆ ที่ให้ประสบการณ์ที่หลากหลายมากขึ้น
2. ประสบการณ์จากการได้ไปเที่ยวในแหล่งธรรมชาติ ประสบการณ์ที่ได้สัมผัสวัฒนธรรม และวิถีชีวิตของสังคมที่แตกต่างจากที่ตนอยู่
3. โอกาสที่จะเรียนรู้เกี่ยวกับลักษณะทางธรรมชาติ วัฒนธรรมที่มีความแตกต่างในแต่ละพื้นที่
4. ให้มีการอนุรักษ์สภาพธรรมชาติ และสมบัติทางวัฒนธรรมในพื้นที่ที่ไปชม

นอกจากนี้การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2539: 60-63) ได้ให้ความหมายเพิ่มเติมอีกว่าการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน หมายถึง การท่องเที่ยวก่อให้เกิดผลทางเศรษฐกิจ โดยการใช้ทรัพยากรการท่องเที่ยวเพื่อผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่มุ่งเสนอขายสินค้าหรือบริการทางการท่องเที่ยวอย่างเดียว หากแต่มุ่งประสานผลประโยชน์ทางการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและวัฒนธรรมอีกด้วย จะเห็นได้ว่าการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมีจุดมุ่งหมายในการสร้างความสมดุลให้เกิดขึ้นระหว่างกระแสการพัฒนาทางเศรษฐกิจกับการอนุรักษ์ ดังนั้นจึงควรช่วยกันส่งเสริมเพื่อให้การท่องเที่ยวบรรลุจุดมุ่งหมายสามารถตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว นำรายได้เข้าสู่ประเทศ สร้างความพอใจให้คนในท้องถิ่น ซึ่งในขณะเดียวกันเป็นการรักษาวัฒนธรรมและสภาพแวดล้อมให้อยู่ได้นาน ๆ

วรรณา วงษ์วานิช (2539: 74-75) ให้ความหมายที่ลึกซึ้งมากกว่าการเสนอขายสินค้าทางการท่องเที่ยวเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว หากแต่เป็นการมุ่งประสานผลประโยชน์และความต้องการในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและวัฒนธรรม เข้ากับการพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อตอบสนองความต้องการทางเศรษฐกิจ ดังนั้นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จึงเป็นรูปแบบของการท่องเที่ยวที่ช่วยส่งเสริมการอนุรักษ์ธรรมชาติและวัฒนธรรม อีกทั้งเป็นเครื่องมือที่สำคัญอย่างหนึ่งในการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน

องค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 3 ประการ คือ

1. การสร้างจิตสำนึกเกี่ยวกับการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

2. ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว

3. การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น และการกระจายรายได้

วัลลีพันธุ์ สถิตยุทธการ และคณะ (2538: 3) ได้อธิบายถึงลักษณะสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ดังนี้

1. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นการท่องเที่ยวที่ให้ความสำคัญกับธรรมชาติสิ่งแวดล้อม ทั้งสิ่งแวดล้อมด้านความหลากหลายทางชีวภาพด้านสภาพภูมิศาสตร์ และด้านวิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณี โดยจะต้องยึดหลักสำคัญที่ว่า เราจะต้องอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมเหล่านั้นไว้ให้ดีที่สุด เพื่อก่อให้เกิดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน

2. การท่องเที่ยวทุกประเภทจะต้องเป็นการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน ในเชิงธุรกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ทุกท้องถิ่นจะต้องพยายามจัดการท่องเที่ยวของตนเอง โดยไม่ให้เกิดผลกระทบต่อสภาพแวดล้อม หรือกระทบน้อยที่สุด

3. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ รวมถึงการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี ค่านิยม ตลอดจนวิถีชีวิต เอกลักษณ์ของท้องถิ่นซึ่งเป็นจุดดึงดูดนักท่องเที่ยวที่ต้องการศึกษาความแตกต่างทางด้านสังคมและวัฒนธรรมที่หลากหลายเท่านั้น

4. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จะต้องให้การศึกษาทั้งนักท่องเที่ยวและประชาชนในท้องถิ่น เป็นการศึกษาที่ต้องการให้แต่ละคนตระหนักถึงความจำเป็นและความสำคัญในการถนอมสภาพแวดล้อมรอบตัวเรา

5. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เน้นตรงจุดที่ว่า ในการจัดการท่องเที่ยวประชาชนในพื้นที่ประชาชนจะต้องมีส่วนร่วมในการวางแผน การตัดสินใจและสามารถได้รับผลประโยชน์จากกำไรของการท่องเที่ยว และการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นกุญแจสำคัญไขไปสู่การกระจายรายได้

6. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จากมุมมองเชิงตลาด มีจุดเน้นที่ว่า ผลิตภัณฑ์คือทัวร์ต่าง ๆ นั้น จะต้องเป็นทัวร์ที่มีลักษณะครบตามเกณฑ์ที่กล่าวมาแล้ว มิใช่นำเอาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศไปติดบนผลิตภัณฑ์เดิมเท่านั้น

7. ความพอใจของนักท่องเที่ยวนับเป็นสิ่งสำคัญสำหรับการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน นักท่องเที่ยวที่พอใจจะกลับมาเที่ยวอีก กิจกรรมที่เสนอต่อนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะต้องเป็นกิจกรรมที่ตรงหรือเกินความคาดหวังของนักท่องเที่ยว

ในช่วงปี พ.ศ. 2538-2539 การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้กำหนดนโยบายและแนวทางด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการพัฒนา จึงกำหนดนโยบายดังนี้

1. ส่งเสริมและพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยวทั้งด้านธรรมชาติ แหล่งประวัติศาสตร์โบราณคดีและวัฒนธรรม โดยมุ่งเน้นให้เกิดคุณภาพ มีระบบการสื่อความหมายที่ดี และคำนึงถึงขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว

2. ประสานงานให้เกิดความร่วมมือระหว่างทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง มุ่งเน้นที่การสร้างความรับผิดชอบต่อระบบนิเวศ โดยต้องเป็นการท่องเที่ยวที่ไม่ทำลายหรือไม่ก่อให้เกิดความเสื่อมโทรม

3. สร้างจิตสำนึกด้านการท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นให้เกิดวิถีทางแห่งการอนุรักษ์ การคืนประโยชน์สู่ระบบนิเวศ

4. ดำเนินการให้มีการวางแผน และปรับปรุงพัฒนากฎระเบียบองค์กรการจัดการด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้มีประสิทธิภาพ เกิดการประสานงานและเกื้อหนุนซึ่งกันและกันระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาชนท้องถิ่น

5. ส่งเสริมให้ชุมชนท้องถิ่นได้มีส่วนร่วม และได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยวทั้งทางตรงและทางอ้อม

ส่วนวัตถุประสงค์ของการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อให้การท่องเที่ยวของประเทศไทยพัฒนาไปสู่ทิศทางแบบยั่งยืน ตามที่การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้กำหนดไว้ได้แก่

1. เพื่อกระตุ้นให้เกิดการสร้างจิตสำนึกและความเข้าใจที่ถูกต้องต่อการท่องเที่ยวอย่างได้ความรู้และมีความรับผิดชอบ

2. เพื่อคงไว้ซึ่งคุณภาพที่ดีของแหล่งท่องเที่ยวและคุณภาพชีวิตของชุมชนท้องถิ่นที่แหล่งท่องเที่ยวตั้งอยู่

และแนวทางการจัดการเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์และนโยบายของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มีดังนี้

1. แนวทางจัดการพื้นที่ท่องเที่ยวและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม

1.1 พิจารณาการจัดการแบบแบ่งเขตภายในแหล่งท่องเที่ยวเพื่อแยกกิจกรรมระหว่างเขตท่องเที่ยวและเขตอนุรักษ์ โดยดำเนินการตามแผนการจัดการที่จัดทำขึ้น

1.2 พิจารณามาตรการจำกัดนักท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวที่เปราะบางให้เข้มงวดและจริงจัง

1.3 กำหนดบทบาทของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยให้ชัดเจนในการส่งเสริมการท่องเที่ยวในเขตอนุรักษ์และเปราะบาง

1.4 พิจารณาข้อกำหนดและวินัยของนักท่องเที่ยว

2. แนวทางการสื่อความหมาย บริการความรู้

2.1 จัดทำสื่อประกอบการท่องเที่ยวทั้งในแง่ธรรมชาติ และวัฒนธรรมประวัติศาสตร์

2.2 พิจารณาสนับสนุนงบประมาณการจัดการทำสื่อให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

2.3 พิจารณาส่งเสริมบุคคลากรท้องถิ่นที่มีความรู้ให้เป็นมัคคุเทศก์เฉพาะทางที่มีคุณภาพและถูกกฎหมาย พร้อมทั้งพัฒนาหลักสูตรมัคคุเทศก์ให้ทันกับทิศทางการพัฒนา

3. แนวทางส่งเสริมให้ประชาชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมและได้รับประโยชน์

3.1 หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ดำเนินการให้การศึกษาและเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจในเรื่องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในสื่อต่าง ๆ ทั้งในระบบและนอกระบบแก่เยาวชน ประชาชน หรือผู้นำท้องถิ่น

3.2 ส่งเสริมให้ธุรกิจการท่องเที่ยวในท้องถิ่นรวมตัวกันเป็นชมรม องค์กร เพื่อร่วมกันกำหนดทิศทางการพัฒนาอนุรักษ์ และเพื่อความเข้มแข็ง มีอำนาจต่อรองทางการตลาด อันจะทำให้ธุรกิจของท้องถิ่นสามารถดำรงอยู่ได้ในเชิงธุรกิจ โดยให้องค์กรพัฒนาเอกชนและนักวิชาการได้เข้ามาส่วนร่วมเป็นที่ปรึกษา แนะนำ จัดการ

3.3 ในการดำเนินการใด ๆ ควรพิจารณาถึงทรัพยากรท้องถิ่นเป็นอันดับแรก ไม่ว่าจะเป็นบุคลากร วัตถุดิบ ภูมิปัญญาท้องถิ่น และเอกลักษณ์ของท้องถิ่นนั้น ๆ

4. แนวทางป้องกันผลกระทบทางวัฒนธรรม

4.1 กำหนดมาตรการให้นักท่องเที่ยวและผู้ประกอบการ คำนึงถึงผลกระทบทางวัฒนธรรม เช่น ไม่สร้างความแปลกแยกทางวัฒนธรรม แต่ควรปฏิบัติตนให้สอดคล้องกับวัฒนธรรมท้องถิ่น

4.2 การเปลี่ยนแปลงใด ๆ ควรคำนึงถึงผลกระทบต่อวิถีชีวิตและวัฒนธรรมท้องถิ่นโดยตั้งอยู่บนพื้นฐานจากการศึกษาอย่างถ่องแท้ และให้ความเคารพวัฒนธณรมภูมิปัญญาท้องถิ่น

4.3 การนำเสนอวัฒนธรรมดั้งเดิมให้นักท่องเที่ยวชม ควรคำนึงถึงความถูกต้องทางวิชาการ ความเห็นชอบของชุมชนท้องถิ่น และข้อจำกัดในวัฒนธรรม และพิธีกรรมต่าง ๆ ไม่ควรเปลี่ยนแปลงเพราะเพียงคำนึงถึงทิศทางการตลาด หรือเอาใจนักท่องเที่ยวอย่างเดียว

5. แนวทางการตลาด

5.1 ส่งเสริมให้มีการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในหมู่เยาวชน และนักท่องเที่ยวทั่ว ๆ ไปทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ

5.2 กำหนดมาตรฐานของการจัดนำเที่ยวในรูปแบบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้ชัดเจน โดยเน้นที่คุณภาพของนักท่องเที่ยวมากกว่าปริมาณ

5.3 ส่งเสริมให้ผู้ประกอบธุรกิจการท่องเที่ยวเข้ามามีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

5.4 ส่งเสริมสนับสนุน และอำนวยความสะดวกในการจัดประชุมนานาชาติที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

5.5 เผยแพร่ ประชาสัมพันธ์ ผลิตสื่อ อุปกรณ์โสตทัศนูปกรณ์ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

6. แนวทางอื่น ๆ

6.1 พิจารณาถึงผลดี ผลเสีย ข้อจำกัด การจัดการที่พักแบบ home stay

6.2 เผยแพร่ความรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ชัดเจน เข้าใจง่าย ครอบคลุมให้กว้างขวาง

แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

การเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวในชุมชนท้องถิ่นเพื่อนำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืนนั้น ต้องอาศัยแนวคิดพื้นฐานซึ่ง ไพรัตน์ เดชะรินทร์ (2527: 6-7) กล่าวถึงความหมายของการมีส่วนร่วมว่าหมายถึงกระบวนการที่รัฐบาลทำการส่งเสริมชักนำสนับสนุน และสร้างโอกาสให้ประชาชนในชุมชนทั้งในรูปของบุคคล กลุ่มคน ชมรม สมาคม มูลนิธิ และองค์กรอาสาสมัคร ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานเรื่องใดเรื่องหนึ่ง หรือ หลายเรื่องร่วมกันที่เกี่ยวข้องกับในเรื่องต่อไปนี้ ให้บรรลุตามวัตถุประสงค์และนโยบายการพัฒนาที่กำหนดไว้ คือ

1. ร่วมทำการศึกษาค้นคว้าปัญหาและสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนรวมตลอดจนความต้องการของชุมชน

2. ร่วมคิดหาและสร้างรูปแบบและวิธีการพัฒนาเพื่อแก้ไขและลดปัญหาของชุมชน หรือเพื่อสร้างสรรสิ่งใหม่ที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน หรือสนองความต้องการของชุมชน

3. ร่วมวางนโยบาย หรือแผนงาน หรือโครงการ หรือ กิจกรรมเพื่อขจัด และแก้ไขปัญหา และสนองความต้องการของชุมชน

4. ร่วมตัดสินใจการใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนร่วม

5. ร่วมจัดหรือปรับปรุงระบบการบริหารงานพัฒนาให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

6. ร่วมลงทุนในกิจกรรมโครงการของชุมชนตามขีดความสามารถของตนเอง และของหน่วยงาน

7. ร่วมปฏิบัติตามนโยบาย แผนงานโครงการ และกิจกรรมให้บรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้

8. ร่วมควบคุม ติดตาม ประเมินผล และร่วมบำรุงรักษาโครงการและกิจกรรมที่ได้ทำไว้ ทั้งโดยเอกชนและรัฐบาลให้ใช้ประโยชน์ได้ตลอดไป

นอกจากนี้ เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง (2527: 272-273) ได้แบ่งขั้นตอนที่ประชาชนควรมีส่วนร่วมไว้ 4 ขั้นตอน คือ

1. การมีส่วนร่วมในการค้นปัญหา และสาเหตุของปัญหาของชาวชนบท
2. การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรม
3. การมีส่วนร่วมในการลงทุนและปฏิบัติงาน
4. การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลงาน

อำนาจ อนันตชัย (2526: 132) ได้ให้ข้อควรพิจารณาถึงการที่คนเรามีความปรารถนาที่จะร่วมมือกันทำงานต่าง ๆ นั้น ก็เนื่องมาจากสาเหตุที่สำคัญดังนี้

1. มีความต้องการที่จะได้ร่วมทำตามกลุ่ม หรือหมู่พวก
2. มีความต้องการที่จะเป็นผู้มีความสำคัญ
3. มีความต้องการที่จะได้รับผลประโยชน์
4. มีความต้องการที่จะทดลองกระทำ
5. มีความต้องการที่จะแก้ตัว หรือต้องการที่จะทดแทนความผิดพลาดที่เคยทำมาในอดีต

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย และสถาบันวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (2540: 21) ได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วมว่า แนวความคิดของการมีส่วนร่วมเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่นเป็นหลัก โดยได้รวมถึงการมีส่วนร่วมกับทุกองค์กร ทั้งภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องเพื่อให้กระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มีเป้าหมายและทิศทางเดียวกัน การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นประเด็นปัญหาใหญ่ที่ไม่สามารถเกิดขึ้นได้ง่ายนักในภาวะสังคมปัจจุบัน ปัจจุบันการมีส่วนร่วมยังอยู่ในวงจำกัด และขาดความสมดุล เช่น ความร่วมมือระหว่างอุทยานแห่งชาติกับองค์กรปกครองท้องถิ่นในการพัฒนาการท่องเที่ยวในเขตอนุรักษ์การร่วมมือระหว่างประชาชนในพื้นที่กับผู้ควบคุมดูแลทรัพยากร และการประสานงานระหว่างผู้ประกอบการกับส่วนราชการ เป็นต้น รูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนยังคงเป็นลักษณะของการมีกิจกรรมที่มีรายได้

เสริมจากการท่องเที่ยว มีเพียงองค์กรบริหารส่วนท้องถิ่นบางแห่งเท่านั้นที่มีโอกาสในการจัดการในบางพื้นที่ ประชาชนได้จัดตั้งกลุ่มและดำเนินการจัดการการท่องเที่ยวเอง โดยเสนอการเยี่ยมเยือนพื้นที่เกษตรกรรมของชุมชนและพื้นที่อนุรักษ์ใกล้เคียง

กลยุทธ์การสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่น

การมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่นเป็นเป้าหมายสำคัญ ได้รับการเน้นให้มีในกระบวนการท่องเที่ยวแนวใหม่ ถือได้ว่าเป็นพื้นฐานของการพัฒนาที่ยั่งยืนในองค์รวมของระบบสำหรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้ให้ความสำคัญ โดยจัดเป็นหนึ่งในองค์ประกอบหลักของการท่องเที่ยวรูปแบบนี้ กลยุทธ์การมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่นครอบคลุมการมีส่วนร่วมขององค์กรอื่น ๆ ด้วย แต่ได้เน้นการให้ความสำคัญแก่ประชาชนท้องถิ่นในอันที่จะมีบทบาทในการกำกับดูแลและควบคุมการท่องเที่ยวได้มากขึ้น และสามารถดำเนินชีวิตอยู่ได้อย่างมีศักดิ์ศรี

ประชาชนในชุมชนพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว มีบทบาทสำคัญต่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างมาก เนื่องจากประชาชนเป็นเจ้าของท้องถิ่นสามารถเป็นศูนย์กลางเชื่อมโยงกับหน่วยงานของรัฐหรือเอกชน ที่เกี่ยวข้องในกระบวนการท่องเที่ยวระดับต่าง ๆ ได้

ความรู้สึกเป็นเจ้าของท้องถิ่นของสมาชิกทุกคน ซึ่งมีความรัก ความหวงแหน พึ่งพิงและใช้ประโยชน์ทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวอยู่แล้ว สามารถนำมาประยุกต์ใช้ให้เกิดการพัฒนาแบบยั่งยืนแก่ทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวได้ ชุมชนจะต้องพัฒนาตนเองให้เป็นศูนย์กลางเชื่อมโยงระหว่างหน่วยงานของรัฐกับชุมชนเอง และระหว่างชุมชนกับเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยในส่วนที่เชื่อมโยงระหว่างชุมชนกับหน่วยงานของรัฐจะอยู่ในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของฐานรองรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ที่จัดขึ้น โดยเอกชนหรือบริษัทท่องเที่ยว เช่น ร่วมพัฒนาจุดขายต่าง ๆ ได้แก่ ที่พักอาศัย ภัตตาคาร การนำเสนอลูกค้า ด้านวัฒนธรรมศิลปะและประเพณีต่าง ๆ ที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวเป็นต้น

วัตถุประสงค์ของการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่น

เพื่อให้ประชาชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมตัดสินใจอย่างเป็นระบบ ในกระบวนการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ พัฒนาให้เกิดความรัก ความหวงแหน ดูแลรักษาทรัพยากรท่องเที่ยวเชิงนิเวศใช้ประโยชน์ในการดำเนินชีวิต เพิ่มพูนรายได้จากระบบ และเรียนรู้ เข้าใจ ปฏิบัติได้ ในกิจกรรมที่เกี่ยวข้องและสามารถมีสัมพันธภาพเชิงธุรกิจในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

เป้าหมายของการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่น

1. ประชาชนในชุมชนท้องถิ่นร่วมเป็นส่วนหนึ่งในการเรียนรู้ และตัดสินใจในกระบวนการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และให้มีส่วนรับรู้แผนระดับชาติ แผนระดับท้องถิ่น ระบบปฏิบัติการโครงการ และกิจกรรมต่าง ๆ โดยให้มีวิสัยทัศน์กว้างไกล มีความรู้ ความเข้าใจ ปฏิบัติได้ในการจัดการและดำเนินการเชิงธุรกิจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

2. ประชาชนชุมชนท้องถิ่นมีความรัก ความหวงแหน มีการดูแลรักษาและใช้ประโยชน์ทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี และวิถีชีวิตได้อย่างเหมาะสม โดยมีส่วนร่วมในการประเมินผลและกำหนดนโยบาย

3. ประชาชนท้องถิ่นมีการรวมกลุ่มหรือจัดตั้งองค์กร เพื่อเป็นศูนย์เชื่อมโยงกับองค์กรภายนอก ทั้งที่เป็นองค์กรของรัฐ เอกชน นิติบุคคล หรือเอกชนที่ดำเนินการเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

แนวคิดศักยภาพชุมชน

ศักยภาพของชุมชน หมายถึง ความสามารถของชุมชนในการตอบสนองความต้องการ การแก้ไขปัญหาของคนส่วนใหญ่ภายในชุมชน การประสานงานและความร่วมมือในการดำเนินงานกับคนภายในชุมชน ชุมชนสามารถพึ่งปัจจัยสี่จากทรัพยากรของตนเอง ตลอดจนความสามารถสัมพันธ์กับโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี อาทิ ความสัมพันธ์กับรัฐ ความสัมพันธ์กับตลาด ความสัมพันธ์กับกลุ่มหมู่บ้านอื่นและครอบคลุมถึงความสามารถในการแก้ปัญหาของตนเองให้ลุล่วงไปด้วยดี (สุวิทย์ ธีรศาศวัต, 2533) ประชาชนในชุมชนต่างมีบทบาทและหน้าที่ของตนในการจัดการหาทางออกในการจัดการปัญหาเพื่อเกิดผลสำเร็จ (อเนก นาคะบุตร, 2532)

ศักยภาพยังเป็นความสามารถที่มีอยู่ภายในบุคคล ที่สามารถแสดงออกในแต่ละบทบาทได้ โดยเฉพาะการแสดงออกต่อการดำรงชีพ อีกทั้งยังเป็นเงื่อนไขที่ใช้สำหรับการพัฒนาชุมชน ศักยภาพต่อไปนี้จะไม่สูญหาย หากจะมีอยู่ในแต่ละบุคคลโดยสามารถถ่ายทอดไปยังบุคคลอื่น ๆ เสมือนหนึ่งเป็นการเพิ่มศักยภาพของผู้นั้น หากไม่มีเงื่อนไขใด ๆ อาจจะไม่แสดงออกมา หากมีเงื่อนไขจะแสดงออกมาในรูปพลังสังคม (ถวิล กัลชาญพิเศษ, 2538) สอดคล้องกับงานของกาญจนา แก้วเทพ (2538)

องค์ประกอบในการทำให้ชุมชนเกิดศักยภาพในการดำเนินงานและการจัดการชุมชน ได้แก่ โครงสร้างประชากร ระบบเครือญาติ ทรัพยากรธรรมชาติ ระบบนิเวศ โครงสร้างอำนาจและระบบการปกครอง อาชีพและระบบการผลิต ปัจจัยในการผลิต ระบบความเชื่อ (สุวิทย์

ธีรศาศวัต, 2533) ความเห็นพ้องกับปัญหาและการเกิดการยอมรับร่วมกันในการแก้ไขปัญหา ความเชื่อความศรัทธาในตัวผู้นำ ความสัมพันธ์ในตัวเครือญาติ การมีผลประโยชน์ร่วมกัน ความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกัน การไม่เห็นแก่ตัวและมีการเสียสละเพื่อส่วนรวม การมีข้อมูลในการตัดสินใจที่เพียงพอ การเข้าใจในเป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน การมีส่วนร่วมโดยความสมัครใจทั้งความคิดและการดำเนินการ การมีความซื่อสัตย์และมีคุณธรรม การมีความเข้าใจในกระบวนการทำงานและบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบ (นรินทร์ พัฒนพงศา, 2533)

นอกจากนี้ สมบัติ วงศ์ศรีรัตน์ ได้กล่าวถึงชุมชนที่สามารถพัฒนาได้นั้น จำเป็นต้องมีปัจจัยด้านศักยภาพของชุมชนประกอบด้วย ทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรมนุษย์ องค์กรทางสังคม ภาวะผู้นำในหมู่บ้าน การติดต่อสัมพันธ์ระหว่างชาวบ้านกับข้าราชการของรัฐ และการฝึกอบรม เป็นต้น

สรุป แนวคิดของศักยภาพของชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาในครั้งนี้คือ ความสามารถของชุมชนในการจัดการ โดยอาศัยปัจจัยที่มีอยู่ภายในชุมชนเป็นสำคัญ ได้แก่ ผู้นำอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ทรัพยากร ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนที่อยู่ภายใต้การมีวัฒนธรรมเดียวกันและสามารถก่อให้เกิดกลุ่มในการร่วมแรงกายแรงใจในการทำงานร่วมกัน เพื่อไปให้ถึงวัตถุประสงค์ดังที่ได้ตั้งเป้าหมายไว้ นอกจากนี้ ศักยภาพของชุมชนจำเป็นต้องมีการปฏิสัมพันธ์กับปัจจัยนอกชุมชน ไม่ว่าจะเป็น การติดต่อประสานงาน การจัดการทำงานร่วมกันกับหน่วยงานของรัฐและชุมชนอื่น ๆ เพื่อให้กิจกรรมของชุมชนประสบความสำเร็จ

แนวคิดส่วนผสมทางการตลาด (marketing mix)

ศิริวรรณ เสรีรัตน์ (2541) กล่าวว่า เป็นตัวแปรทางการตลาดที่ควบคุมได้ซึ่งองค์กรใช้ร่วมกันเพื่อสนองความพึงพอใจแก่ผู้บริโภคเป้าหมาย ประกอบด้วยเครื่องมือดังต่อไปนี้

1. ผลิตภัณฑ์ (product) หมายถึงสิ่งที่เสนอขายโดยธุรกิจเพื่อสนองความพึงพอใจของผู้บริโภค ผลิตภัณฑ์ที่เสนอขายอาจมีตัวตนหรือไม่มีก็ได้ ผลิตภัณฑ์จึงประกอบไปด้วย สินค้า บริการ ความคิด สถานที่ องค์กรหรือบุคคล การกำหนดกลยุทธ์ด้านผลิตภัณฑ์ต้องคำนึงถึงปัจจัยต่อไปนี้

1.1 ความแตกต่างของผลิตภัณฑ์ (product differentiation) และความแตกต่างทางการแข่งขัน (competitive differentiation)

1.2 พิจารณาจากคุณสมบัติของผลิตภัณฑ์ (product component) เช่น ประโยชน์พื้นฐาน รูปร่างลักษณะ ฯลฯ

1.3 การกำหนดตำแหน่งสินค้า (product positioning)

1.4 การพัฒนาผลิตภัณฑ์ (product development)

1.5 กลยุทธ์เกี่ยวกับส่วนผสมผลิตภัณฑ์ (product mix) และสายผลิตภัณฑ์ (product line)

2. ราคา (price) หมายถึง มูลค่าผลิตภัณฑ์ในรูปตัวเงิน ผู้บริโภคจะเปรียบเทียบระหว่างมูลค่าและราคาของผลิตภัณฑ์นั้น ถ้ามูลค่าสูงกว่าผู้บริโภคก็จะตัดสินใจซื้อ ในด้านกลยุทธ์ต้องคำนึงถึง

2.1 ความยอมรับของผู้บริโภคต่อมูลค่าของผลิตภัณฑ์นั้น

2.2 ต้นทุนของสินค้าและค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวข้อง

2.3 การแข่งขัน

2.4 ปัจจัยอื่น ๆ

3. การส่งเสริมการตลาด (promotion) เป็นการติดต่อสื่อสารเกี่ยวข้องกับข้อมูลระหว่างผู้ขายและผู้ซื้อ เพื่อสร้างทัศนคติและพฤติกรรมการซื้อ โดยมีเครื่องมือต่าง ๆ ดังนี้

3.1 การโฆษณา (advertising) เป็นกิจกรรมในการเสนอข่าวสารเกี่ยวข้องกับองค์กรและผลิตภัณฑ์ บริการ หรือความคิด กลยุทธ์ในการโฆษณาเกี่ยวข้องกับกลยุทธ์การสร้างสรรค์งานโฆษณา (creative strategy) และกลยุทธ์สื่อ (media strategy)

3.2 การขายโดยใช้พนักงานขาย (personal selling)

3.3 การส่งเสริมการขาย (sales promotion) เป็นกิจกรรมการส่งเสริมการขายโดยการใช้พนักงานขายและการให้ข่าวและการประชาสัมพันธ์ ซึ่งสามารถกระตุ้นความสนใจทดลองใช้ หรือการซื้อโดยผู้บริโภคหรือบุคคลอื่นในช่องทาง

3.4 การให้ข่าวและการประชาสัมพันธ์ (publicity and public relation)

3.5 การตลาดทางตรง (direct marketing) เป็นการติดต่อสื่อสารกับกลุ่มเป้าหมายเพื่อให้เกิดการตอบสนองโดยตรง ได้แก่ การขายทางโทรศัพท์ การขายโดยใช้จดหมาย การขายโดยใช้แคทตาล็อค เป็นต้น

4. การจัดจำหน่าย (place or distribution) หมายถึง โครงสร้างของช่องทางซึ่งประกอบด้วยสถาบันและกิจกรรม ใช้เพื่อเคลื่อนย้ายผลิตภัณฑ์และบริการจากองค์การไปยังตลาด การจัดจำหน่ายประกอบไปด้วย

4.1 ช่องทางการจัดจำหน่าย (channel of distribution) คือเส้นทางที่ผลิตภัณฑ์ถูกเปลี่ยนมือไปยังตลาด ประกอบไปด้วย ผู้ผลิต คนกลาง ผู้บริโภค

4.2 การกระจายตัวสินค้า (physical distribution) กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเคลื่อนย้ายตัวผลิตภัณฑ์จากผู้ผลิตไปยังผู้บริโภค ประกอบไปด้วย การขนส่ง (transportation) การเก็บรักษา (storage) การคลังสินค้า (warehouse) การบริหารสินค้าคงเหลือ (inventory management)

ทฤษฎีการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภค

พฤติกรรมการซื้อ (purchase behavior) ของผู้บริโภคมีรูปแบบการซื้อ 2 ประการคือ (1) ซื้อเพื่อการทดลอง (trial purchase) และ (2) การซื้อซ้ำ (repeat purchase) ถ้าผู้บริโภคซื้อผลิตภัณฑ์หรือตราสินค้าเป็นครั้งแรก จะซื้อในปริมาณน้อยกว่าปกติ ในกรณีนี้ถือว่าเป็นการซื้อเพื่อทดลอง ช่วงทดลองเป็นช่วงการสำรวจพฤติกรรมการซื้อซึ่งผู้บริโภคพยายามที่จะประเมินผลิตภัณฑ์ การตัดสินใจของผู้บริโภคมีทฤษฎีขั้นตอนเกี่ยวกับการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภคดังนี้

1. การรับรู้ถึงความต้องการ (need recognition) หรือการรับรู้ปัญหา (problem recognition) การที่บุคคลรับรู้ถึงความต้องการของตน ซึ่งอาจเกิดเองหรือเกิดจากสิ่งกระตุ้นความต้องการภายในบุคคลได้แก่ความหิว ความกระหาย เป็นต้น

2. การค้นหาข้อมูล (information search) ถ้าความต้องการถูกกระตุ้นมากพอ และสิ่งที่สามารถตอบสนองความต้องให้อยู่ใกล้กับผู้บริโภค ผู้บริโภคจะดำเนินการเพื่อให้เกิดความพอใจทันที แต่บางครั้งความต้องการที่เกิดขึ้นไม่สามารถตอบสนองได้ทันที ความต้องการจะถูกจดจำไว้เพื่อหาการตอบสนองในภายหลัง เมื่อความต้องการที่ถูกกระตุ้นถูกสะสมไว้มาก จะทำให้เกิดการปฏิบัติในภาวะอย่างหนึ่ง คือความตั้งใจให้ได้รับการตอบสนองความต้องการ ซึ่งผู้บริโภคจะพยายามค้นหาข้อมูลเพื่อการตอบสนองความต้องการที่ถูกกระตุ้น

3. การประเมินผลทางเลือก (evaluation of alternatives) เมื่อผู้บริโภคได้ข้อมูลมาแล้วจากขั้นที่สอง ผู้บริโภคจะเกิดความเข้าใจและประเมินทางเลือกต่าง ๆ ที่ผู้บริโภคใช้ในการประเมินผลทางเลือก กระบวนการประเมินไม่ใช่สิ่งง่ายและไม่ใช่กระบวนการเดียวที่ใช้กับผู้บริโภคทุกคน และไม่ใช่เป็นผู้ซื้อคนใดคนหนึ่งในทุกสถานการณ์การซื้อ

4. การตัดสินใจซื้อ (purchase decision) จากการประเมินพฤติกรรมในขั้น 3 จะช่วยให้ผู้บริโภคกำหนดความพอใจระหว่างผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ที่เป็นทางเลือก

5. ความรู้สึกภายหลังการซื้อ (postpurchase feeling) หลังจากซื้อและทดลองใช้ผลิตภัณฑ์ไปแล้ว ผู้บริโภคจะมีประสบการณ์เกี่ยวกับความพอใจหรือไม่พอใจผลิตภัณฑ์ ซึ่งนักการตลาดจะต้องพยายามทราบถึงระดับความพอใจของผู้บริโภคภายหลังการซื้อ

แผนภูมิแสดงโมเดลอย่างง่ายของการตัดสินใจของผู้บริโภค

(a simple model of consumer decision making)

แผนแม่บทพัฒนาการท่องเที่ยวภาคกลางตอนบน

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2544) ได้จัดทำแผนแม่บทพัฒนาการท่องเที่ยวภาคกลางตอนบนขึ้น กล่าวถึงแผนงานการซึ่งประกอบด้วย 6 แผนงานหลักดังนี้

1. แผนงานการตลาดการท่องเที่ยวภาคกลางตอนบน มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่การพัฒนาการท่องเที่ยวจะต้องดำเนินการด้านการตลาดและการประชาสัมพันธ์ ซึ่งในพื้นที่ภาคกลางตอนบนมีการกระจายของการท่องเที่ยวไม่เท่ากันในแต่ละพื้นที่ สำหรับพื้นที่ที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวเป้าหมายอย่างเช่น พระนครศรีอยุธยา ลพบุรี และนครนายกนั้น ล้วนแต่มีแรงดึงดูดที่สำคัญอยู่แล้ว การตลาดจัดเป็นส่วนเสริมสร้างให้เกิดความยั่งยืนยิ่งขึ้น

2. แผนงานพัฒนาศักยภาพการเข้าถึง การคมนาคมขนส่งเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับการท่องเที่ยว ในภาคกลางตอนบนนั้นแม้ว่าจะสามารถเดินทางเข้าถึงพื้นที่ต่าง ๆ ได้อย่างสะดวกรวดเร็วด้วยพาหนะชนิดต่าง ๆ แต่เมื่อพิจารณาถึงการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวแล้ว ยังมีแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ ๆ ยังไม่สามารถเข้าถึงได้อย่างสะดวก นอกจากนี้ ยังจำเป็นที่จะต้องพัฒนาระบบการคมนาคมขนส่งซึ่งมีความสำคัญเป็นอย่างมากที่จะส่งผลให้เกิดแรงจูงใจดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาในพื้นที่ รวมถึงการสร้างโครงข่ายคมนาคมเชื่อมโยงกับภูมิภาคโดยรอบให้สามารถเดินทางได้อย่างสะดวก นอกจากนี้ ยังจำเป็นต้องมีการปรับปรุงป้ายแสดงแหล่งท่องเที่ยวและสิ่งบริการนักท่องเที่ยวให้ชัดเจนและเป็นสากล

3. แผนงานพัฒนาสิ่งบริการนักท่องเที่ยว ในพื้นที่ภาคกลางตอนบนนั้น มีระบบบริการท่องเที่ยวหลายส่วนที่ไม่เอื้อต่อการท่องเที่ยว โดยในประเด็นที่สำคัญคือ โรงแรมที่พักที่มักมีราคาสูงเกินไป บางพื้นที่มีจำนวนไม่เพียงพอ คุณภาพของโรงแรมที่พักเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาการท่องเที่ยว รวมถึงสิ่งอำนวยความสะดวกในการสื่อสารและบริการข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ด้วย

สำหรับการปรับปรุงและพัฒนาสินค้าของที่ระลึกนั้น ก็ต้องถือว่าสินค้าของที่ระลึกมีส่วนสำคัญอย่างมากต่อการส่งเสริมการท่องเที่ยว ในแหล่งท่องเที่ยวหลักของพื้นที่ภาคกลางตอนบนนี้ แม้ว่าจะมีสินค้าของฝากและของที่ระลึกหลากหลาย ทั้งที่เป็นของชำร่วย ของใช้ และของรับประทาน แต่คุณภาพและความเป็นสากลยังมีอยู่น้อย จึงควรสนับสนุนให้มีการออกแบบ การผลิต และระบบการจำหน่ายให้สอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาการท่องเที่ยวภาคกลางตอนบนให้มีคุณภาพ มีมาตรฐาน และมีความเป็นสากลต่อไป

4. แผนงานรักษาสภาพแวดล้อม การพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนเป็นเป้าหมายแห่งการพัฒนาสมัยใหม่ จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องจัดการท่องเที่ยวโดยคำนึงถึงคุณภาพสิ่งแวดล้อม ทั้งในแหล่งท่องเที่ยวและพื้นที่เกี่ยวเนื่องอื่น ๆ การดำเนินการตามยุทธศาสตร์นี้มีบุคคลที่เข้ามาเกี่ยวข้อง

หลายฝ่าย ไม่เฉพาะแต่นักท่องเที่ยวเท่านั้น ประชาชนเจ้าของพื้นที่ก็เป็นอีกฝ่ายหนึ่งที่มีความสำคัญต่อการอนุรักษ์ ยุทธศาสตร์นี้จึงมุ่งที่จะให้ประชาชนเจ้าของพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวได้มีจิตสำนึกในการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้ยังจะต้องจัดให้มีระบบรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวเพื่อให้การท่องเที่ยวสามารถตอบสนองการพัฒนาที่ยั่งยืนได้อย่างแท้จริง

5. แผนงานพัฒนาบุคลากร การพัฒนาบุคลากรด้านการท่องเที่ยวมีความสำคัญเป็นอย่างมากต่อการพัฒนาการท่องเที่ยว ทั้งในส่วนที่จะให้บริการการท่องเที่ยว และส่วนสนับสนุนส่งเสริมการท่องเที่ยว รวมถึงประชาชนที่อาศัยอยู่ในท้องถิ่นที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว โดยบุคลากรเหล่านี้จำเป็นต้องได้รับการพัฒนาความรู้ความสามารถด้านการจัดการการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนและพัฒนาความสามารถทางด้านภาษาที่จะเป็นสื่อกลางในการเชื่อมโยงกับนักท่องเที่ยวกลุ่มเป้าหมาย

6. แผนงานรักษาความปลอดภัย การท่องเที่ยวภาคกลางตอนบนแม้ว่าจากสถิติด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยวจะไม่มีอุปสรรคมากนัก โดยเฉพาะในพื้นที่ฝั่งตะวันตกของพื้นที่จากรายงานขององค์กรสหประชาชาติ พบว่ามีระดับความปลอดภัยสูงมากเมื่อเทียบกับทั้งประเทศ แต่ก็มีความจำเป็นที่จะต้องดำเนินมาตรการเพื่อรักษาความปลอดภัยให้กับนักท่องเที่ยว ซึ่งประเด็นสำคัญคือ การมีพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวติดกับประเทศเพื่อนบ้าน อีกทั้งยังมีประเด็นปลีกย่อยเกี่ยวกับความปลอดภัยในแหล่งท่องเที่ยวที่ต้องจัดระบบรักษาความปลอดภัยให้เอื้อกับการพัฒนาการท่องเที่ยว รวมถึงการให้ความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยวในสถานบริการซึ่งจะเป็นแรงดึงดูดใจอีกทางหนึ่ง

และในแผนแม่บทพัฒนาการท่องเที่ยวภาคกลางตอนบนนี้ ได้กล่าวถึงแผนงานโครงการพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดพระนครศรีอยุธยาไว้ว่า จังหวัดพระนครศรีอยุธยามีความโดดเด่นในฐานะนครประวัติศาสตร์อยู่เดิม จึงกำหนดเป้าหมายที่จะพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวระดับนานาชาติ ที่สามารถเชื่อมโยงการท่องเที่ยวไปสู่ภูมิภาคอื่น ๆ ของประเทศ รวมถึงการให้ประชาชนมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และโบราณสถาน ดังนั้นเมื่อสังเคราะห์เข้ากับนโยบายการพัฒนาการท่องเที่ยวภาคกลางตอนบนแล้ว เป้าหมายการพัฒนาการท่องเที่ยวของจังหวัดพระนครศรีอยุธยามีดังนี้

1. เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว และพัฒนาเทศกาลท่องเที่ยว
2. เพื่อพัฒนาสิ่งบริการท่องเที่ยวและส่งเสริมท้องถิ่นเข้ามามีบทบาทในการจัดการท่องเที่ยว
3. เพื่อรักษาระดับความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา
4. เพื่อสร้างโครงข่ายการท่องเที่ยวเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวจังหวัดใกล้เคียง

สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยแม่โจ้

การประเมินความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยวตามโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2539) ได้กล่าวถึงรายละเอียดการประเมินความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยวตามโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ไว้ว่า แหล่งท่องเที่ยว โบราณสถาน ศิลปวัฒนธรรม และประเพณีก็สามารถจัดและคัดสรรเข้าสู่โครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ได้ สำหรับแหล่งท่องเที่ยวนั้น หลักเกณฑ์การพิจารณามีตัวแปรที่ใช้คือความพร้อมในการรับนักท่องเที่ยว และคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว

ความพร้อมในการรับนักท่องเที่ยว

1. สภาพการเข้าถึง พิจารณาจาก

1.1 ประเภทยานพาหนะและวิธีการ รวมถึงความสะดวกในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว

1.2 สภาพถนน ประกอบด้วย ลาดยาง ถนนลูกรัง ความกว้างของถนน

1.3 อุปสรรคหรือสิ่งกีดขวางการเดินทาง

2. สิ่งอำนวยความสะดวก พิจารณาจาก

2.1 สาธารณูปโภค สาธารณูปการ สิ่งอำนวยความสะดวก ประกอบด้วย ประปา ไฟฟ้า โทรศัพท์ แหล่งน้ำดื่ม แหล่งน้ำใช้ ที่จอดรถ ห้องสุขา

2.2 บริการบ้านพัก

2.3 สถานบริการ ประกอบด้วย ร้านขายอาหาร ร้านขายของที่ระลึก พิพิธภัณฑ์ ห้องแสดงนิทรรศการ ป้อมยาม จุดแจ้งเหตุ ศาลานั่งพัก

2.4 ระบบสื่อความหมาย ประกอบด้วย ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว เจ้าหน้าที่บริการข้อมูล ป้ายสื่อความหมาย โสตทัศนูปกรณ์ สื่อสิ่งพิมพ์ นิทรรศการ มัคคุเทศก์

2.5 ระบบการจัดการ ประกอบด้วย การรักษาความปลอดภัย ระบบการกำจัดขยะ

3. สภาพแวดล้อม พิจารณาจาก

3.1 การบำบัดน้ำเสีย

3.2 มลพิษทางอากาศและเสียง

3.3 การถูกทำลายโดยน้ำมือมนุษย์

3.4 การค้าและการบริการในแหล่งท่องเที่ยว

3.5 การถูกบดบังทัศนียภาพ

3.6 ตั้งอยู่ใกล้แหล่งอุตสาหกรรม พาณิชยกรรม หรือเกษตรกรรม

3.7 ความสกปรก

4. ข้อจำกัดในการรับนักท่องเที่ยว พิจารณาจาก

4.1 ความสะดวกในการเข้าถึงแหล่งในทุกฤดูกาล

4.2 เป็นเขตราชการที่ต้องขออนุญาต

5. ปริมาณการท่องเที่ยว พิจารณาจาก

5.1 จำนวนนักท่องเที่ยวต่อปี

5.2 ความหนาแน่นของนักท่องเที่ยวในวันเสาร์-อาทิตย์ และในฤดูท่องเที่ยว

คุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว พิจารณาจาก

1. ระดับความสำคัญของสถานที่ท่องเที่ยว อยู่ในระดับนานาชาติ ระดับประเทศ หรือระดับท้องถิ่น

2. กิจกรรมเสริมในแหล่งท่องเที่ยว

3. ความเก่าแก่ที่ทรงคุณค่าของโบราณสถาน

4. ความดึงดูดใจในสุนทรียภาพ

แนวคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยว

Bhatia (1986: 139-140) กล่าวถึงองค์ประกอบพื้นฐานของแหล่งท่องเที่ยวว่าจะต้องประกอบด้วย

1. สิ่งดึงดูดใจ (attraction) ถือเป็นองค์ประกอบที่สำคัญ ที่สุดที่จะช่วยให้นักท่องเที่ยวเดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวนั้น ๆ ได้แก่ สิ่งดึงดูดใจทางวัฒนธรรม เช่น โบราณสถาน สิ่งก่อสร้างที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ ฯลฯ สิ่งดึงดูดใจทางธรรมชาติ เช่น ทิวทัศน์ ได้แกพืช สัตว์ ทะเล ภูเขา สวนสาธารณะ เทศกาลต่าง ๆ เช่น การแสดงนิทรรศการ งานมหกรรม ศิลป ดนตรี ประเพณี การละเล่น เป็นต้น

2. สิ่งอำนวยความสะดวก (amenity) ถือเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับนักท่องเที่ยว และเป็นส่วนที่เสริมให้แหล่งท่องเที่ยวนั้นน่าวนใจมากยิ่งขึ้น ได้แก่ โรงแรม สถานบันเทิงต่าง ๆ รวมทั้งสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ เป็นต้น

3. การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (accessibility) เป็นองค์ประกอบที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่จะช่วยให้นักท่องเที่ยวสามารถเข้าถึงจุดที่น่าสนใจได้ ได้แก่ การคมนาคมขนส่งที่สะดวกสบายและสามารถพานักท่องเที่ยวเดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ ที่น่าสนใจ หากแหล่งท่องเที่ยวใดที่

การคมนาคมขนส่งไปไม่ถึง แหล่งท่องเที่ยวนั้นก็จะลดคุณค่าลง ตรงกันข้าม แหล่งท่องเที่ยวใดที่การคมนาคมถึงอย่างสะดวกสบาย ก็จะสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้มากกว่า

Collier and Harraway (1998 อ้างใน ชูสิทธิ์ ชูชาติ, 2544: 21-22) กล่าวว่า การท่องเที่ยวจะบรรลุวัตถุประสงค์นั้น แหล่งท่องเที่ยวจะต้องประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ 3 ประการ หรือ 3As

1. สิ่งดึงดูดใจ (attraction) สิ่งดึงดูดใจเกิดจากสถานที่ (site) เหตุการณ์ (events) สถานที่เกิดจากธรรมชาติหรือมนุษย์สร้างขึ้น แต่เหตุการณ์ที่น่าประทับใจ เกิดจากมนุษย์สร้างเพียงอย่างเดียว

2. สิ่งอำนวยความสะดวก (amenity) ความสะดวกสบายทำให้นักท่องเที่ยวเดินทางเข้าไปถึงสถานที่ได้รวดเร็ว ปลอดภัย และสะดวกสบายยิ่งขึ้น ดังนั้น การก่อสร้างปัจจัยพื้นฐาน (infrastructure) เช่น ระบบขนส่ง ระบบการสื่อสาร ระบบสาธารณูโภค เช่น ไฟฟ้า ประปา จึงเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่งในแหล่งท่องเที่ยว

3. การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (accessibility) การเข้าไปถึงแหล่งท่องเที่ยวจะต้องมีระบบการขนส่ง (transportation) ซึ่งประกอบด้วยเส้นทาง ยานพาหนะ สถานี และผู้ประกอบการขนส่ง มีวัตถุประสงค์เพื่อลำเลียงคนและสิ่งของไปยังจุดหมายปลายทาง

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2542: 45-46) กล่าวโดยสรุปว่า การที่จะให้มีนักท่องเที่ยวเข้าไปเยี่ยมชมทรัพยากรท่องเที่ยวใด ๆ ก็ตาม ย่อมขึ้นอยู่กับปัจจัยสำคัญ 3 ประการ คือ

1. ทรัพยากรการท่องเที่ยวจะต้องมีสิ่งดึงดูดใจ เช่น ความสวยงามของธรรมชาติ ศิลปวัฒนธรรม โบราณสถาน สถานที่ทางประวัติศาสตร์ เป็นต้น

2. ทรัพยากรการท่องเที่ยวจะต้องมีสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น มีบริการอำนวยความสะดวก น้ำประปา ไฟฟ้า การสื่อสาร การขนส่ง ที่พักแรม อาหาร นำเที่ยว จำหน่ายสินค้าที่ระลึก เป็นต้น

3. ทรัพยากรการท่องเที่ยวจะต้องมีเส้นทางคมนาคมเข้าถึง ถือเป็นปัจจัยสำคัญของทรัพยากรท่องเที่ยวที่ต้องมีเส้นทางหรือโครงข่ายคมนาคมที่สามารถเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวนั้น ตลอดจนสามารถเชื่อมโยงกันระหว่างแหล่งท่องเที่ยวกับบริเวณใกล้เคียง

จากความหมายดังกล่าวข้างต้นพอสรุปได้ว่า แหล่งท่องเที่ยวมีศักยภาพต้องประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ 3 ประการ ได้แก่ องค์ประกอบด้านสิ่งดึงดูดใจ องค์ประกอบด้านสิ่งอำนวยความสะดวก และองค์ประกอบด้านการคมนาคมขนส่ง ที่สามารถเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้ รวมทั้งความมีมิตรไมตรีของเจ้าของแหล่งท่องเที่ยวนั้น ๆ ด้วยเพื่อช่วยสนับสนุนให้นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวได้อย่างสะดวกสบายและมีความสุข

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ทับทิม สุวรรณประภา (2541) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องความคาดหวังและความต้องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวถ้ำเชียงดาว พบว่า อาชีพของประชาชนที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนปัจจัยด้านการเป็นสมาชิกองค์กรทางสังคมและภูมิลำเนาที่แตกต่างกันมีความคาดหวังต่อสภาพของแหล่งท่องเที่ยวที่พึงปรารถนาไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ และความต้องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวถ้ำเชียงดาวมีความสัมพันธ์กับปัจจัยส่วนบุคคล ด้านแรงจูงใจทางเศรษฐกิจแต่ไม่มีความสัมพันธ์กับปัจจัยส่วนบุคคลด้านระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้าน ความตระหนักถึงปัญหาความเสื่อมโทรมของแหล่งท่องเที่ยว และได้รับข้อมูลข่าวสารด้านการท่องเที่ยว อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

จากผลการวิจัยนี้ทำให้ทราบว่าปัจจัยส่วนบุคคลมีผลต่อความคาดหวังและความต้องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยว

วีระชัย มงคลพันธ์ (2542) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องความต้องการและความพร้อมของประชาชนท้องถิ่นในการเข้าร่วมพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในอุทยานแห่งชาติแม่ปิง อ. ลี้ จ. ลำพูน พบว่าประชาชนท้องถิ่นส่วนใหญ่มีความต้องการมัคคุเทศน์นำเที่ยวธรรมชาติไม่ต้องการให้บริการด้านพาหนะรับส่งนักท่องเที่ยว ไม่ต้องการให้บริการที่พักนักท่องเที่ยว ไม่ต้องการจัดบริการอาหาร และเครื่องดื่มแก่นักท่องเที่ยว มีความรู้การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ขาดความรู้ด้านสถานที่ท่องเที่ยวในเขตอุทยานแห่งชาติแม่ปิง ขาดความพร้อมด้านเงินทุน และทรัพยากรที่ใช้ประกอบการให้บริการด้านการท่องเที่ยวและไม่มีใบอนุญาตประกอบธุรกิจนำเที่ยว

จากผลการวิจัยนี้ทำให้ทราบว่า ความต้องการและความพร้อมของประชาชนท้องถิ่นในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวต่าง ๆ รวมทั้งทางด้านการให้บริการแก่นักท่องเที่ยวมีความต้องการแตกต่างกันตามกิจกรรม

พงษ์ศักดิ์ ฉัตรเตชะ (2540) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ : พื้นที่อุทยานแห่งชาติแม่โถ อ. ฮอด จ. เชียงใหม่ พบว่า

ชาวบ้านมีส่วนร่วมระดับปานกลางในขั้นตอนการค้นหาปัญหาและสาเหตุ การวางแผนและดำเนินงาน การลงทุนและปฏิบัติงาน ส่วนการติดตามและประเมินผลชาวบ้านมีส่วนร่วมระดับต่ำ สถานภาพทางสังคม การได้รับข้อมูลข่าวสารด้านป่าไม้ จำนวนพื้นที่ถือครองเพื่อการเกษตร และการเคยเข้าไปเก็บหาของป่า มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แต่อายุ ระดับการศึกษาและการพึ่งพิงป่า ไม่มีความสัมพันธ์แต่อย่างใด

จากผลการวิจัยดังกล่าว ทำให้ทราบถึงขั้นตอนการมีส่วนร่วมแต่ละขั้นและปัจจัยทางด้านสถานภาพทางสังคม การได้รับข้อมูลข่าวสาร จำนวนพื้นที่ถือครองเพื่อการเกษตร และการใช้ประโยชน์จากป่ามีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน

อโนทัย เพียรคงชล (2540) ศึกษาความต้องการในการมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่นต่อกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของพื้นที่อุทยานแห่งชาติแจ้ซ้อน อ. เมืองปาน จ. ลำปาง พบว่า ประชาชนท้องถิ่นมีความต้องการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ด้านเป็นมัคคุเทศน์นำเที่ยวธรรมชาติ ร้อยละ 95.56 และมีความต้องการเข้ารับการฝึกอบรมเกี่ยวกับการเป็นมัคคุเทศน์ที่ถูกต้องจากหน่วยงานราชการถึงร้อยละ 89.54 แสดงว่าส่วนใหญ่ประชาชนยังขาดความรู้ด้านการเป็นมัคคุเทศน์ ประชาชนท้องถิ่นมีความต้องการจัดการด้านพาหนะรับส่งนักท่องเที่ยวร้อยละ 85.56 ส่วนที่ไม่ต้องการมีส่วนร่วมในกิจกรรมนี้เนื่องมาจากไม่มีพาหนะเป็นของตนเอง และคิดว่าเป็นงานของผู้ชายเท่านั้น สำหรับประชาชนท้องถิ่นที่มีความต้องการจัดบริการด้านที่พักให้แก่นักท่องเที่ยวมีจำนวนร้อยละ 96.67 ส่วนผู้ที่ไม่ต้องการเข้าร่วมในกิจกรรมนี้เนื่องมาจากไม่มีความถนัดและไม่ชอบเพราะเป็นลักษณะงานที่ยุ่งยาก และเป็นภาระมากต้องมีความรับผิดชอบสูง ตลอดจนหากทำการลงทุนในด้านการจัดซื้อจัดหาแล้วจะไม่คุ้มค่า ประชาชนที่มีความต้องการจัดบริการด้านอาหารและเครื่องดื่มมีร้อยละ 75.56 ส่วนผู้ที่ไม่ต้องการเข้าร่วมเนื่องมาจากการคมนาคมไม่สะดวก ห่างไกลจากตลาด กลัวลงทุนแล้วไม่คุ้ม และไม่มีเงินมาลงทุนในระยะแรก ซึ่งเท่าที่ผ่านมานักท่องเที่ยวมักนิยมนำสัมภาระติดตัวมาด้วย หรือหากทำแล้วกลัวนักท่องเที่ยวจะรับประทานไม่ได้ และงานดังกล่าวน่าจะเป็นงานของผู้หญิงมากกว่า

จากผลการวิจัยดังกล่าวทำให้ทราบว่าความต้องการเข้าร่วมกิจกรรมในการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของประชาชนท้องถิ่นมีความแตกต่างกันในกิจกรรมและปัจจัยส่วนบุคคล มีผลต่อความต้องการการมีส่วนร่วมในกิจกรรม

พระมหาสุทิตย์ อบอุ่น (2541) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องศักยภาพของชุมชนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์: ศึกษาเฉพาะกรณี เส้นทางสายลำน้ำกก จังหวัดเชียงใหม่-เชียงราย พบว่า มีระดับศักยภาพในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์อยู่ในระดับปานกลาง โดย

มีศักยภาพในด้านการสร้างความพึงพอใจให้แก่นักท่องเที่ยวมากที่สุด รองลงมาได้แก่การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พบว่ามีศักยภาพในประเด็นการแนะนำให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวเกี่ยวกับการรักษาสถานที่ท่องเที่ยว การจัดเตรียมอุปกรณ์เดินทางเพื่อป้องกันอันตรายและผลกระทบที่พึงเกิดขึ้น และการปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับสภาพธรรมชาติ ตามลำดับ และในด้านการกระจายรายได้ พบว่ามีระดับศักยภาพอยู่ในระดับค่อนข้างต่ำ

จากผลการวิจัยดังกล่าวทำให้ทราบว่าระดับศักยภาพของการส่งเสริมการท่องเที่ยวของเส้นทางสายลำน้ำกก จังหวัดเชียงใหม่-เชียงราย อยู่ในระดับปานกลาง

กรอบแนวคิดในการทำงานวิจัย

ตัวแปรอิสระ

<u>ปัจจัยภายใน</u>

ปัจจัยส่วนบุคคล

- ข้อมูลส่วนบุคคล
- การมีส่วนร่วม
- การตระหนักในคุณค่าของทรัพยากรท่องเที่ยว
- ความรู้ในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
- ความรู้ในด้านการจัดการธุรกิจ
- การปรับตัว
- การรับรู้ข่าวสารด้านการท่องเที่ยว

ปัจจัยภายในชุมชน

- ระบบนิเวศที่เอื้อต่อธุรกิจ(ลักษณะทางกายภาพ)
- ความเหมาะสมทางด้านสาธารณูปโภค
- ทำเลที่ตั้ง
- ความเข้มแข็งของชุมชน
- ศักยภาพในการรองรับ
  - * การเข้าถึง
  - * ความปลอดภัย
  - * การดึงดูดใจ

<u>ปัจจัยภายนอก</u>

- พฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว
- การติดต่อประสานงานระหว่างชุมชน
- นโยบายของรัฐบาลด้านการท่องเที่ยว
- ช่องทางการส่งข้อมูลข่าวสารมาสู่ชุมชน

ตัวแปรตาม

ระดับศักยภาพของชุมชนท้องถิ่น ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

- การใช้ความสามารถ ความรู้ ความเข้าใจ ในการจัดการธุรกิจ
- การใช้ทรัพยากรท้องถิ่นเพื่อเป็นผู้ประกอบการธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
- ความพร้อมในการทำโฮมสเตย์
- การสร้างความพึงพอใจแก่นักท่องเที่ยว

แนวทางการพัฒนาศักยภาพชุมชนท้องถิ่น และส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนให้เป็นผลิตภัณฑ์ธุรกิจชุมชน

บทที่ 3
วิธีการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่องศักยภาพของชุมชนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นผลิตภัณฑ์ธุรกิจชุมชน กรณีศึกษาหมู่บ้านตากแดด ตำบลเจ้าเจ็ด อำเภอเสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยาเป็นการศึกษาสภาพการณ์ในปัจจุบันในภาพรวมของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยมีขั้นตอนและวิธีการดำเนินการศึกษาดังนี้

ประชากร

1. ประชากร ที่กำหนดสำหรับการศึกษานี้มีจำนวน 324 ราย ประกอบไปด้วย

1.1 ประชากรที่เป็นประชาชนในชุมชน ประกอบด้วย ชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในชุมชน ผู้นำท้องถิ่น ผู้นำโครงการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชน

1.2 ประชากรที่เป็นบุคลากรในหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศทั้งทางตรงและทางอ้อม ประกอบด้วย เจ้าหน้าที่เทศบาลตำบลเจ้าเจ็ด ข้าราชการครู ผู้ใหญ่บ้าน

2. ผู้ให้ข้อมูล กลุ่มประชากรที่ใช้ในการศึกษา ได้จากการใช้กลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง จำนวนทั้งสิ้น 180 คน ประกอบไปด้วย

2.1 ผู้นำท้องถิ่น ผู้ใหญ่บ้าน จำนวน 1 คน

2.2 ผู้นำโครงการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จำนวน 1 คน

2.3 เจ้าหน้าที่เทศบาลตำบลเจ้าเจ็ดจำนวน 1 คน

2.4 ข้าราชการครูในโรงเรียนประจำตำบล จำนวน 1 คน

2.5 ผู้แทนการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยในพื้นที่รับผิดชอบ จำนวน 1 คน

2.6 ชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในชุมชน 175 คน

ซึ่งในการเก็บข้อมูลในครั้งนี้ ผู้ให้ข้อมูลหลักคือผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำโครงการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เจ้าหน้าที่เทศบาลตำบลเจ้าเจ็ดจำนวน ข้าราชการครูในโรงเรียนประจำตำบล และผู้แทนการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยในพื้นที่รับผิดชอบ จะเป็นผู้ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์ในส่วนหนึ่งอีกด้วย

วิธีการรวบรวมข้อมูล

1. ข้อมูลที่ใช้ประกอบในการศึกษา จำแนกเป็น 2 ประเภทคือ

1.1 ข้อมูลปฐมภูมิ (primary data) โดยการใช้การสัมภาษณ์และแบบสอบถาม เก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่ที่กำหนดไว้ในขอบเขตการศึกษา ข้อมูลส่วนนี้ประกอบด้วย

1.1.1 ข้อมูลพื้นฐานของประชากร ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ การศึกษา อาชีพ ลักษณะการประกอบอาชีพด้านการท่องเที่ยว รายได้จากธุรกิจท่องเที่ยว การให้บริการที่พักแบบโฮมสเตย์ และความถี่ของการมาพักแรมของนักท่องเที่ยว

1.1.2 ข้อมูลเกี่ยวกับการท่องเที่ยวในหมู่บ้านที่เป็นปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับศักยภาพของชุมชน

1.1.3 ศักยภาพของชุมชนในการใช้ความสามารถ ความรู้ ความเข้าใจในการจัดการธุรกิจ การใช้ทรัพยากรท้องถิ่นเพื่อเป็นผู้ประกอบธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ความพร้อมในการทำโฮมสเตย์ การสร้างความพึงพอใจแก่นักท่องเที่ยว

1.1.4 ปัญหาและความต้องการความช่วยเหลือ

1.2 ข้อมูลทุติยภูมิ (secondary data) จากการศึกษาเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และแหล่งข้อมูลได้แก่ สำนักงานเทศบาลตำบล บ้านพักของผู้นำโครงการโฮมสเตย์

2. เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล แบ่งตามประเภทของข้อมูลที่ต้องการรวบรวม ดังนี้

2.1 การศึกษาเอกสาร การศึกษานี้ผู้ศึกษาได้ใช้วิธีการศึกษาเอกสารเพื่อรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิที่จำเป็น เช่นบริบท

2.2 แบบสัมภาษณ์และแบบสอบถาม เพื่อรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิจากกลุ่มตัวอย่างให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ เป็นข้อมูลเกี่ยวกับ

2.2.1 พื้นฐานกลุ่มประชากรด้านปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ การศึกษา อาชีพ ลักษณะการประกอบอาชีพด้านการท่องเที่ยว รายได้จากธุรกิจท่องเที่ยว การให้บริการที่พักแบบโฮมสเตย์ และความถี่ของการมาพักแรมของนักท่องเที่ยว

2.2.2 ศักยภาพของชุมชนกับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 4 ด้าน ได้แก่ การใช้ความสามารถ ความรู้ ความเข้าใจในการจัดการธุรกิจ การใช้ทรัพยากรท้องถิ่นเพื่อเป็นผู้ประกอบธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ความพร้อมในการทำโฮมสเตย์ และการสร้างความพึงพอใจแก่นักท่องเที่ยว

2.2.3 ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับศักยภาพชุมชน ได้แก่ การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน การตระหนักในคุณค่าของทรัพยากรท่องเที่ยว ความรู้ในการจัดการธุรกิจ การปรับตัว การรับรู้ข่าวสารด้านการท่องเที่ยว ระบบนิเวศที่เอื้อต่อธุรกิจ สาธารณูปโภคที่เหมาะสม ทำเลที่ตั้ง ความเข้มแข็งของชุมชน และศักยภาพในการรองรับข้อมูลศักยภาพของชุมชน และปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับศักยภาพนั้น ลักษณะของคำถามส่วนหนึ่งเป็นการประเมินค่า 3 ระดับคือ มาก น้อย ไม่มี

3. วิธีการรวบรวมข้อมูล

3.1 การถาม-ตอบจากผู้ให้ข้อมูลหลักโดยตรง ได้แก่ การสัมภาษณ์และสอบถาม การเก็บรวบรวมข้อมูลนี้ ผู้ศึกษาได้ทำการสัมภาษณ์และเก็บข้อมูลด้วยตนเอง ก่อนการสัมภาษณ์ผู้วิจัยได้ทำความเข้าใจกับกลุ่มตัวอย่างให้ทราบถึงวัตถุประสงค์ของการเก็บข้อมูล

3.2 การสังเกต ผู้วิจัยเป็นผู้สังเกตโดยตรง เป็นการเก็บข้อมูลด้วยการบันทึกสภาพการณ์ที่ได้พบเห็น

วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม นำมาถอดรหัส จัดหมวดหมู่ตามวัตถุประสงค์และวิเคราะห์ด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์โปรแกรมสถิติสำเร็จรูป เพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ (Statistical Package for the Social Sciences: SPSS)

1. ข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มตัวอย่าง ใช้การวิเคราะห์โดยการกระจายความถี่ (frequency distribution) และการกระจายร้อยละ (percentage distribution)

2. การวิเคราะห์ศักยภาพชุมชนท้องถิ่น ด้านการใช้ความสามารถ ความรู้ ความเข้าใจในกวรจัดการธุรกิจ การใช้ทรัพยากรท้องถิ่นเพื่อเป็นผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ความพร้อมในการทำโฮมสเตย์ และการสร้างความพึงพอใจแก่นักท่องเที่ยว ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) โดยอาศัยบริบทของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบโฮมสเตย์เป็นพื้นฐาน พร้อมกับนำปัจจัยด้านต่าง ๆ จากการศึกษามาทำการวิเคราะห์เปรียบเทียบ รวมทั้งการวิเคราะห์ความคิดเห็นจากแบบสัมภาษณ์ ได้เสนอการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยใช้สูตร

$$\frac{\text{Max} - \text{Min}}{\text{Max}} = \frac{3 - 1}{3}$$

และการแปลความหมายของค่าเฉลี่ยที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลมีดังนี้คือ

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 1.00 - 1.66 หมายความว่ามีศักยภาพอยู่ในระดับต่ำ

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 1.67 – 2.33 หมายความว่ามีศักยภาพอยู่ในระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 2.34 – 3.00 หมายความว่ามีศักยภาพอยู่ในระดับสูง

3. การวิเคราะห์ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับศักยภาพชุมชน ใช้การวิเคราะห์โดยการกระจายความถี่ (frequency distribution) และการกระจายร้อยละ (percentage distribution)

4. การวิเคราะห์ความต้องการการช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ ของชุมชน เพื่อทราบถึงแนวทางการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนให้เป็นผลิตภัณฑ์ธุรกิจชุมชน ได้เสนอการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยใช้สูตร $\frac{\text{Max} - \text{Min}}{\text{Max}} = \frac{3 - 1}{3}$

และการแปลความหมายของค่าเฉลี่ยที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลมีดังนี้คือ

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 1.00 - 1.66 หมายความว่ามีศักยภาพอยู่ในระดับสูง

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 1.67 – 2.33 หมายความว่ามีศักยภาพอยู่ในระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 2.34 – 3.00 หมายความว่ามีศักยภาพอยู่ในระดับต่ำ

บทที่ 4

ผลการศึกษา

การวิจัยเรื่องศักยภาพของชุมชนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นผลิตภัณฑ์ธุรกิจชุมชน: กรณีศึกษาตำบลเจ้าเจ็ด อำเภอเสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในส่วนของการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้แบ่งเสนอเป็น 4 ตอนดังนี้คือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคล

ตอนที่ 2 ศักยภาพของชุมชนท้องถิ่นในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ตอนที่ 3 ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับศักยภาพชุมชน

ตอนที่ 4 แนวทางการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้เป็นผลิตภัณฑ์ธุรกิจชุมชน จากแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคล

การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม และข้อมูลการประกอบธุรกิจท่องเที่ยวของกลุ่มตัวอย่างในชุมชน นำเสนอได้ดังนี้

ข้อมูลในส่วนนี้ประกอบด้วย เพศ อายุ สถานภาพ การศึกษา อาชีพ ลักษณะการประกอบอาชีพด้านการท่องเที่ยว รายได้จากธุรกิจท่องเที่ยว การให้บริการที่พักแบบโฮมสเตย์ และความถี่ของการมาพักแรมของนักท่องเที่ยว ข้อมูลที่รวบรวมได้ในส่วนนี้นำมาวิเคราะห์ด้วยสถิติพรรณนาในรูปของการแจกแจงความถี่และร้อยละ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลแสดงในตาราง 1 และ 2 ดังนี้

ตาราง 1 แสดงจำนวนและร้อยละของข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มตัวอย่าง

ตัวแปร	จำนวน (N = 177)	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	99	56
หญิง	78	44
อายุ		
15-25 ปี	19	10.7
26-35 ปี	26	14.7
36-45 ปี	69	39.9
46 ปีขึ้นไป	63	35.6
สถานภาพ		
โสด	31	17.5
สมรส	135	76.3
หย่าร้าง	8	4.5
อื่น ๆ	3	1.7
การศึกษา		
ประถมศึกษา	40	22.6
มัธยมศึกษาตอนต้น	26	14.7
มัธยมศึกษาตอนปลาย	25	14.1
อนุปริญญา	53	29.9
ปริญญาตรี	25	14.1
สูงกว่าปริญญาตรี	8	4.5

ตาราง 1 (ต่อ)

ตัวแปร	จำนวน (N = 177)	ร้อยละ
อาชีพ		
เกษตรกรรม	40	22.6
รับจ้าง	26	14.7
ค้าขาย	25	14.1
บริษัทเอกชน	53	29.9
ข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ	25	14.1
อื่น ๆ	8	4.5

สถิติข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มผู้ตอบแบบสอบถามในการศึกษาครั้งนี้ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศชาย ถึงร้อยละ 56 มีอายุระหว่าง 36-45 ปี รองลงมาคือ 46 ปีขึ้นไป และ 26-35 ปี ตามลำดับ มีสถานภาพสมรส ถึงร้อยละ 76.3 การศึกษาอยู่ในระดับใกล้เคียงกันคือ ระดับอนุปริญญา ร้อยละ 29.9 ประถมศึกษาร้อยละ 22.6 รองลงมาคือ มัธยมศึกษาตอนต้น มัธยมศึกษาตอนปลาย และปริญญาตรี มีจำนวนเท่า ๆ กัน โดยกลุ่มตัวอย่างร้อยละ 29.9 ทำงานบริษัทเอกชน รองลงมาคือ อาชีพเกษตรกรรม ร้อยละ 22.6 อาชีพรับจ้าง ค้าขาย และข้าราชการมีจำนวนเท่า ๆ กัน

ตาราง 2 แสดงจำนวนและร้อยละของข้อมูลการประกอบธุรกิจท่องเที่ยวของกลุ่มตัวอย่างในชุมชน

ตัวแปร	จำนวน (N = 177)	ร้อยละ
การให้บริการพักแรมแก่นักท่องเที่ยว		
ไม่ให้บริการ	52	29.4
ให้บริการพักแรม	125	70.6

ตาราง 2 (ต่อ)

ตัวแปร	จำนวน (N = 177)	ร้อยละ
ลักษณะการประกอบธุรกิจท่องเที่ยว		
เป็นอาชีพหลัก	53	29.9
เป็นอาชีพเสริม	124	70.1
รายได้จากธุรกิจท่องเที่ยว	61	34.4
0 - 499 บาท	5	2.8
500 - 1,000 บาท	14	7.9
1,001 - 2,000 บาท	33	18.6
2,001 - 3,000 บาท	58	32.7
3,001 - 4,000 บาท	1	0.6
4,001 - 5,000 บาท	5	2.8
5,001 บาทขึ้นไป		
วิธีการรับนักท่องเที่ยว		
นักท่องเที่ยวมาด้วยตัวเอง	47	26.5
ผู้นำชุมชนเป็นผู้พามา	49	27.7
บริษัทนำเที่ยวเป็นผู้จัดหานักท่องเที่ยวมา	3	1.7
ททท. เป็นผู้ให้ข้อมูลและแนะนำมา	0	0
สมาคม/ชมรมท่องเที่ยวในจังหวัดเป็นผู้ให้ข้อมูลและแนะนำมา	0	0
อื่น ๆ (ไม่รับนักท่องเที่ยวพักแรม)	78	44.2

ตาราง 2 (ต่อ)

ตัวแปร	จำนวน (N = 177)	ร้อยละ
ความถี่ในการเข้าพักของนักท่องเที่ยว		
เดือนละ 1-5 คืน	10	5.6
เดือนละ 6-10 คืน	36	20.3
เดือนละ 11-15 คืน	7	4.0
เดือนละ 16 คืนขึ้นไป	0	0
อื่น ๆ (ไม่รับนักท่องเที่ยวพักแรม)	124	70.1
ความพอใจในรายได้ที่เกิดจากการท่องเที่ยวในชุมชน		
ไม่พอใจ	167	94.4
พอใจ	10	5.6
หน้าที่รับผิดชอบในกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในชุมชน (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
ดูแลการเงิน/บัญชี	7	4.0
นำเที่ยวชมธรรมชาติ	64	36.2
เป็นกรรมการรณรงค์ส่งเสริมการท่องเที่ยวของชุมชน	14	7.9
จำหน่ายอาหาร/เครื่องดื่ม	44	24.9
บริการบ้านพัก	48	27.1
ขายสินค้าที่ระลึก	13	7.3
อื่น ๆ (ไม่มีหน้าที่ใด ๆ)	16	9.0

สถิติข้อมูลการประกอบธุรกิจท่องเที่ยวของผู้ตอบแบบสอบถามในการศึกษาครั้งนี้ สามารถอธิบายได้ดังนี้คือ

กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 70.6 ไม่ให้บริการพักแรมแก่นักท่องเที่ยว ผู้ที่ให้พักแรมส่วนใหญ่ประกอบธุรกิจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวนี้เป็นอาชีพเสริม ซึ่งเมื่อพิจารณาต่อไปจะพบว่าที่ส่วนใหญ่ให้พักแรมแก่นักท่องเที่ยวเป็นอาชีพเสริมนั้น เนื่องจากไม่พอใจกับรายได้ที่ได้จากการท่องเที่ยวถึงร้อยละ 94.4 คือมีรายได้ประมาณไม่เกิน 499 บาทต่อเดือนเท่านั้น กล่าวคือรายได้ที่ได้จากการให้พักแรมไม่เพียงพอที่จะประกอบเป็นอาชีพหลักได้ ทั้งนี้ร้อยละ 36.2 มีหน้าที่รับผิดชอบต่อการท่องเที่ยวของชุมชนในด้าน การนำนักท่องเที่ยวชมธรรมชาติ ร้อยละ 27.1 บริการบ้านพักให้แก่นักท่องเที่ยว และร้อยละ 24.9 จำหน่ายอาหารและเครื่องดื่มภายในชุมชน

นักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวและพักแรมในชุมชน ผู้นำชุมชนเป็นผู้ติดต่อหรือชักชวนมาเป็นจำนวนร้อยละ 27.7 มาด้วยตนเอง ร้อยละ 26.6 โดยส่วนหนึ่งเป็นการติดต่อประสานงานระหว่างกลุ่มนักท่องเที่ยวที่ต้องการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติกับผู้นำชุมชนโดยตรงจากการสัมภาษณ์และสอบถามนี้ เป็นที่น่าสังเกตว่า ไม่มีนักท่องเที่ยวที่ ททท. หรือสมาคม/ชมรม ท่องเที่ยวในจังหวัดเป็นผู้ให้ข้อมูลและแนะนำมาเลย โดยในแต่ละเดือนบ้านที่ให้บริการพักแรมแก่นักท่องเที่ยวนั้น จะมีนักท่องเที่ยวมาพักแรมประมาณเดือนละ 6-10 คืน และหากเป็นช่วงฤดูฝนหรือมิใช่ฤดูการท่องเที่ยวนั้นจำนวนวันพักแรมจะลดลงต่ำกว่านี้

ตอนที่ 2 ข้อมูลศักยภาพของชุมชนท้องถิ่นในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ข้อมูลในส่วนนี้ประกอบด้วยการใช้ความสามารถ ความรู้ ความเข้าใจในการจัดการธุรกิจ การใช้ทรัพยากรท้องถิ่นเพื่อเป็นผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ความพร้อมในการทำโฮมสเตย์ และการสร้างความพึงพอใจแก่นักท่องเที่ยว ข้อมูลที่รวบรวมได้ในส่วนนี้นำมาวิเคราะห์ด้วยสถิติพรรณนาในรูปของค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน พร้อมทั้งบรรยายข้อมูลเป็นแบบสรุปความเริงเชิงพรรณนาวิเคราะห์ร่วมกับแบบสอบถามปลายเปิด และการสังเกตสภาพทั่วไปของชุมชน ดังมีรายละเอียดดังนี้

2.1 การใช้ความสามารถ ความรู้ ความเข้าใจ ในการจัดการธุรกิจนั้น ทำการวิเคราะห์โดยอาศัยความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างในการมีความรู้เกี่ยวกับธุรกิจ ประกอบด้วย การวางแผนตลาด ความรู้ในการบริหารผลิตภัณฑ์ การบริหารธุรกิจ การกระจายรายได้ และการแบ่งหน้าที่รับผิดชอบตามความถนัดและความรู้ ซึ่งผลการวิเคราะห์มีดังนี้คือ

ตาราง 3 แสดงระดับศักยภาพในการใช้ความรู้ ความสามารถ ความเข้าใจในการจัดการธุรกิจ

ประเด็น	mean	SD.	ระดับศักยภาพ
- มีการวางแผนการตลาดอย่างเป็นระบบซึ่งสามารถนำไปใช้ได้จริง	2.19	0.73	ปานกลาง
- มีความรู้เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ชุมชน (หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์)	1.55	0.74	ต่ำ
- มีความเข้าใจในการจัดการธุรกิจจนสามารถทำให้เกิดรายได้	2.33	0.74	ปานกลาง
- สามารถหารายได้จากการท่องเที่ยวได้เพียงพอต่อการดำรงชีพ	1.98	0.70	ปานกลาง
- มีรายได้จากการท่องเที่ยวอย่างสม่ำเสมอ	1.69	0.70	ปานกลาง
- สมาชิกในชุมชนจัดสรรความรับผิดชอบกันอย่างลงตัวเพื่อการกระจายรายได้อย่างทั่วถึง	1.93	0.70	ปานกลาง

ผู้ตอบแบบสอบถามให้ความเห็นเกี่ยวกับการใช้ความสามารถ ความรู้ ความเข้าใจ ในการจัดการธุรกิจในด้านต่างๆ ในระดับปานกลาง กล่าวคือการมีความเข้าใจในการจัดการธุรกิจจนสามารถทำให้เกิดรายได้ (ค่าเฉลี่ย 2.33) รองลงมาคือ มีการวางแผนการตลาดอย่างเป็นระบบซึ่งสามารถนำไปใช้ได้จริง สามารถหารายได้จากการท่องเที่ยวได้เพียงพอต่อการดำรงชีพ สมาชิกในชุมชนจัดสรรความรับผิดชอบกันอย่างลงตัวเพื่อการกระจายรายได้อย่างทั่วถึง และมีรายได้จากการท่องเที่ยวอย่างสม่ำเสมอ ตามลำดับ

เป็นที่น่าสังเกตว่า ระดับศักยภาพที่อยู่ในระดับน้อยเพียงข้อเดียวคือ การมีความรู้เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ชุมชน (หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์) มีค่าเฉลี่ย 1.55 ซึ่งเป็นความรู้ ความเข้าใจที่สำคัญมากอย่างหนึ่งในการทำธุรกิจชุมชน ซึ่งข้อมูลจากผู้ให้สัมภาษณ์เห็นว่า คนในชุมชนมีความรู้ ความเข้าใจในด้านนี้น้อยมาก ต้องอาศัยผู้นำชุมชนเป็นผู้ช่วยเหลือให้ข้อมูล และตัดสินใจ

2.2 การใช้ทรัพยากรท้องถิ่นเพื่อเป็นผู้ประกอบการธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในการวิเคราะห์ข้อมูลการใช้ทรัพยากรท้องถิ่น เพื่อเป็นผู้ประกอบการธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศนั้น ประกอบไปด้วยความสามารถที่จะนำนักท่องเที่ยวชมทิวทัศน์ในชุมชน มีแ หล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่สวยงามดึงดูดใจนักท่องเที่ยว สิ่งแวดล้อมในชุมชนมีความหลากหลาย ร่มรื่น สวยงาม มีการรณรงค์ให้สมาชิกในชุมชนช่วยกันรักษาสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติให้สวยงามอยู่เสมอ เข้าใจและตระหนักในเรื่องความสำคัญในการรักษาสภาพแวดล้อมของชุมชน ซึ่งผลการวิเคราะห์ข้อมูลเป็นดังนี้คือ

ตาราง 4 แสดงระดับศักยภาพในการใช้ทรัพยากรท้องถิ่นเพื่อเป็นผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ประเด็น	Mean	SD.	ระดับศักยภาพ
- ท่านสามารถนำนักท่องเที่ยวชมทิวทัศน์ในชุมชนได้	2.77	0.54	สูง
- มีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ที่มีความสวยงามสามารถดึงดูดใจนักท่องเที่ยว	2.82	0.44	สูง
- สิ่งแวดล้อมในชุมชน มีความหลากหลาย ร่มรื่นสวยงาม	2.82	0.47	สูง
- มีการรณรงค์ให้สมาชิกในชุมชนช่วยกันรักษาสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติให้สวยงาม	2.65	0.55	สูง
- เข้าใจและตระหนักในเรื่องของความสำคัญในการรักษาสภาพแวดล้อมของชุมชน	2.58	0.61	สูง

จากการทำการศึกษาพบว่า ระดับศักยภาพในการใช้ทรัพยากรท้องถิ่นทั้งหมดที่กล่าวมาอยู่ในระดับสูง กล่าวคือชุมชนบ้านตากแดดมีการรณรงค์ในด้านการใช้และบำรุงรักษาทรัพยากรเพื่อผลด้านการท่องเที่ยว นอกจากนี้จากการสัมภาษณ์ยังพบว่า นอกจากที่จะหวังประโยชน์จากธรรมชาติด้านการท่องเที่ยวแล้วนั้น บ้านเรือนส่วนใหญ่ปลูกอยู่ติดกับแม่น้ำ และปลูกติดกันเป็น

จำนวนมากโดยที่ไม่มีรั้วเป็นแนวกั้น ดังนั้น หากบ้านใดไม่มีการรักษาสภาพแวดล้อมให้คงอยู่ตามธรรมชาติ หรือไม่รักษาความสะอาดให้กับบ้านเรือนและแม่น้ำลำคลองแล้ว จะส่งผลให้เพื่อนบ้านได้รับความเดือดร้อน ซึ่งอาจถูกตำหนิหรือได้รับผลกระทบจากสังคมและชุมชนอีกด้วย

ดังนั้น การรักษาสภาพแวดล้อมในชุมชน จึงเป็นเสมือนสิ่งที่คนในชุมชนกระทำกันเป็นปกติ กล่าวคือเป็นการรักษาสภาพแวดล้อมของบ้านตนเองนั่นเอง

2.3 ความพร้อมในการทำโฮมสเตย์ ในการวิเคราะห์ข้อมูลความพร้อมในการทำโฮมสเตย์ของประชากรในชุมชนบ้านตากแดดนั้น ประกอบไปด้วย ความรู้ความเข้าใจของสมาชิกในชุมชนด้านการบริการนักท่องเที่ยว ความเข้าใจในนโยบายของรัฐบาลในด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ความรู้ในการจัดการการท่องเที่ยว การเข้าถึง ความน่าดึงดูดใจ สาธารณูปโภคที่เพียงพอต่อการรองรับนักท่องเที่ยว และสิ่งอำนวยความสะดวกในด้านต่าง ๆ ดังผลการวิเคราะห์ข้อมูลดังต่อไปนี้

ตาราง 5 แสดงระดับศักยภาพของความพร้อมในการทำโฮมสเตย์

ประเด็น	mean	SD.	ระดับศักยภาพ
- สมาชิกในชุมชนส่วนใหญ่มีความรู้ ความเข้าใจด้านการบริการนักท่องเที่ยวเป็นอย่างดี	2.42	0.63	สูง
- มีความเข้าใจวัตถุประสงค์และนโยบายของรัฐบาลในเรื่องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	2.43	0.65	สูง
- มีความรู้ในด้านการจัดการการท่องเที่ยว	2.79	0.45	สูง
- มีถนน/ทางเข้าสู่หมู่บ้าน	2.77	0.47	สูง
- มีเส้นทางติดต่อกับชุมชนอื่น	1.67	0.82	ปานกลาง
- มีรถประจำทางวิ่งผ่านบริเวณชุมชน	2.19	0.59	ปานกลาง

ตาราง 5 (ต่อ)

ประเด็น	Mean	SD	ระดับศักยภาพ
มีการให้บริการแก่นักท่องเที่ยวเพียงพอในด้าน			
- ไฟฟ้า	2.79	0.44	สูง
- ประปา	2.40	0.75	สูง
- ร้านจำหน่ายอาหาร/เครื่องดื่ม	1.17	0.62	ต่ำ
- ร้านขายของที่ระลึกหรือผลิตภัณฑ์ชุมชน	2.82	0.42	สูง
- การดูแลรักษาความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยว	2.84	0.39	สูง
- การจัดกิจกรรมให้กับนักท่องเที่ยวในระยะเวลาที่พักอยู่ในชุมชน	2.34	0.72	สูง
การให้ความรู้สมาชิกในชุมชนเพื่อการบริการนักท่องเที่ยวในด้าน			
- การทำอาหาร	2.66	0.52	สูง
- ภาษา	2.76	0.44	สูง
- การบริการที่พัก	2.84	0.40	สูง
มีศูนย์บริการสำหรับนักท่องเที่ยวเพื่ออำนวยความสะดวก ในด้านต่าง ๆ ดังนี้			
- การให้ข้อมูลเบื้องต้นแก่นักท่องเที่ยว	2.19	0.73	ปานกลาง
- การจัดหาที่พักในราคาเหมาะสมให้แก่นักท่องเที่ยว	1.55	0.76	ต่ำ
- มีไกด์ท้องถิ่นนำนักท่องเที่ยวชมธรรมชาติหรือจุดขายอื่น ๆ ในชุมชน	2.33	0.74	ปานกลาง

กลุ่มผู้ตอบแบบสอบถาม ให้ความเห็นต่อความพร้อมในการทำโฮมสเตย์ในเรื่องของความรู้ความเข้าใจด้านต่าง ๆ ในระดับมากได้แก่ สมาชิกในชุมชนมีความรู้ความเข้าใจในการบริการนักท่องเที่ยวเป็นอย่างดี มีความเข้าใจวัตถุประสงค์และนโยบายของรัฐบาลในเรื่องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มีความรู้ในด้านการจัดการการท่องเที่ยว

ในด้านของความพร้อมด้านถนนหนทางเข้าสู่หมู่บ้าน และมีรถประจำทางวิ่งผ่านบริเวณชุมชน รวมทั้งมีรถประจำทางวิ่งผ่านบริเวณชุมชนก็มีความพร้อมอยู่ในระดับมากเช่นกัน แต่สิ่งที่มีความพร้อมอยู่ในระดับปานกลางค่อนข้างน้อยได้แก่ เส้นทางที่ติดต่อกับชุมชนอื่น ๆ (ค่าเฉลี่ย 1.67)

ในด้านการให้บริการแก่นักท่องเที่ยว กลุ่มผู้ตอบแบบสอบถามให้ความเห็นว่าความพร้อมในสูงสุดอยู่ที่การดูแลความปลอดภัยให้แก่นักท่องเที่ยว ซึ่งสอดคล้องกับการสัมภาษณ์ที่ว่าสมาชิกในชุมชนมีความสามัคคี และช่วยกันสอดส่องดูแลความปลอดภัยให้ซึ่งกันและกันเสมอ รองลงมาคือความพร้อมในด้านร้านจำหน่ายของที่ระลึกหรือผลิตภัณฑ์ชุมชน ไฟฟ้า ประปา และความพร้อมด้านการจัดกิจกรรมให้กับนักท่องเที่ยวในระยะเวลาที่พักอยู่ในชุมชน ตามลำดับ ส่วนความพร้อมด้านที่พักนั้น ข้อมูลจากการสัมภาษณ์พบว่า มีความพร้อมในครอบครัวที่เป็นครอบครัวเดี่ยวและมีการศึกษาระดับปานกลางเป็นส่วนใหญ่ เนื่องจากชาวชนบทส่วนใหญ่มักเป็นครอบครัวขยายที่มีสมาชิกในครอบครัวอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก จึงไม่สะดวกที่จะให้บริการที่พักแรมแบบโฮมสเตย์สำหรับนักท่องเที่ยว

ในด้านการให้ความรู้สมาชิกในชุมชน ด้านการบริการนักท่องเที่ยวในด้านการบริการที่พัก การทำอาหาร และการให้ความรู้ด้านภาษานั้นพบว่า ทุกประเด็นมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับสูงมาก กล่าวคือ ผู้นำชุมชนและกลุ่มสมาชิกในชุมชนที่เป็นผู้ริเริ่มโครงการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศนั้น ได้มีความพยายามที่จะจัดการให้ความรู้สมาชิกในชุมชนเพื่อเป็นพื้นฐานความพร้อมในการขยายโครงการในอนาคตต่อไป ซึ่งการให้ความรู้ในระดับที่มากที่สุดคือด้านการบริการที่พัก (ค่าเฉลี่ย 2.84) รองลงมาคือด้านภาษา และด้านการทำอาหาร ตามลำดับ

ในด้านศูนย์บริการสำหรับอำนวยความสะดวกนักท่องเที่ยวในด้านต่าง ๆ นั้น จากการศึกษาพบว่าค่าเฉลี่ยของความพร้อมอยู่ในระดับปานกลางถึงน้อย ซึ่งสอดคล้องกับการสัมภาษณ์ที่ว่าศูนย์บริการข้อมูลนั้น มิได้จัดตั้งขึ้นมาเพื่อเป็นศูนย์ข้อมูลการให้คำปรึกษา หรือประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารแก่นักท่องเที่ยวโดยตรงอย่างเป็นหลักแหล่ง หากแต่ใช้ผู้นำชุมชน และผู้ริเริ่มโครงการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศนั้นเป็นผู้ประสานข้อมูลให้กับนักท่องเที่ยวและผู้ที่สนใจ และผู้นำชุมชนเองก็พยายามสร้างความเข้าแข็งให้กับสมาชิกในชุมชน หากแต่บางครั้งพบปัญหาและอุปสรรคจากการติดต่อประสานงานกับหน่วยงานของรัฐ และองค์กรการท่องเที่ยวต่าง ๆ เนื่องจาก

หน่วยงานของรัฐในระดับท้องถิ่นมิได้สนใจหรือให้ความสำคัญกับกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนบ้านตากแดดเลย

2.4 การสร้างความพึงพอใจให้แก่นักท่องเที่ยว ในการวิเคราะห์ข้อมูลด้านการสร้างความพึงพอใจให้แก่นักท่องเที่ยวนั้น ประกอบไปด้วย อัตราค่าบริการใดด้านต่างๆ เหมาะสมและยุติธรรม การดึงดูดใจนักท่องเที่ยวให้กลับมาเที่ยวซ้ำด้วยวิถีชีวิตที่เป็นเอกลักษณ์และประทับใจในพื้นที่ชุมชน ดังผลการวิเคราะห์ข้อมูลดังต่อไปนี้

ตาราง 6 แสดงระดับศักยภาพของการสร้างความพึงพอใจแก่นักท่องเที่ยว

ประเด็น	mean	SD.	ระดับศักยภาพ
มีอัตราค่าบริการด้านต่อไปนี้เหมาะสมและยุติธรรม			
- ที่พัก	2.75	0.47	สูง
- อาหาร	1.71	0.84	ปานกลาง
- ของที่ระลึก	2.44	0.63	สูง
มีวิถีชีวิตที่เป็นเอกลักษณ์ ดึงดูดนักท่องเที่ยวให้บอกต่อหรือกลับมาเที่ยวอีก	2.84	0.40	สูง
นักท่องเที่ยวที่มาพักแรม ประทับใจในพื้นที่ชุมชนและกลับมาอีก	1.98	0.70	ปานกลาง

จากผลการศึกษาพบว่า นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจในระดับปานกลางถึงมากเมื่อได้มีโอกาสเข้ามาท่องเที่ยวในชุมชน โดยสิ่งที่มีระดับศักยภาพสูงสุดในการสร้างความพึงพอใจแก่นักท่องเที่ยวคือ วิถีชีวิตที่เป็นเอกลักษณ์ สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้บอกต่อหรือกลับมาเที่ยวซ้ำอีก (ค่าเฉลี่ย 2.84) รองลงมาคือความพึงพอใจในด้านอัตราค่าบริการที่พักและของที่ระลึก ส่วนสิ่งที่มีความพึงพอใจในระดับปานกลางคือ อัตราค่าบริการอาหาร และความประทับใจในพื้นที่ชุมชนและกลับมาอีก

ตอนที่ 3 ข้อมูลปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับศักยภาพของชุมชน

ข้อมูลในส่วนนี้ประกอบด้วยกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นภายในชุมชน เช่น การประชุมหารือกันภายในชุมชนในเรื่องการรณรงค์ส่งเสริมการท่องเที่ยว สมาชิกในชุมชนให้การช่วยเหลือและให้ความร่วมมือในกิจกรรมต่าง ๆ เป็นอย่างดี สมาชิกในชุมชนมีโอกาสเข้าร่วมในการประชุมและวางแผนการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบโฮมสเตย์ของชุมชน สมาชิกในชุมชนมีส่วนช่วยรักษาสภาพแวดล้อมสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติให้คงอยู่เพื่อประโยชน์ด้านการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน การฝึกอบรมให้ความรู้สมาชิกในชุมชนในเรื่องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบโฮมสเตย์และวิธีการทำธุรกิจ สมาชิกในชุมชนเปิดใจรับรู้และพยายามทำความเข้าใจในด้านการรณรงค์ให้เกิดผลิตภัณฑ์ชุมชน การติดต่อประสานงานเกี่ยวกับข้อมูลด้านการท่องเที่ยวจากภายนอก และนักท่องเที่ยวช่วยกันรักษาสภาพแวดล้อมเป็นอย่างดี ดังผลการวิเคราะห์ข้อมูลดังต่อไปนี้

ตาราง 7 แสดงปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับศักยภาพชุมชน

ประเด็น	มี		ไม่มี	ระดับกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้น
	มาก	น้อย		
- มีการประชุมหารือกันภายในชุมชนในเรื่องการรณรงค์ส่งเสริมการท่องเที่ยวในชุมชน	84.18%	13.56%	2.26%	มาก
- ท่านให้การช่วยเหลือ และให้ความร่วมมือในกิจกรรมต่าง ๆ เป็นอย่างดี	82.49%	16.95%	0.56%	มาก
- ท่านมีโอกาสเข้าร่วมในการประชุมปรึกษาหารือและวางแผน การท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบโฮมสเตย์ในชุมชน	26.55%	27.12%	46.33%	ไม่มี

ตาราง 7 (ต่อ)

ประเด็น	มี		ไม่มี	ระดับกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้น
	มาก	น้อย		
- ท่านมีส่วนช่วยรักษาสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ ให้คงอยู่เพื่อประโยชน์ด้านการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน	99.44%	0.56%	0%	มาก
- ท่านเคยได้รับอบรมในเรื่องการรักษาสภาพแวดล้อมให้คงอยู่อย่างยั่งยืนหรือไม่	40.11%	18.08%	41.81%	ไม่มี
- ท่านเคยได้รับการฝึกอบรมในเรื่องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบโฮมสเตย์หรือไม่	41.81%	19.21%	38.98%	มาก
- ท่านเคยได้รับการอบรมในเรื่องเกี่ยวกับวิธีการทำธุรกิจหรือไม่	27.12%	32.77%	40.11%	ไม่มี
- สมาชิกของชุมชนเปิดใจรับรู้ และพยายามทำความเข้าใจในด้านการรณรงค์ให้เกิดผลิตภัณฑ์ชุมชน	62.71%	35.03%	2.26%	มาก
- การติดต่อประสานงานเกี่ยวกับข้อมูลด้านการท่องเที่ยว จากภายนอก				
- หน่วยงานของรัฐที่รับผิดชอบ	33.90%	61.58%	4.52%	น้อย
- องค์กร/สมาคม/ชมรม/บริษัทนำเที่ยวต่าง ๆ	19.21%	75.14%	5.65%	น้อย
- ชุมชนท้องถิ่นอื่น ๆ	89.83%	9.04%	1.13%	มาก

ตาราง 7 (ต่อ)

ประเด็น	มี		ไม่มี	ระดับกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้น
	มาก	น้อย		
- ชุมชนได้รับข้อมูลข่าวสารด้านการท่องเที่ยวจากหน่วยงานราชการที่รับผิดชอบ	36.16%	59.32%	4.52%	น้อย
- นักท่องเที่ยวช่วยกันรักษาสภาพแวดล้อมเป็นอย่างดี	89.27%	10.17%	0.56%	มาก

จากการศึกษาพบว่าระดับการเกิดกิจกรรมซึ่งเป็นปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับศักยภาพชุมชนที่เกิดขึ้นมากที่สุดได้แก่ การที่สมาชิกในชุมชนมีส่วนช่วยรักษาสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติให้คงอยู่เพื่อประโยชน์ด้านการท่องเที่ยว (99.44%) รองลงมาคือการติดต่อประสานงานเกี่ยวกับข้อมูลด้านการท่องเที่ยวกับชุมชนอื่น นักท่องเที่ยวช่วยกันรักษาสภาพแวดล้อมเป็นอย่างดี มีการประชุมหารือกันภายในชุมชนในเรื่องการส่งเสริมการท่องเที่ยวในชุมชน และสมาชิกในชุมชนเปิดในรับรู้และพยายามทำความเข้าใจในด้านการรณรงค์ให้เกิดผลิตภัณฑ์ชุมชน ตามลำดับ ส่วนในระดับกิจกรรมที่เกิดขึ้นน้อยในชุมชนที่ส่งผลกระทบต่อระดับศักยภาพ คือการที่ชุมชนได้รับการติดต่อประสานงานจากองค์กรการท่องเที่ยวจากภายนอกน้อย และหมายรวมถึงการได้รับการติดต่อประสานงานด้านข้อมูลข่าวสารจากหน่วยงานของรัฐที่มีหน้าที่รับผิดชอบน้อยด้วยเช่นกัน และในทางตรงกันข้าม จากการศึกษายังพบอีกว่า ชุมชนไม่มีส่วนร่วมในการประชุมและวางแผนการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ อีกทั้งยังขาดการอบรมให้ความรู้ในเรื่องการรักษาสภาพแวดล้อมให้คงอยู่อย่างยั่งยืน และในเรื่องเกี่ยวกับวิธีการทำธุรกิจ

ตอนที่ 4 แนวทางการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชน

ข้อมูลในส่วนนี้ประกอบไปด้วยความต้องการการช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ ของสมาชิกในชุมชนที่สมาชิกมีความคิดเห็นว่าต้องการพัฒนาเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบโฮมสเตย์ของชุมชนให้เป็นผลิตภัณฑ์ ซึ่งประกอบไปด้วย ความต้องการการพัฒนาด้านความเสื่อมโทรมของพื้นที่ทางธรรมชาติ การรณรงค์ให้สมาชิกในชุมชนรู้จักตระหนักถึงความสำคัญของการรักษาทรัพยากรธรรมชาติ การให้ความรู้ด้านสภาพแวดล้อม การจัดการด้านพื้นที่ให้บริการท่องเที่ยวให้มีความหลากหลาย การจัดกิจกรรมที่เหมาะสมในระหว่างพักแรมในชุมชน การกำหนดมาตรฐานด้านราคาสำหรับสถานที่พักแรมและของที่ระลึกให้มีความเหมาะสมยุติธรรม การติดต่อประสานงานระหว่างชุมชน การติดต่อประสานข้อมูลกับบริษัทนำเที่ยวหรือองค์กรเอกชน นโยบายของรัฐบาลในด้านการท่องเที่ยวและผลิตภัณฑ์ชุมชน ความรู้ของสมาชิกในชุมชนในเรื่องธุรกิจการตลาดและการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ความช่วยเหลือจากหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง การฝึกอบรมด้านการนำนักท่องเที่ยวชมแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ การฝึกอบรมในการประชาสัมพันธ์และจัดหาตลาดในชุมชนมีผู้รับผิดชอบในการปรับปรุงและรวบรวมข้อมูลด้านการท่องเที่ยวเพื่อการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของชุมชน การรักษาระเบียบของชุมชนของนักท่องเที่ยวและสมาชิกในชุมชน การช่วยกันรักษาสภาพแวดล้อมของชุมชนทั้งสมาชิกในชุมชนและนักท่องเที่ยว การพัฒนาที่พักอาศัยให้มีความสะดวกสบาย การแลกเปลี่ยนวิถีชีวิตประเพณีซึ่งกันและกันการแลกเปลี่ยนวิถีชีวิตระหว่างนักท่องเที่ยวและสมาชิกในชุมชน การปลูกฝังให้สมาชิกในชุมชนมีความซื่อสัตย์ไม่เอาเปรียบของนักท่องเที่ยว จุดตรวจของเจ้าหน้าที่ตำรวจอยู่เป็นระยะเพื่อความปลอดภัยของชุมชน

ตาราง 8 แสดงระดับความต้องการในการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ภายในชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ประเด็น	mean	SD.	ระดับความต้องการการพัฒนา
- ด้านความเสื่อมโทรมของพื้นที่ทางธรรมชาติ	1.03	0.17	สูง
- ด้านการรณรงค์ให้สมาชิกในชุมชนรู้จักตระหนักถึงความสำคัญของการรักษาทรัพยากรธรรมชาติ	1.11	0.31	สูง
- การให้ความรู้ด้านการรักษาสภาพแวดล้อม	1.20	0.40	สูง
- การจัดการด้านพื้นที่ให้บริการท่องเที่ยวให้มีความหลากหลาย	1.14	0.35	สูง
- การจัดกิจกรรมที่เหมาะสมในระหว่างพักแรมในชุมชน	1.11	0.32	สูง
- มีการกำหนดมาตรฐานด้านราคาสำหรับสถานที่พักแรม	1.16	0.37	สูง
- มีการกำหนดราคาของที่ระลึกมีความเหมาะสมยุติธรรม	1.24	0.57	สูง
- ด้านการติดต่อประสานงานระหว่างชุมชน	1.15	0.39	สูง
- ด้านการติดต่อประสานข้อมูลกับบริษัทนำเที่ยวหรือองค์กรเอกชน	1.09	0.29	สูง
- นโยบายของรัฐบาลในด้านการท่องเที่ยว	1.09	0.29	สูง
- นโยบายรัฐบาลในด้านการส่งเสริมผลิตภัณฑ์ชุมชน	1.11	0.33	สูง
- ด้านความรู้ของสมาชิกในชุมชนในเรื่องการตลาดและธุรกิจ	1.12	0.33	สูง
- ด้านความรู้ของสมาชิกในชุมชนเรื่องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	1.12	0.36	สูง
- ด้านความช่วยเหลือจากหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง	1.14	0.37	สูง

ตาราง 8 (ต่อ)

ประเด็น	mean	SD.	ระดับความต้องการการพัฒนา
- การฝึกอบรมด้านการนำนักท่องเที่ยวชมแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ	1.12	0.33	
- การฝึกอบรมในการประชาสัมพันธ์และจัดหาตลาด	1.14	0.37	สูง
- ภายในชุมชนมีผู้รับผิดชอบในการปรับปรุงและรวบรวมข้อมูลด้านการท่องเที่ยวเพื่อการประชาสัมพันธ์	1.13	0.35	สูง
- จำนวนผู้สนใจที่จะท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	1.11	0.33	สูง
- นักท่องเที่ยวรักษาระเบียบของชุมชน	1.08	0.30	สูง
- นักท่องเที่ยวช่วยกันรักษาสภาพแวดล้อมชุมชน	1.08	0.30	สูง
- การพัฒนาที่พักอาศัยให้มีความสะดวกสบาย	1.14	0.34	สูง
- การปลูกฝังให้สมาชิกในชุมชนมีความซื่อสัตย์ ไม่เอาเปรียบของนักท่องเที่ยว	1.08	0.30	สูง
- มีจุดตรวจของเจ้าหน้าที่ตำรวจอยู่เป็นระยะเพื่อความปลอดภัยในชุมชน	1.10	0.30	สูง

จากการศึกษาพบว่า ผู้ให้ข้อมูลจากการใช้แบบสอบถามและการสัมภาษณ์ มีความเห็นไปในทิศทางเดียวกันในทุกประเด็นว่า ต้องการความช่วยเหลือจากภายนอกชุมชน หรือหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ในการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ดังรายละเอียดดังนี้คือ

สิ่งที่สมาชิกในชุมชนต้องการให้ช่วยเหลือมากที่สุดหรือเป็นลำดับแรกคือ เสื่อมโทรมของพื้นที่ธรรมชาติ (ค่าเฉลี่ย 1.03) อาจมองได้ว่า การที่นักท่องเที่ยวหรือบุคคลภายนอกเห็นว่าบ้านตากแดดเป็นหมู่บ้านที่มีทัศนียภาพที่สวยงาม เป็นแหล่งพักผ่อนหย่อนใจที่น่าประทับใจ แต่ในความคิดเห็นของคนในชุมชนแล้วมีความรู้สึกว่า พื้นที่ที่ตนอยู่อาศัยนั้นเริ่มมีความเสื่อมโทรมลงเรื่อย ๆ จากการสัมภาษณ์ผู้แทนจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยพบว่า ความเสื่อมโทรมที่เริ่ม

เกิดขึ้นนั้น อาจมีสาเหตุมาจากการที่เริ่มมีนักท่องเที่ยวเพิ่มปริมาณมากขึ้น มีการใช้พื้นที่ธรรมชาติเพื่อกิจกรรมทางการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น และคนในชุมชนยังขาดความเข้าใจในการพัฒนาทรัพยากรที่มีอยู่อย่างยั่งยืน

ลำดับรองลงมาที่ต้องการให้ช่วยเหลือเป็นลำดับได้แก่ ให้นักท่องเที่ยวรักษาระเบียบของชุมชนและช่วยกันรักษาสภาพแวดล้อมให้คงเดิม การรณรงค์ให้สมาชิกในชุมชนรู้จักตระหนักถึงความสำคัญของการรักษาทรัพยากรธรรมชาติ การปลูกฝังสมาชิกในชุมชนให้มีความซื่อสัตย์ไม่เอาเปรียบนักท่องเที่ยว การติดต่อประสานข้อมูลด้านการท่องเที่ยวกับบริษัทนำเที่ยวหรือองค์กรเอกชน ความต้องการรับรู้นโยบายของรัฐบาลด้านการท่องเที่ยวและด้านการส่งเสริมผลิตภัณฑ์ชุมชนเพิ่มขึ้น การมีจุดตรวจของเจ้าหน้าที่ตำรวจอยู่เป็นระยะเพื่อความปลอดภัยในชุมชน การจัดกิจกรรมที่เหมาะสมให้แก่นักท่องเที่ยวระหว่างที่พักแรมอยู่ในชุมชน ความต้องการเพิ่มจำนวนผู้สนใจที่จะท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชน อันเป็นสิ่งที่จะนำมาซึ่งการแลกเปลี่ยนวิถีชีวิต ประเพณีซึ่งกันและกันระหว่างนักท่องเที่ยวกับสมาชิกในชุมชน และการติดต่อประสานงานระหว่างชุมชน

ส่วนสิ่งที่ผู้นำชุมชน และผู้ริเริ่มโครงการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชน ต้องการความช่วยเหลือและพัฒนานั้น เป็นส่วนที่เกี่ยวข้องกับการอบรมให้ความรู้ในด้านต่าง ๆ ทั้งสิ้น จากการสัมภาษณ์อาจกล่าวได้ว่า บุคคลกลุ่มนี้ตระหนักถึงความจำเป็นและความสำคัญของความรู้ความเข้าใจในเรื่องพื้นฐาน ซึ่งจะขอกล่าวเรียงลำดับจากการต้องการความช่วยเหลือจากมากไปหาน้อย จากที่วัดได้จากค่าเฉลี่ยได้แก่ ความต้องการให้ความรู้แก่สมาชิกในชุมชนในเรื่องการตลาดและธุรกิจ ความต้องการให้ความรู้แก่สมาชิกในชุมชนในเรื่องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ความต้องการการฝึกอบรมในด้านการนำนักท่องเที่ยวชมแหล่งธรรมชาติ ความต้องการการฝึกอบรมในด้านการประชาสัมพันธ์และจัดหาตลาด และการให้ความรู้ในเรื่องการรักษาสภาพแวดล้อม

ส่วนของผู้แทนจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยในเขตรับผิดชอบนั้น เห็นว่าสิ่งที่ชุมชนบ้านตากแดดควรได้รับการช่วยเหลือ หรือพัฒนาให้ดียิ่งขึ้นได้แก่ ภายในชุมชนมีผู้รับผิดชอบในการปรับปรุงและรวบรวมข้อมูลด้านการท่องเที่ยวเพื่อการประชาสัมพันธ์ การพัฒนาที่พักอาศัยให้มีความสะดวกสบาย การจัดการด้านพื้นที่ให้บริการท่องเที่ยวให้มีความหลากหลาย การกำหนดมาตรฐานด้านราคาสำหรับสถานที่พักแรม และการกำหนดราคาของที่ระลึกให้มีความยุติธรรม

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยถึงศักยภาพชุมชนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นผลิตภัณฑ์ธุรกิจชุมชน กรณีศึกษา บ้านตากแดด ตำบลเจ้าเจ็ด อำเภอเสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา กำหนดวัตถุประสงค์ในการวิจัยคือ

1. เพื่อศึกษาศักยภาพของชุมชนหมู่บ้านตากแดด ตำบลเจ้าเจ็ด อำเภอเสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยาในด้านการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับศักยภาพของชุมชนหมู่บ้านตากแดด ตำบลเจ้าเจ็ด อำเภอเสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยาในด้านการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

3. เพื่อศึกษาแนวทางในการพัฒนาและอนุรักษ์ชุมชนในพื้นที่ศึกษา โดยใช้การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นเครื่องมือ เพื่อนำไปสู่การเป็นผลิตภัณฑ์ธุรกิจชุมชน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้จากบุคคลที่อาศัยอยู่ภายในชุมชนบ้านตากแดดประกอบด้วย ผู้ที่อาศัยอยู่ในชุมชน ผู้นำชุมชนท้องถิ่น และผู้แทนการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยในเขตรับผิดชอบ โดยใช้วิธีการได้กลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง จำนวนทั้งสิ้น 180 คน ด้วยวิธีการใช้แบบสอบถามและการสัมภาษณ์

ข้อมูลที่นำมารวบรวมได้ทั้งหมด ได้นำมาวิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมสถิติสำเร็จรูป เพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ (SPSS) สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ประกอบด้วย การกระจายความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

สรุปผลการวิจัย

สภาพการณ์โดยทั่วไปของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนบ้านตากแดด

ผลการวิจัยพบว่า สมาชิกในชุมชนส่วนใหญ่ทำงานบริษัทเอกชน และประกอบอาชีพการให้พักแรมแก่นักท่องเที่ยวเป็นอาชีพเสริม ซึ่งจะมีรายได้ประมาณไม่เกินเดือนละ 499 บาท นอกนั้นสมาชิกคนอื่น ๆ จะมีส่วนเกี่ยวข้องด้านการท่องเที่ยวในชุมชนในการนำนักท่องเที่ยวชมธรรมชาติ เพราะพบว่ามีนักท่องเที่ยวบางกลุ่มที่เดินทางไปเยือนชุมชนบ้านตากแดดเพื่อชมการเจียรนัยพลอยที่เป็นผลิตภัณฑ์ชุมชนอยู่แล้วแต่เดิม ซึ่งนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้มิได้พักแรมภายใน

หมู่บ้าน กล่าวคือ เป็นการท่องเที่ยวแบบเช้าไปเย็นกลับ สมาชิกอีกส่วนประกอบอาชีพจำหน่ายอาหารและเครื่องดื่ม ซึ่งมิได้มุ่งเน้นที่จะจำหน่ายให้แก่นักท่องเที่ยวเป็นกลุ่มลูกค้าหลัก หากแต่จำหน่ายให้กับสมาชิกภายในชุมชนและผู้ที่เดินทางสัญจรไปมาระหว่างชุมชน หรือเดินทางไปยังจังหวัดสุพรรณบุรี ซึ่งจะต้องเดินทางผ่านตำบลเจ้าเจ็ด

ทั้งนี้จากการศึกษาพบว่า สาเหตุที่สมาชิกในชุมชนยังไม่สามารถประกอบอาชีพการให้พักแรมแบบโฮมสเตย์ได้เนื่องจากภายในชุมชนยังมิได้มีการหารือร่วมกันถึงการวางแผนธุรกิจและแผนการตลาด ที่จะสามารถกำหนดถึงมาตรฐานด้านราคาและการบริการ และวิธีการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของชุมชนให้เป็นที่รู้จักแก่นักท่องเที่ยว และบุคคลหรือองค์ธุรกิจการท่องเที่ยวภายนอกเพื่อประสานนำนักท่องเที่ยวเข้ามาเป็นหมู่คณะและมีความต่อเนื่อง ดังนั้นจึงมีนักท่องเที่ยวเดินทางมาไม่มากนัก อีกทั้งผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวของชุมชนโดยตรง เช่น เทศบาล และการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยในเขตรับผิดชอบ ก็ไม่ได้ให้การช่วยเหลือหรือสนับสนุนเท่าที่ควร

ศักยภาพของชุมชนท้องถิ่นในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ด้านการใช้ความรู้ ความสามารถ ความเข้าใจ ในการจัดการธุรกิจ

ผลการวิจัยพบว่า ศักยภาพในด้านความรู้ ความสามารถ ความเข้าใจในการจัดการธุรกิจของสมาชิกในชุมชนอยู่ในเกณฑ์ปานกลางค่อนข้างต่ำ หากพิจารณาเป็นประเด็นจะพบว่าสิ่งที่สมาชิกในชุมชนมีความรู้น้อยที่สุดคือความรู้เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ชุมชน ซึ่งเป็นสิ่งที่สำคัญมากในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ เพราะหากต้องการผลักดันให้การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นผลิตภัณฑ์ธุรกิจชุมชนแล้วนั้น สิ่งที่สำคัญในลำดับแรกก็คือความรู้ด้านธุรกิจชุมชน ซึ่งจากการศึกษาเอกสารนั้นการทำธุรกิจชุมชนมีข้อจำกัดหลายประการที่ต้องทำความเข้าใจ

นอกจากนี้ ประเด็นที่สมาชิกในชุมชนมีความรู้ ความเข้าใจระดับปานกลางคือ ความรู้ด้านการวางแผนการตลาดอย่างเป็นระบบที่สามารถนำมาใช้ได้จริง หมายความรวมถึงความเข้าใจในการจัดการธุรกิจจนสามารถทำให้เกิดรายได้ ซึ่งทั้งหมดนี้ล้วนแล้วแต่เป็นสิ่งสำคัญในการทำธุรกิจเป็นอาชีพหลัก ส่งผลให้ในปัจจุบันสมาชิกให้มีรายได้จากการให้พักแรมและการท่องเที่ยวไม่เพียงพอและสม่ำเสมอ และไม่สามารถกระจายรายได้กันอย่างทั่วถึง

ด้านการใช้ทรัพยากรท้องถิ่นเพื่อเป็นผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ผลการวิจัยพบว่าชุมชนบ้านตากแดด มีศักยภาพด้านการใช้ทรัพยากรท้องถิ่นเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในระดับสูงทุกประเด็น กล่าวคือ มีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่สวยงาม ร่มรื่น มีความหลากหลาย สามารถดึงดูดใจนักท่องเที่ยวได้ เนื่องจากมีการรณรงค์ให้สมาชิกใน

ชุมชนเข้าใจและตระหนักถึงความสำคัญในการรักษาสภาพแวดล้อม จนกระทั่งตนเองสามารถนำนักท่องเที่ยวชมทิวทัศน์ในชุมชนได้

ความพร้อมในการทำโฮมสเตย์

ผลการวิจัยพบว่า ความพร้อมของชุมชนในการให้ที่พักแรมหรือโฮมสเตย์อยู่ในระดับสูง เป็นผลสืบเนื่องจากการที่ผู้นำชุมชนมีการติดต่อโดยตรงกับผู้แทนโครงการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมของนักเรียน นักศึกษาจากประเทศญี่ปุ่น ดังนั้นเมื่อมีนักท่องเที่ยวเข้ามาโดยที่ชุมชนสามารถทราบล่วงหน้าถึงกำหนดการเข้าพัก ระยะเวลาพำนัก จำนวนผู้เข้าพัก และรายรับจากการให้บริการที่พักแล้วนั้น สมาชิกในชุมชนจึงเตรียมความพร้อมของบ้านตนเองให้พร้อมสำหรับบริการนักท่องเที่ยวอยู่ตลอดเวลา

จากการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่าสิ่งที่ส่งผลให้ชุมชนมีความพร้อมในการบริการที่พักแรมอยู่ในระดับสูง และเพิ่มขึ้นนั้น เป็นผลมาจากการพยายามใฝ่หาข้อมูล เพิ่มความรู้ของตนเองใน ด้านเหล่านี้คือ ให้สมาชิกในชุมชนส่วนใหญ่มีความรู้ ความเข้าใจด้านการบริการนักท่องเที่ยว ความเข้าใจในวัตถุประสงค์และนโยบายของรัฐบาลในเรื่องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ความรู้ในด้านการจัดการการท่องเที่ยว การให้บริการนักท่องเที่ยวอย่างเพียงพอในด้านต่างๆ เป็นต้น

จากการสอบถามและสัมภาษณ์ด้านความพร้อมในการทำโฮมสเตย์ของชุมชนนั้น สิ่งที่พบว่าเป็นประเด็นที่ในชุมชนยังขาดความพร้อมอยู่ก็คือ การให้บริการนักท่องเที่ยวในด้านร้านจำหน่ายอาหารและเครื่องดื่มไม่เพียงพอ และศูนย์บริการสำหรับอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวในการจัดหาที่พักในราคาที่เหมาะสมให้แก่นักท่องเที่ยว

การสร้างความพึงพอใจให้แก่นักท่องเที่ยว

ผลการวิจัยพบว่า นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจชุมชนบ้านตากแดดในระดับปานกลางถึงมาก ส่งผลให้ระดับศักยภาพสูง โดยเฉพาะอย่างยิ่งนักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจในวิถีชีวิตที่เป็นเอกลักษณ์มากที่สุด จากการสังเกตพบว่าวิถีชีวิตที่บ้านตากแดดมีความเป็นชีวิตแบบไทย ๆ ที่อยู่คู่กับธรรมชาติ มีความเป็นชุมชนเมืองน้อยมาก สืบเนื่องมาจากสภาพภูมิประเทศยังคงสภาพเดิม

ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับศักยภาพชุมชน

ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลให้ชุมชนมีศักยภาพก็คือ การที่สมาชิกในชุมชนให้ความร่วมมือในกิจกรรมต่าง ๆ เป็นอย่างดี ทั้งในด้านของการให้ความร่วมมือในการรักษา

สภาพแวดล้อม และการเปิดใจรับรู้ พยายามทำความเข้าใจในการรณรงค์ให้เกิดผลิตภัณฑ์ธุรกิจชุมชน

ระดับการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นผลิตภัณฑ์ธุรกิจชุมชน

ความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างในชุมชน ทั้งจากการสอบถามและการสัมภาษณ์ พบว่าสมาชิกในชุมชนมีความต้องการการช่วยเหลือในทุกด้านในระดับมาก กล่าวคือถึงแม้ในบางประเด็นการวิเคราะห์โดยวิธีทางสถิติจะพบว่าอยู่ในระดับปานกลางหรือดีอยู่แล้ว แต่ในความคิดเห็นของสมาชิกในชุมชนยังคงมีความคิดเห็นว่าต้องการให้พัฒนาและส่งเสริมให้เพิ่มขึ้นอีก เพราะอาจส่งผลให้เกิดรายได้หมุนเวียนในชุมชนเพิ่มขึ้น รวมทั้งความต้องการได้รับความช่วยเหลือด้านการส่งเสริมอาชีพจากหน่วยงานของรัฐในระดับท้องถิ่นด้วย

อภิปรายผล

จากการวิจัยพบว่า นโยบายและความช่วยเหลือจากหน่วยงานของรัฐไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับชุมชนเลย ที่ผ่านมานโยบายการท่องเที่ยวถูกกำหนดโดยชุมชนเอง กล่าวคือ กำหนดโดยผู้นำชุมชนเสียเป็นส่วนมาก และได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีจากสมาชิกในชุมชนนั้น ส่งผลให้ชุมชนอยู่ในภาวะที่สามารถพึ่งตนเองได้เป็นอย่างดี ชุมชนมีความเข้มแข็ง อีกทั้งยังมีการเจริญเติบโตของรายได้ภายในชุมชนควบคู่ไปกับการรักษาสภาพแวดล้อมให้สวยงามและยั่งยืนมากขึ้น

แต่ในด้านศักยภาพโดยรวมของชุมชนนั้น หากวิเคราะห์ตามเนื้อหาในการวิจัยแล้ว สามารถได้เป็นประเด็นดังนี้คือ

1. สมาชิกยังขาดความรู้ความเข้าใจในการจัดการธุรกิจ ทั้งทางด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ การจัดจำหน่าย การวางแผนการตลาด การกระจายรายได้ และความรู้เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ธุรกิจชุมชน ทั้งนี้เป็นเพราะสมาชิกในชุมชนส่วนใหญ่มีการศึกษาไม่สูงนัก และขาดสื่อการเผยแพร่นโยบายของรัฐ ผู้วิจัยพบว่าสมาชิกที่อาศัยอยู่ในปัจจุบันส่วนใหญ่เป็นวัยกลางคน ผู้สูงอายุ และเด็ก ประชากรกลุ่มที่อยู่ในวัยศึกษา และวัยทำงานจะไปอาศัยและใช้ชีวิตอยู่ในตัวเมืองหรือในกรุงเทพมหานคร ซึ่งก็จะศึกษาและหางานทำในตัวเมืองโดยมิได้กลับมาประกอบอาชีพภายในชุมชน ซึ่งปัจจัยหนึ่งที่ทำให้สมาชิกวัยทำงานอยู่ในชุมชนน้อยเนื่องจากจังหวัดพระนครศรีอยุธยาเป็นจังหวัดที่มีโรงงานอุตสาหกรรมเป็นจำนวนมาก มีการจ้างงานในอัตราที่สูง

2. มีระบบนิเวศของชุมชนที่เอื้อต่อประโยชน์ทางธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ สมาชิกในชุมชนช่วยกันรักษาสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติให้คงอยู่เป็นอย่างดี ดึงดูดใจนักท่องเที่ยวจากสภาพบ้านเรือนที่ปลูกสร้างอยู่บริเวณริมแม่น้ำลำคลอง มีการสัญจรไปมาได้ทั้งทางถนนและทางแม่น้ำด้วยเรือ มีร้านจำหน่ายอาหารและเครื่องดื่มที่อยู่ติดฝั่งแม่น้ำและจำหน่ายในเรือ ซึ่งเป็นลักษณะภูมิประเทศที่หาได้ยากในปัจจุบัน

3. บ้านของสมาชิกในชุมชนมีความพร้อมที่จะให้บริการโฮมสเตย์แก่นักท่องเที่ยวเป็นผลสืบเนื่องจากการที่ชาวบ้านเปิดใจรับรู้และปรับตัว ปรับสภาพชุมชนให้มีความพร้อมทั้งทางด้านสาธารณูปโภค ทางสัญจรทั้งทางน้ำและทางบก และความปลอดภัยภายในชุมชน นักท่องเที่ยวที่มาพักแรมแบบโฮมสเตย์ จะพักและรับประทานอาหารในบ้านที่ตนเองพักอยู่เพื่อเรียนรู้และสัมผัสกับวิถีชีวิตจริงของชาวบ้าน จึงส่งผลให้ภายในชุมชนมีร้านจำหน่ายอาหารและเครื่องดื่มน้อย

4. นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจในวิถีชีวิตที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน และชอบที่จะชมการเจียรนัยพลอยจากชาวบ้าน รวมถึงการซื้อพลอยที่เป็นสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ที่มีราคาไม่สูงมากนัก เมื่อเทียบกับการที่ซื้อจากที่อื่น

การวิเคราะห์แนวคิดและทฤษฎี

การวิเคราะห์แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและผลิตภัณฑ์ธุรกิจชุมชนของชุมชนบ้านตากแดด ตำบลเจ้าเจ็ด พอประมวลได้ดังนี้คือ

จากวิธีการประเมินองค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยวที่ มนัส สุวรรณ (2538) ได้กล่าวไว้ 4 ประการคือ จุดดึงดูดนักท่องเที่ยว ความสามารถในการให้บริการนักท่องเที่ยว ความสะดวกในการเดินทางเข้าถึง และความสามารถในการรองรับของพื้นที่ หากนำแนวคิดดังกล่าวมาพิจารณาประกอบในบ้านตากแดดแล้วพบว่า 1) สามารถดึงดูดใจนักท่องเที่ยวด้วยวิถีชีวิตที่ยังคงเป็นเอกลักษณ์ 2) ความสามารถในการให้บริการนักท่องเที่ยว ปรากฏว่าชุมชนแห่งนี้มีสมาชิกที่ให้พักแรมทั้งสิ้นร้อยละ 29.4 หรือ 57 ครอบครัว ซึ่งสามารถหมุนเวียนให้บริการพักแรมแก่นักท่องเที่ยวได้เพียงพอ 3) ความสะดวกในการเข้าถึง ทั้งการเดินทางทางน้ำและทางบก 4) ความสามารถในการรองรับของพื้นที่ มีความพร้อมด้านสาธารณูปโภค น้ำประปา ไฟฟ้า ห้องน้ำ

เมื่อพิจารณาจากองค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ วรรณา วงษ์วานิช (2539) ได้กล่าวไว้ 3 ประการคือ 1) การสร้างจิตสำนึกเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 2) ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว และ 3) การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นและการกระจายรายได้ แล้วนั้น ผลการวิจัยพบว่าชุมชนบ้านตากแดดมีองค์ประกอบทั้ง 3 ประการอยู่ในเกณฑ์ดี

ข้อเสนอแนะ

หากจะให้ชุมชนเป็นที่รู้จักในด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หรือส่งเสริมให้เป็นผลิตภัณฑ์ชุมชนนั้น ผู้วิจัยเห็นว่าชุมชนควรจัดให้มีสิ่งเหล่านี้คือ

1. ศูนย์ประสานและประชาสัมพันธ์ เพื่อเป็นศูนย์กลางในการให้ข้อมูลนักท่องเที่ยว และเป็นสื่อในการส่งข้อมูลข่าวสารที่ต้องการประชาสัมพันธ์ให้กับหน่วยงานหรือองค์กรที่เกี่ยวข้อง คือ เป็นการเพิ่มช่องทางการประชาสัมพันธ์ เผยแพร่ชุมชนให้เป็นที่รู้จัก อีกทั้งยังสามารถบุกตลาดสู่ผู้บริโภคโดยตรงได้อีกด้วย

2. มีการกำหนดราคาและการบริการต่าง ๆ ไว้เป็นมาตรฐาน ไม่ว่านักท่องเที่ยวจะพักแรมที่บ้านหลังใด ก็จะได้รับการบริการที่เสมอภาคและราคาเท่าเทียมกัน เป็นจุดแข็งที่นักท่องเที่ยวสามารถนำไปบอกกล่าวปากต่อปากเพื่อขยายฐานลูกค้า หรือมีการกลับมาเที่ยวซ้ำได้อีกด้วย

3. ภาครัฐส่งเสริมในด้านการประชาสัมพันธ์ ให้การสนับสนุนศักยภาพที่มีอยู่ รณรงค์ให้สมาชิกในชุมชนช่วยกันปรับปรุงจุดบกพร่องที่พบ และเป็นตัวกลางในการประสานช่วยเหลือให้องค์กรหรือหน่วยงานภายนอกได้รู้จักถึงการท่องเที่ยวหรือพักผ่อนควบคู่ไปกับการเรียนรู้วิถีธรรมชาติ

4. ภาครัฐสนับสนุนด้วยการอบรมให้ความรู้แก่ผู้นำชุมชนและสมาชิกในชุมชนในด้านการประกอบธุรกิจ การวางแผนการตลาด และให้ความรู้ในเรื่องผลิตภัณฑ์ธุรกิจชุมชนที่เป็นนโยบายหลักของรัฐบาล มีการประเมินและติดตามผลให้สมาชิกในชุมชนสามารถนำไปใช้ได้จริง จะส่งผลให้เป็นการสร้างรายได้ด้วยตนเอง โดยไม่ต้องพึ่งพาเงินลงทุนหรือต้องออกไปหางานทำในต่างถิ่น

แนวทางการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นผลิตภัณฑ์ธุรกิจชุมชน

จากผลการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยนำเสนอแนวทางการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในมิติของผลิตภัณฑ์เชิงธุรกิจชุมชนดังนี้

การสำรวจ ค้นหาสถานที่และข้อมูลเกี่ยวกับทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยว

ในการสำรวจ ค้นหาแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนนี้ เป็นสิ่งที่สมาชิกในชุมชนควรที่จะช่วยกันทำการสำรวจ เนื่องจากเป็นผู้ที่ทราบถึงจุดที่สวยงามภายในชุมชนที่สามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวได้ กล่าวคือพยายามค้นหาภูมิประเทศที่เป็นจุดดึงดูดนักท่องเที่ยว ใช้จุดแข็งหรือ

โอกาสด้านภูมิประเทศที่สวยงามที่มีอยู่ในชุมชน แล้วพัฒนาแหล่งนั้นให้มีความเหมาะสมและความพร้อมที่จะเป็นแหล่งท่องเที่ยวได้ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยที่พบว่า สมาชิกในชุมชนต้องการให้พัฒนาในด้านความเสื่อมโทรมของพื้นที่ธรรมชาติในระดับสูง เนื่องจากมีการใช้พื้นที่เพื่อกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งทางด้านการเกษตร การท่องเที่ยว และการสันทนาการอยู่เสมอ จึงทำให้พื้นที่เหล่านั้นเกิดการเสื่อมโทรมอย่างรวดเร็วและเพิ่มขึ้น

ร่วมกันวางแผนพัฒนา ปรับปรุง แหล่งท่องเที่ยว

จากผลการวิจัยพบว่า สมาชิกในชุมชนมีโอกาสร่วมกันวางแผนงานในด้านต่าง ๆ ในชุมชนน้อย ส่วนใหญ่ผู้นำชุมชนจะเป็นผู้วางแผนให้สมาชิกปฏิบัติตาม แต่หากต้องการที่จะพัฒนาอย่างยั่งยืนแล้ว สมาชิกควรรับรู้สถานการณ์และร่วมกันวางแผนพัฒนาพื้นที่ชุมชนเพื่อประโยชน์ด้านการท่องเที่ยว ทั้งนี้เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมและตระหนักถึงผลได้ในอนาคตร่วมกัน

แนวทางการพัฒนาด้านการตลาด แบ่งได้เป็น

1. ด้านผลิตภัณฑ์ สิ่งแรกและสำคัญที่สุดที่สมาชิกในชุมชนจะต้องร่วมกันพัฒนาผลิตภัณฑ์ (ระบบนิเวศ) ให้มีความพร้อมที่จะรองรับนักท่องเที่ยวในด้านต่อไปนี้

1.1 คุณภาพของผลิตภัณฑ์ (quality) ผลการวิจัยพบว่าสมาชิกชุมชนยังต้องการที่จะพัฒนาคุณภาพในด้านความเสื่อมโทรมของพื้นที่ธรรมชาติ และสมาชิกชุมชนส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ในการรักษาสภาพแวดล้อม รวมถึงขาดการตระหนักถึงความสำคัญของการรักษาทรัพยากรธรรมชาติ ดังนั้น สิ่งที่จะช่วยให้เกิดการพัฒนาในด้านคุณภาพได้ก็คือ จัดการอบรมให้ความรู้กับสมาชิกในชุมชนถึงวิธีการรักษาสภาพแวดล้อมอย่างยั่งยืน และควรจัดอยู่เสมอเป็นช่วง ๆ ซึ่งจะช่วยให้เกิดการรับรู้กับผู้ที่อาศัยในชุมชน ช่วยปลูกจิตสำนึกและตระหนักถึงความสำคัญของการรักษาทรัพยากรธรรมชาติอีกทางหนึ่งด้วย

1.2 ปริมาณของแหล่งท่องเที่ยว (quantity) จากผลการวิจัยทั้งการใช้แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์พบว่าภายในชุมชนมีจุดท่องเที่ยวเพียงพอที่จะรองรับนักท่องเที่ยวที่เป็นหมู่คณะได้ คือมีทั้งแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ เช่น แม่น้ำลำคลอง และแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม เช่น วัด อีกทั้งยังมีการเจียรนัยพลอยในบ้านที่ประกอบอาชีพหลักเป็นอุตสาหกรรมในครอบครัวที่มีฝีมือในด้านเจียรนัยพลอย ส่งผลให้มีอาชีพเสริมด้วยการเปิดบ้านให้นักท่องเที่ยวชมวิธีการเจียรนัยพลอยไปในตัวด้วย ดังนั้นจึงควรส่งเสริมจุดแข็งนี้ด้วยการเพิ่มกิจกรรมตามแหล่งต่าง ๆ แล้วจัดให้มีตารางการท่องเที่ยวในชุมชน ทั้งแบบท่องเที่ยวภายใน 1 วัน และการพักแรม

แบบโฮมสเตย์ ให้นักท่องเที่ยวได้ใช้เวลาที่ท่องเที่ยวในชุมชนสัมผัสกับชุมชนมากที่สุด ทั้งด้านความสวยงามทางธรรมชาติและวิถีชีวิตที่เป็นเอกลักษณ์ของผู้คนในชนบท

1.3 ความหลากหลายของจุดท่องเที่ยว จากที่กล่าวไปแล้วข้างต้นจะพบว่ามีปริมาณของแหล่งท่องเที่ยวมาก แต่ในบางจุดเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ไม่มีคุณภาพและไม่มีความหลากหลายไม่มีการจัดกิจกรรมที่เหมาะสมในระหว่างพักแรม และพื้นที่ให้บริการก็เป็นในลักษณะแบบเดิมที่มิได้มีการปรับปรุงหรือพัฒนาเพื่อใช้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอื่น ๆ ควบคู่กันไปเลย ดังนั้นนอกเหนือจากการปรับปรุง พัฒนาพื้นที่ให้มีความสวยงาม ร่มรื่น และสะอาดยิ่งขึ้นแล้ว ควรจัดให้มีกิจกรรมในจุดต่าง ๆ ที่สอดคล้องกับพื้นที่ ซึ่งอาจเป็นกิจกรรมที่แสดงให้นักท่องเที่ยวได้ชม เช่น การแสดงการละเล่นพื้นบ้านบริเวณลานกีฬา การจำลองพิธีบวชหรือสมรสอย่างไทยที่วัด หรือเป็นกิจกรรมที่นักท่องเที่ยวสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมด้วย เช่น การทำอาหาร การจำลองตลาดน้ำ เป็นต้น

1.4 การประกันความพึงพอใจให้กับนักท่องเที่ยวภายในชุมชนต้องมีการจัดการอย่างจริงจังในเรื่อง

1.4.1 สิ่งดึงดูดใจในพื้นที่ธรรมชาติ ผู้คน และชีวิตความเป็นอยู่อย่างไทย ชุมชนต้องทำสิ่งเหล่านี้ให้เกิดเป็นจุดเด่นและน่าประทับใจ

1.4.2 สิ่งอำนวยความสะดวก ในด้านสาธารณูปโภค ต้อ งปรึกษาหารือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องระดับท้องถิ่น ถึงความสม่ำเสมอในสาธารูปโภค เช่น ไฟฟ้าไม่ดับหรือตกอยู่เสมอ น้ำประปาไหลแรงและมีเพียงพอต่อทุกครัวเรือนรวมถึงเพียงพอในขณะที่บ้านของสมาชิกให้พักแรมแบบโฮมสเตย์ด้วย ส่วนในด้านของสิ่งอำนวยความสะดวกทางด้านเทคโนโลยีนั้น ผู้วิจัยเห็นว่า ยังไม่ควรนำอุปกรณ์อำนวยความสะดวกต่าง ๆ มาใช้มากนัก เนื่องจากนักท่องเที่ยวต้องการศึกษา เรียนรู้ และพักผ่อนในวิถีชีวิตที่เป็นธรรมชาติมากที่สุด กล่าวคือควรอนุรักษ์ความเป็นไทยไว้ให้มากที่สุดนั่นเอง

1.4.3 การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ชุมชนควรประชาสัมพันธ์และเตรียมความพร้อมในทางคมนาคมทุกทางที่สามารถเดินทางสู่ชุมชนได้ ไม่ว่าจะเป็น ทางน้ำ ทางถนนหลักเข้าสู่หมู่บ้าน และทางเดินเท้าที่เชื่อมต่อระหว่างชุมชนกับชุมชนอื่น ซึ่งทั้งหมดนี้ เป็นจุดแข็งที่นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางเข้าสู่ชุมชนได้อย่างสะดวกและรวดเร็ว

1.5 การพัฒนาผลิตภัณฑ์ เมื่อชุมชนสามารถวางแผนการจัดการและการตลาดให้กับการท่องเที่ยวในชุมชนได้ตามรายละเอียดต่าง ๆ ข้างต้นแล้ว การพัฒนาผลิตภัณฑ์และบริการต่าง ๆ ให้คงอยู่อย่างยั่งยืนก็เป็นสิ่งที่สมาชิกในชุมชนต้องช่วยกันเช่นเดียวกัน เพราะเมื่อผลิตภัณฑ์

และการบริการต่าง ๆ อยู่ในระดับที่ดีจนสามารถดึงดูดใจนักท่องเที่ยวได้แล้ว การทำให้สิ่งเหล่านี้คงอยู่ในคุณภาพเช่นเดิมหรือดีขึ้นเรื่อย ๆ ก็เป็นสิ่งสำคัญ

2. ด้านราคา ควรมีการกำหนดราคาที่เป็นมาตรฐานสำหรับสมาชิกในชุมชนที่ให้การบริการแก่นักท่องเที่ยว ทั้งการให้พักแรม การจำหน่ายอาหารและเครื่องดื่ม การจำหน่ายของที่ระลึก การนำเที่ยวชมธรรมชาติ ฯลฯ เนื่องจากลูกค้าหรือนักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวจะทำการเปรียบเทียบสิ่งที่เขาได้รับกับราคา และยังทำการเปรียบเทียบราคาระหว่างผู้ให้บริการในแต่ละที่อีกด้วย ดังนั้นเพื่อป้องกันปัญหาที่จะเกิดขึ้นจากการแข่งขันทางด้านราคา หรือแย่งลูกค้ากันเองระหว่างสมาชิกในชุมชน ควรแบ่งสรรจำนวนพักแรมของนักท่องเที่ยวและกำหนดราคาให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน ซึ่งส่งผลให้สามารถกระจายรายได้อย่างทั่วถึงและเป็นธรรม ทั้งนี้ต้องกำหนเราคาโดยใช้หลักการกำหนดราคาผลิตภัณฑ์เป็นเกณฑ์ ได้แก่ การยอมรับของผู้บริโภคต่อมูลค่าผลิตภัณฑ์นั้น ต้นทุนของสินค้าและค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวข้อง การแข่งขัน และปัจจัยอื่นๆ เป็นต้น

3. ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย เนื่องจากผลิตภัณฑ์ของชุมชนที่ต้องการจำหน่ายนั้นเป็นสิ่งที่ไม่สามารถทำการเคลื่อนย้ายผลิตภัณฑ์ไปยังผู้บริโภคได้ ดังนั้นการจัดจำหน่ายจึงมีช่องทางเดียวคือนักท่องเที่ยวมาเยือนด้วยตนเอง แต่หากภายในชุมชนช่วยกันพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีคุณภาพและทำการประชาสัมพันธ์ให้ดีแล้วนั้น ควรต้องเพิ่มการจัดจำหน่ายหรือบริการที่มาจากพื้นฐานของการบริการด้วยใจ (service mind) มีไมตรีจิตต่อนักท่องเที่ยว ยิ้มแย้ม เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และให้ความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยว จะส่งผลใ ห้นักท่องเที่ยวเกิดความประทับใจ อาจกลับมาเที่ยวอีก (มีการซื้อซ้ำ) หรือบอกต่อให้นักท่องเที่ยวอื่นมาเยือน

4. ด้านการส่งเสริมการตลาด สิ่งที่ทางชุมชนควรนำมาเป็นจุดขายหรือส่งเสริมการขายได้แก่โปรแกรมการท่องเที่ยวทั้งระยะสั้นและระยะยาวตามที่ได้จัดทำขึ้น ซึ่งแนวทางการเผยแพร่อาจเป็นการเผยแพร่ด้วยตัวสมาชิกเอง (personal selling) หรือขอความร่วมมือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น เทศบาล หรือการท่องเที่ยวในพื้นที่รับผิดชอบเป็นผู้ช่วยเหลือในการประชาสัมพันธ์ (publicity and public relation) อีกทั้งอาจทำแผ่นพับหรือโบชัวร์ของชุมชนจัดส่งทางไปรษรีย์เพื่อทำการประชาสัมพันธ์ให้กลุ่มบริษัทเอกชนหรือองค์กรต่าง ๆ ในการจัดนำเที่ยวให้กับพนักงาน (direct marketing) ในอีกทางหนึ่งด้วย ทั้งนี้ผู้ที่มีหน้าที่นำนักท่องเที่ยวชมธรรมชาติภายในชุมชนควรนำนักท่องเที่ยวชมให้ทั่วถึงรอบ ๆ บริเวณชุมชน เนื่องจากความสวยงามของทัศนียภาพจะเป็นสิ่งที่ช่วยประชาสัมพันธ์ชุมชนไปในตัว

จัดให้มีการดูแลรักษาความปลอดภัยในแหล่งท่องเที่ยว

อาจทำได้โดยการฝึกอบรม ให้ความรู้เบื้องต้นถึงวิธีการสังเกตสิ่งผิดปกติ และการติดต่อประสานงานผู้เกี่ยวข้องยามเกิดเหตุการณ์ฉุกเฉิน เพื่อความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว ซึ่งสิ่งที่ควรจัดให้มีในชุมชนได้แก่

1. ฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ที่มีหน้าที่รับผิดชอบด้านความปลอดภัยโดยตรง ให้มีความแม่นยำและรวดเร็วในการปฏิบัติงาน

2. ฝึกอบรมสมาชิกในชุมชน ให้ทราบถึงวิธีการที่ควรปฏิบัติเมื่อเกิดเหตุแกเฉินและขั้นตอนการแจ้งเหตุที่กระชับฉับไว

3. ประสานงานกับเจ้าหน้าที่ตำรวจเพื่อการจัดการด้านความปลอดภัยในระยะยาว เช่น มีจุดตรวจเป็นระยะ ที่เจ้าหน้าที่สอดส่องดูแลอย่างทั่วถึง เป็นต้น

การบริหารและการจัดการแหล่งท่องเที่ยว

เป็นอีกประเด็นหนึ่งที่จากผลการวิจัยพบว่า สมาชิกในชุมชนรวมถึงผู้นำชุมชนยังไม่มีหรือมีความรู้ในด้านการจัดการและการบริหารธุรกิจน้อย ลำดับแรกจึงควรปูพื้นฐานด้านความรู้ความเข้าใจด้วยการ

1. จัดสัมมนาผู้บริการชุมชน และเจ้าหน้าที่ในระดับท้องถิ่น ให้ทราบถึงวิธีการแนวคิด และความสำคัญการบริหารธุรกิจและการตลาด เพื่อนำรายได้มาสู่ชุมชน

2. การสร้างการมีส่วนร่วมให้สมาชิกในชุมชนได้มีโอกาสเข้าร่วมวางแผนการดำเนินงานและเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดขึ้นเพื่อการทำธุรกิจชุมชน ทั้งนี้เพื่อให้สมาชิกรู้สึกถึงความเป็นเจ้าของ การร่วมกันทำงานเป็นทีม ทำให้เกิดความรักและสามัคคีภายในชุมชน หวงแหนสิ่งที่เป็นสมบัติของชุมชนอีกด้วย

การโฆษณาประชาสัมพันธ์และการตลาดการท่องเที่ยว

1. ประชาสัมพันธ์ด้วยตนเอง อาจทำได้โดยการจัดให้มีหน่วยงานประชาสัมพันธ์จากผู้แทนของชุมชนเอง หรือให้องค์กรส่วนท้องถิ่น เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล หรือเทศบาล เป็นผู้ให้ความช่วยเหลือประชาสัมพันธ์

2. ประสานขอความร่วมมือให้หน่วยงานในระดับจังหวัด เป็นผู้ช่วยเหลือในการประชาสัมพันธ์ เช่น ศูนย์ราชการของจังหวัด หรือ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย เป็นต้น

3. ลงรายละเอียดด้านการท่องเที่ยวและผลิตภัณฑ์ชุมชนทั้งหมดในเว็บไซส์ของตำบล ซึ่งในปัจจุบันมีอยู่แล้วแต่ขาดการปรับปรุงข้อมูลให้ทันสมัย ซึ่งทางชุมชนควรใช้สิ่งที่ มีอยู่แล้วนี้ให้เป็นประโยชน์ คือทำการพัฒนา ปรับปรุงข้อมูลให้มีความสมบูรณ์และเป็นปัจจุบันอยู่เสมอ

4. ประสานงานบริษัททท่องเที่ยวที่มีอยู่มากมายในการนำนักท่องเที่ยวมาท่องเที่ยวในชุมชนตามโปรแกรมที่มี

บรรณานุกรม

กาญจนา แก้วเทพ. 2538. **เครื่องมือการทำงานแนววัฒนธรรมชุมชน.** กรุงเทพมหานคร: สภาคาทอลิกแห่งประเทศไทยเพื่อการพัฒนา.

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. 2538. **นโยบายและแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ (Ecotourism) ปีพ.ศ. 2538 – 2539.** กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด.

_____. 2539. **โครงการสำรวจสถิติการท่องเที่ยวภายในประเทศเขตภาคเหนือ ปี 2538.** เชียงใหม่: ภาควิชาสถิติ คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

_____. 2539. **นโยบายและแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ปี 2538-2539.** กรุงเทพมหานคร: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย และสถาบันวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย. 2540. **โครงการดำเนินการเพื่อกำหนดนโยบายการท่องเที่ยวเพื่อรักษาระบบนิเวศ.** กรุงเทพมหานคร: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.

เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง. 2527. "อภิปรายทัศนะบางประการในเรื่องสภาตำบลกับการมีส่วนร่วมของชุมชน" <u>ใน</u> **การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา.** กรุงเทพมหานคร: ศักดิ์โสภาการพิมพ์.

ชูสิทธิ์ ชูชาติ. 2542. **เอกสารประกอบการสอนรายวิชาอุตสาหกรรมท่องเที่ยว.** เชียงใหม่: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ สถาบันราชภัฏเชียงใหม่.

ถวิล กัลชาญพิเศษ. 2538. **วิเคราะห์ศักยภาพการพึ่งตนเองในชุมชนชนบท.** เชียงใหม่: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ทับทิม สุวรรณประภา. 2541. **ความคาดหวังและความต้องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการฟื้นฟูแหล่งถ้ำเชียงดาว.** เชียงใหม่: การค้นคว้าแบบอิสระปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

นรินทร์ พัฒนพงศา. 2533. **แนวทางการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาชนบท.** กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการศึกษาแห่งชาติ.

นิวัติ เรืองพานิช. 2537. **การท่องเที่ยวและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.** กรุงเทพมหานคร : โอ.เอส.พริ้นติ้ง เฮ้าส์.

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. 2541. **การส่งเสริมการท่องเที่ยว.** เชียงใหม่: คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. (เอกสารอัดสำเนา).

ปรีชาชาญ อินทรชิต. 2538. **พฤติกรรมการสอนของครูกับความตระหนักและการปฏิบัติในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6.** เชียงใหม่: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

พงษ์ศักดิ์ ฉัตรเดชะ. 2540. **การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่ป่าอนุรักษ์: พื้นที่อุทยานแห่งชาติแม่โถ อำเภอฮอด จังหวัดเชียงใหม่.** เชียงใหม่: การค้นคว้าแบบอิสระปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

พระมหาสุทิตย์ อบอุ่น. 2541. **การศึกษาศักยภาพของชุมชนท้องถิ่นในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์: ศึกษาเฉพาะกรณี เส้นทางสายลำน้ำกก เชียงใหม่-เชียงราย.** กรุงเทพมหานคร: วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ไพรัตน์ เดชะรินทร์. 2527. "นโยบายและกลวิธีการมีส่วนร่วมของชุมชนในยุทธศาสตร์การพัฒนาปัจจุบัน" ใน **การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา.** กรุงเทพมหานคร: ศักดิ์โสภาการพิมพ์.

วรรณา วงษ์วานิช. 2539. **ภูมิศาสตร์การท่องเที่ยว.** กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์.

วราพร ศรีสุพรรณ. 2539. **การพัฒนาแบบยั่งยืนทางเลือกใหม่ในการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อม.** กรุงเทพมหานคร: คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล.

วัลลีพันธุ์ สถิตยุทธการ, สำอาง หิรัญบูรณะ และพยอม ธรรมบุตร. 2538. **The Greening of Thai Hotel.** กรุงเทพมหานคร: สถาบันพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

วิชัย เทียนน้อย. 2533. **การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ.** พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

วินัย วีระวัฒนานนท์. 2530. **สิ่งแวดล้อมศึกษา.** กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.

วีระชัย มงคลพันธ์. 2542. **ความต้องการและความพร้อมของประชาชนท้องถิ่นในการเข้าร่วมพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ในเขตอุทยานแห่งชาติแม่ปิง อำเภอลี้ จังหวัดลำพูน.** เชียงใหม่: การค้นคว้าแบบอิสระปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

สุวิทย์ ธีรศาศวัต. 2533. **ศักยภาพของชุมชนอีสาน: กรณีศึกษาบ้านฝาง: รายงานการศึกษา.** ขอนแก่น: สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา สถาบันศึกษาและพัฒนา มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

ศิริวรรณ เสรีรัตน์. 2539. **พฤติกรรมผู้บริโภค ฉบับสมบูรณ์.** กรุงเทพมหานคร: วิสิทธิ์พัฒนา.

_____. 2541. **การบริหารการตลาดยุคใหม่.** กรุงเทพมหานคร: วิสิทธิ์พัฒนา.

อโนทัย เพียรคงชล. 2540. **ความต้องการในการมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่นต่อกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของพื้นที่อุทยานแห่งชาติแจ้ซ้อน อำเภอปาน จังหวัดลำปาง.** เชียงใหม่: ปัญหาพิเศษปริญญาโท, มหาวิทยาลัยแม่โจ้.

อำนาจ อนันตชัย. 2526. "การระดมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชนบท" ใน **เอกสารการสอนชุดวิชาการพัฒนาชนบท.** กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

Balagot, B. P. 1990. **Environmental Management in the Context of Sustainable Development Source Book in Environmental Education of Secondary School.** Bangkok: Unesco of Asia and Pacific.

Bhatia, A. K. 1983. **Tourism Development.** 2nd Ed. New Delhi: Sterling Publishers Private.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

แบบสอบถาม

แบบสอบถาม

(สำหรับกลุ่มตัวอย่างในชุมชน)

<u>ตอนที่ 1</u> ปัจจัยภายนอกและภายใน

(ข้อมูลส่วนบุคคล)

1. เพศ 1. ☐ ชาย 2. ☐ หญิง

2. อายุ 1. ☐ 15-25 ปี 2. ☐ 26-35 ปี

3. ☐ 36-45 ปี 4. ☐ 46 ปีขึ้นไป

3. สถานภาพ 1. ☐ โสด 2. ☐ สมรส

3. ☐ หย่าร้าง 4. ☐ อื่นๆ (ระบุ)_____

4. การศึกษา 1.☐ ประถมศึกษา 2.☐ มัธยมศึกษาตอนต้น

3.☐ มัธยมศึกษาตอนปลาย 4.☐ อนุปริญญา

5.☐ ปริญญาตรี 6.☐ สูงกว่าปริญญาตรี

5. อาชีพ 1.☐ เกษตรกรรม 2.☐ รับจ้าง

3.☐ ค้าขาย 4.☐ บริษัทเอกชน

5.☐ ข้าราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ

6.☐ อื่นๆ (ระบุ)_____

6. บ้านของท่านให้บริการพักแรมแก่นักท่องเที่ยวหรือไม่ (หากไม่มีให้ข้ามไปตอบข้อ 11)

1.☐ ให้บริการพักแรม 2.☐ ไม่ให้บริการ

7. ท่านประกอบธุรกิจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวนี้เป็นอาชีพหลักหรืออาชีพเสริม

1.☐ อาชีพหลัก 2.☐ อาชีพเสริม

8. ท่านมีรายได้จากธุรกิจการท่องเที่ยวนี้ประมาณเดือนละเท่าไร

1.☐ 500 – 1,000 2.☐ 1,001-2,000

3.☐ 2,001 – 3,000 4.☐ 3,001-4,000

5.☐ 4,001-5,000 6.☐ 5,000 บาทขึ้นไป

9. วิธีการรับนักท่องเที่ยวเข้าพักแรมในบ้านของท่าน (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

1.☐ นักท่องเที่ยวมาด้วยตนเอง

2.☐ ผู้นำชุมชนเป็นผู้พามา

3.☐ บริษัทนำเที่ยวเป็นผู้จัดหานักท่องเที่ยวมา

4.☐ ททท.เป็นผู้ให้ข้อมูลและแนะนำให้มา

5.☐ สมาคม/ชมรม ท่องเที่ยวในจังหวัดเป็นผู้ให้ข้อมูลและแนะนำให้มา

6.☐ อื่นๆ _____

10. โดยทั่วไปนักท่องเที่ยวมาพักแรมที่ท่านจัดให้บริการอย่างไร

1.☐ เดือนละ 1-5 คืน 2.☐ เดือนละ 6-10 คืน

3.☐ เดือนละ 11-15 คืน 4.☐ เดือนละ 16 คืนขึ้นไป

5.☐ อื่นๆ_____

11. ปัจจุบันท่านมีความพอใจในรายได้ที่เกิดจากการท่องเที่ยวในชุมชนหรือไม่ (เช่น รายได้จากการให้ที่พักนักท่องเที่ยว การจำหน่ายอาหาร การจำหน่ายของที่ระลึก เป็นต้น)

1.☐ พอใจ เพราะ_____

2.☐ ไม่พอใจ เพราะ_____

12. ขณะนี้ท่านมีหน้าที่รับผิดชอบใดบ้าง ในกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในชุมชนของท่าน (ตอบได้หลายข้อ)

1.☐ ดูแลด้านการเงิน/บัญชี

2.☐ นำเที่ยวชมธรรมชาติ

3.☐ เป็นกรรมการรณรงค์ส่งเสริมการท่องเที่ยวของชุมชน

4.☐ ขายอาหาร/เครื่องดื่ม

5.☐ บริการบ้านพัก

6.☐ ขายสินค้าที่ระลึก

7.☐ อื่นๆ _____

(ข้อมูลด้านปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับศักยภาพชุมชน)

13. ปัจจุบันท่านได้มีกิจกรรมหรือพบเห็นกิจกรรมเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเกิดขึ้นในชุมชนของท่านในระดับใด (โปรดทำเครื่องหมาย √ เพียงช่องเดียว)

ประเด็น	มาก	น้อย	ไม่มี
13.1 มีการประชุมหารือกันภายในชุมชนในเรื่องการรณรงค์ส่งเสริมการท่องเที่ยวในชุมชน			
13.2 ท่านให้การช่วยเหลือ และให้ความร่วมมือในกิจกรรมต่าง ๆ เป็นอย่างดี			

ประเด็น	มาก	น้อย	ไม่มี
13.3 ท่านมีโอกาสเข้าร่วมในการประชุม ปรึกษาหารือและวางแผน การท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบโฮมสเตย์ในชุมชน			
13.4 ท่านมีส่วนช่วยรักษาสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติให้คงอยู่เพื่อประโยชน์ด้านการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน			
13.5 ท่านเคยได้รับอบรมในเรื่องการรักษาสภาพแวดล้อมให้คงอยู่อย่างยั่งยืนหรือไม่			
13.6 ท่านเคยได้รับการฝึกอบรมในเรื่องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบโฮมสเตย์หรือไม่			
13.7 ท่านเคยได้รับการอบรมในเรื่องเกี่ยวกับวิธีการทำธุรกิจหรือไม่			
13.8 สมาชิกของชุมชนเปิดใจรับรู้ และพยายามทำความเข้าใจในด้านการรณรงค์ให้เกิดผลิตภัณฑ์ชุมชน			
13.9 การติดต่อประสานงานเกี่ยวกับข้อมูลด้านการท่องเที่ยว จากภายนอก			
- หน่วยงานของรัฐที่รับผิดชอบ			
- องค์กร/สมาคม/ชมรม/บริษัทนำเที่ยวต่าง ๆ			
- ชุมชนท้องถิ่นอื่น ๆ			
13.10 ชุมชนได้รับข้อมูลข่าวสารด้านการท่องเที่ยวจากหน่วยงานราชการที่รับผิดชอบ			
13.11 นักท่องเที่ยวช่วยกันรักษาสภาพแวดล้อมเป็นอย่างดี			

<u>ตอนที่ 2</u> ระดับศักยภาพการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชน

14. ปัจจุบันชุมชนบ้านตากแดด มีศักยภาพในการจัดการการท่องเที่ยวในด้านต่างๆ ต่อไปนี้อย่างไร (โปรดทำเครื่องหมาย √ เพียงช่องเดียว)

ประเด็น	มี			ไม่มี
	พอใจมาก	ค่อนข้างพอใจ	ไม่น่าพอใจ	
14.1 มีการวางแผนการตลาดอย่างเป็นระบบซึ่งสามารถนำไปใช้ได้จริง				
14.2 มีความรู้เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ชุมชน (หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์)				
14.3 มีความเข้าใจในการจัดการธุรกิจจนสามารถทำให้เกิดรายได้				
14.4 สามารถหารายได้จากการท่องเที่ยวได้เพียงพอต่อการดำรงชีพ				
14.5 มีรายได้จากการท่องเที่ยวอย่างสม่ำเสมอ				
14.6 สมาชิกในชุมชนจัดสรรความรับผิดชอบกันอย่างลงตัวเพื่อการกระจายรายได้อย่างทั่วถึง				
14.7 ท่านสามารถนำนักท่องเที่ยวชมทิวทัศน์ในชุมชนได้				
14.8 มีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ที่มีความสวยงามสามารถดึงดูดใจนักท่องเที่ยว				
14.9 สิ่งแวดล้อมในชุมชน มีความหลากหลายร่มรื่น สวยงาม				
14.10 มีการรณรงค์ให้สมาชิกในชุมชนช่วยกันรักษาสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติให้สวยงาม				

ประเด็น	มี			ไม่มี
	พอใจมาก	ค่อนข้างพอใจ	ไม่น่าพอใจ	
14.11 เข้าใจและตระหนักในเรื่องของความความสำคัญในการรักษาสภาพแวดล้อมของชุมชน				
14.12 สมาชิกในชุมชนส่วนใหญ่มีความรู้ ความเข้าใจด้านการบริการนักท่องเที่ยวเป็นอย่างดี				
14.13 มีอัตราค่าบริการด้านต่อไปนี้เหมาะสมและยุติธรรม				
- ที่พัก				
- อาหาร				
- ของที่ระลึก				
14.14 มีความเข้าใจวัตถุประสงค์และนโยบายของรัฐบาลในเรื่องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ				
14.15 มีความรู้ในด้านการจัดการการท่องเที่ยว				
14.16 มีถนน/ทางเข้าสู่หมู่บ้าน				
14.17 มีเส้นทางติดต่อกับชุมชนอื่น				
14.18 มีรถประจำทางวิ่งผ่านบริเวณชุมชน				
14.19 มีวิถีชีวิตที่เป็นเอกลักษณ์ ดึงดูดนักท่องเที่ยวให้บอกต่อหรือกลับมาเที่ยวอีก				

ประเด็น	มี			ไม่มี
	พอใจมาก	ค่อนข้างพอใจ	ไม่น่าพอใจ	
14.20 มีการให้บริการแก่นักท่องเที่ยวเพียงพอในด้าน				
- ไฟฟ้า				
- ประปา				
- ร้านจำหน่ายอาหาร/เครื่องดื่ม				
- ร้านขายของที่ระลึกหรือผลิตภัณฑ์ชุมชน				
- การดูแลรักษาความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยว				
- การจัดกิจกรรมให้กับนักท่องเที่ยวในระยะเวลาที่พักอยู่ในชุมชน				
14.21 การให้ความรู้สมาชิกในชุมชนเพื่อการบริการนักท่องเที่ยวในด้าน				
- การทำอาหาร				
- ภาษา				
- การบริการที่พัก				
14.22 มีศูนย์บริการสำหรับนักท่องเที่ยวเพื่ออำนวยความสะดวก ในด้านต่าง ๆ ดังนี้				
- การให้ข้อมูลเบื้องต้นแก่นักท่องเที่ยว				
- การจัดหาที่พักในราคาเหมาะสมให้แก่นักท่องเที่ยว				
- มีไกด์ท้องถิ่นนำนักท่องเที่ยวชมธรรมชาติหรือจุดขายอื่น ๆ ในชุมชน				

ประเด็น	มี			ไม่มี
	พอใจมาก	ค่อนข้างพอใจ	ไม่น่าพอใจ	
14.23 นักท่องเที่ยวที่มาพักแรม ประทับใจในพื้นที่ชุมชนและกลับมาอีก				

<u>ตอนที่ 3</u> แนวทางการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

15. เพื่อเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวในชุมชน ท่าน<u>ต้องการความช่วยเหลือ</u>ในด้านต่อไปนี้ในระดับใด (โปรดทำเครื่องหมาย √ เพียงช่องเดียว)

ประเด็น	มาก	น้อย	ไม่ต้องการ
1.1 ด้านความเสื่อมโทรมของพื้นที่ทางธรรมชาติ			
1.2 ด้านการรณรงค์ให้สมาชิกในชุมชนรู้จักตระหนักถึงความสำคัญของการรักษาทรัพยากรธรรมชาติ			
1.3 การให้ความรู้ด้านการรักษาสภาพแวดล้อม			
1.4 การจัดการด้านพื้นที่ให้บริการท่องเที่ยวให้มีความหลากหลาย			
1.5 การจัดกิจกรรมที่เหมาะสมในระหว่างพักแรมในชุมชน			
1.6 มีการกำหนดมาตรฐานด้านราคาสำหรับสถานที่พักแรม			
1.8 มีการกำหนดราคาของที่ระลึกมีความเหมาะสมยุติธรรม			
1.9 ด้านการติดต่อประสานงานระหว่างชุมชน			
1.10 ด้านการติดต่อประสานข้อมูลกับบริษัทนำเที่ยวหรือองค์กรเอกชน			
1.11 นโยบายของรัฐบาลในด้านการท่องเที่ยว			

ประเด็น	มาก	น้อย	ไม่ต้องการ
1.12 นโยบายรัฐบาลในด้านส่งเสริมผลิตภัณฑ์ชุมชน			
1.13 ด้านความรู้ของสมาชิกในชุมชนในเรื่องการตลาดและธุรกิจ			
1.14 ด้านความรู้ของสมาชิกในชุมชนเรื่องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ			
1.15 ด้านความช่วยเหลือจากหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง			
1.16 การฝึกอบรมด้านการนำนักท่องเที่ยวชมแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ			
1.17 การฝึกอบรมในการประชาสัมพันธ์และจัดหาตลาด			
1.18 ภายในชุมชนมีผู้รับผิดชอบในการปรับปรุงและรวบรวมข้อมูลด้านการท่องเที่ยวเพื่อการประชาสัมพันธ์			
1.19 จำนวนผู้สนใจที่จะท่องเที่ยวเชิงนิเวศ			
1.20 นักท่องเที่ยวรักษาระเบียบของชุมชน			
1.21 นักท่องเที่ยวช่วยกันรักษาสภาพแวดล้อมชุมชน			
1.22 การพัฒนาที่พักอาศัยให้มีความสะดวกสบาย			
1.23 การแลกวิถีชีวิต ประเพณี ซึ่งกันและกันระหว่างนักท่องเที่ยวและสมาชิกในชุมชน			
1.24 การปลูกฝังให้สมาชิกในชุมชนมีความซื่อสัตย์ไม่เอาเปรียบของนักท่องเที่ยว			
1.25 มีจุดตรวจของเจ้าหน้าที่ตำรวจอยู่เป็นระยะเพื่อความปลอดภัยในชุมชน			
1.26 อื่น ๆ (โปรดระบุ)_____ _____			

ข้อเสนอแนะทั่วไป

_____

_____

_____

_____

มหาวิทยาลัยแม่โจ้
MAEJO UNIVERSITY

แบบสัมภาษณ์

(สำหรับผู้นำชุมชน หน่วยงานราชการที่รับผิดชอบด้านการท่องเที่ยวในชุมชน)

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์_____วันที่สัมภาษณ์_____

1. นโยบายหรือเป้าหมายในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนมีอย่างไรบ้าง

   .....

   .....

   .....

   .....

   .....

2. ท่านคิดว่า ตำบลเจ้าเจ็ดมีจุดเด่นใดบ้างที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยว

   .....

   .....

   .....

   .....

   .....

   .....

3. ท่านคิดว่าสมาชิกในชุมชน มีความรู้ความสามารถในการจัดการเกี่ยวกับเรื่องต่อไปนี้อย่างไร

   3.1 ด้านบริหารการตลาด

   .....

   .....

   .....

   .....

   .....

3.2 ด้านการจัดกิจกรรมเพื่อดึงดูดความสนใจนักท่องเที่ยว

.....

.....

.....

.....

.....

.....

3.3 ด้านการบริการนักท่องเที่ยวในด้านต่างๆ เช่น ที่พักแรม อาหาร ร้านจำหน่ายของที่ระลึก ความปลอดภัย ฯลฯ

.....

.....

.....

.....

.....

3.4 ด้านการรักษาพื้นที่และสภาพแวดล้อมให้อยู่ในสภาพเดิม ไม่ทรุดโทรม

.....

.....

.....

.....

.....

4. ท่านคิดว่าชุมชนบ้านตากแดด ตำบลเจ้าเจ็ดมีศักยภาพหรือความพร้อมที่จะให้บริการแก่นักท่องเที่ยวในแต่ละด้านอย่างไร

4.1 ด้านความสวยงาม น่าดึงดูดใจของสภาพแวดล้อม

.....

.....

.....

.....

.....

4.2 ด้านการอำนวยความสะดวกและความปลอดภัยในที่พัก ที่มีให้แก่นักท่องเที่ยว

.....

.....

.....

.....

.....

4.3 ด้านหน่วยงานที่สนับสนุนเรื่องข้อมูลข่าวสารการท่องเที่ยว การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์แก่นักท่องเที่ยว

.....

.....

.....

.....

.....

4.4 การจัดการด้านการตลาดของชุมชน

.....

.....

.....

.....

.....

.....

4.5 ด้านการนำนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ ท่องเที่ยวตามแหล่งธรรมชาติ

.....

.....

.....

.....

.....

4.6 ด้านศูนย์กลางข้อมูล รายละเอียดที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ชุมชน ที่คอยให้บริการ ให้คำปรึกษาแก่นักท่องเที่ยว

.....

.....

.....

.....

.....

5. ท่านคิดว่าชุมชน ตำบลเจ้าเจ็ดได้ประโยชน์อะไรบ้าง จากการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบโฮมสเตย์ ในชุมชน

.....

.....

.....

.....

.....

MAEJO UNIVERSITY

ภาคผนวก ข

ประวัติผู้วิจัย

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ-สกุล	นางสาวศิริวรรณ เต็มสุข
เกิดเมื่อ	17 เมษายน 2517
ประวัติการศึกษา	พ.ศ. 2534 มัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนยุพราชวิทยาลัย จังหวัดเชียงใหม่
	พ.ศ. 2539 ปริญญาตรี มหาวิทยาลัยพายัพ จังหวัดเชียงใหม่
ประวัติการทำงาน	พ.ศ. 2539 – 2543 เจ้าหน้าที่ฝ่ายทรัพยากรมนุษย์ โรงพยาบาลช้างเผือก จังหวัดเชียงใหม่
	พ.ศ. 2543-2544 เจ้าหน้าที่ธุรการ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานภาคกลางเขต 6 จังหวัดอยุธยา
	พ.ศ. 2545-2547 หัวหน้าแผนกบุคคลและธุรการ บริษัทอินทิเกรเทด พรีซีชั่น เอ็นจิเนียริ่ง (ประเทศไทย) จำกัด จังหวัดอยุธยา